

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

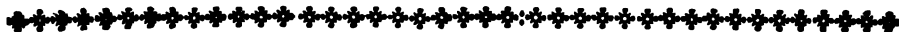
53. d. 7.

1784

SPICILEGIVM
OBSERVATIONVM HISTORICO.
GEOGRAPHICARVM
DE
BOSNIÆ REGNO
HVNGARICI QVONDAM JVRIS
OCCASIONE ARMORVM CÆSAREORVM

HOC ANNO MDCCXXXVII

IN BOSNIAM MOTORVM

LVGDVNI BATAVORVM

IMPENSIS

BVARTSI

MDCCXXXVII

OBRAVA STICHA

1800

1800

2

libri

PROOEMIUM.

Magnorum fata sunt Imperiorum, ut tanquam magnis circumscripta limitibus, magnis quoque exposita sint periculis & velut Magnorum in Orbe maxima incitamenta, magnas subinde vicissitudines experiantur continuisque infestentur insultibus. Feliciora eorumdem incrementa obtorvo intuentur oculo vicini, prosperosque sapientis Regiminis successus invidioso rodunt dente æmuli, mox horum repagula cum publicæ tranquillitatis dispendio atrociter machinaturi, incommodæque suis conatibus prosperitatis fastigium insidiosis subversuri cuniculis. Quo altiores Romanorum Respublica conscenderat fortunæ gradus, eo frequentiores & potentiores nanciscebatur hostes, crescentis gloriæ æmulos, uno subactis instar lerneæ hydræ capitum uno rescisso, novis indies repullulantibus, ut vel proprias repellendo injurias, vel etiam lociorum offensas, vigore fœderis, vindicando, continuis fere implicita fuerit bellis. Eadem quoque sors nostram semper mansit Germanicam : Aquila Romana, sub cujus umbra alarum tuta recubuit Germania, perpetuis laceffita fuit variorum hostium conflictibus. Quantis bellis pacisque curis nostro ævo sollicitata fuerit Germania, vel soli fœderis Tractatus potiores, sub felici gloriosissimi nostri CAROLI Regimine celebrati, Trajectinus, Rastadiensis, Londinensis, Passarovicensis, Cameracensis, Sueffonensis, Hispalensis, & triplex Vindobonensis, testimonio omni

exceptione majori loquuntur. Vix autem Nos, Augustus, pacem unam triumphis innumeris potiorē cupiens, posthabita suæ utilitatis, iustarumque prætensionem ratione, in gratiam publicæ tranquillitatis & subditorum salutis pacem in Imperio & Italia stabilitam suis donaverat, ecce cum novum caneretur Classicum contra communem Christiani nominis hostem. Etenim Othmannidarum Sultanus exercitum comitatumque per non liguosas Russorum ditiones ducens, prædis, ruinis, incendiis, homicidiis, violentisque aliis, qualia quidem belli tempora secum trahunt, damnis & captivorum deportationibus, gentium jura infregerat, pacem violaverat, ut non immerito Serenissima Russorum Autocratix, qua pars laceßita, Turcas, ad reddendas illatarum injuriarum rationes, armis compellere, vimque vi repellere cogeretur, sed & Imperator, ad vindicandas ex sociorum fœdere sibi communes offensas, excitaretur. Nullas quidem Romanorum Monarcha intermisit curas, nulla neglexit argumenta, ne hic absconditus aliquamdiu sub cinere ignis in flammam prorumperet; Quinimo cum utrimque classicum inflarent buccinæ, majori emphasi amica interposuit officia, ut sitientes sanguinem & parati cædibus acinaces sua utrimque absconderentur vagina. Pro arcto equidem Vindobonensem inter & Petropolitana Aulas sanciti fœderis vinculo integrum fuisset Imperatori, his stantibus rebus, Russorum jura armis illico vindicare, suamque reddere ipsorum litem; Sed cum a tempore conclusi ad Passarovicium fœderis in colenda pace, illa etiam periodo, qua Ottomanni cruentis aliunde laceßerentur bellis, operam navasset omnem, atque tam boni confœderati munia, quam amici vicinique officia, inviolato observasset, ac proinde initam ante decennium cum Russis confœderationem, nonnisi in mutuam paciscentiam defensionem, sanxisset; propterea etiam idem Augustissimus Ottomannico non solum Ministerio, sed & cuncto terrarum Orbi, palam reddere studebat, se, antequam arma cingeret, qualescunque demum officiorum amicabilitum vias velle experiri. Haud alio sane spectabant transmissæ iterato ad Cæsareum

Cæsareum in Aula Constantinopolitana Ministrum, pro efficaciori negotiationi plenioris mandati tabulæ, huc collimabant repetitæ sæpius ad compensanda Russis illata damna, reparandamque pacis violationem adhortatoriæ & suaforiæ, eo nec minus tendebant ipsius Russorum Autocratricis, ut pace cum Persis incuenda participaret, efflagitatoriæ: Quamvis etiam interposita hæcenus a parte Imperatoris, vigore emanatorum per Magaum Aulæ Turcicæ Logothetam mandatorum, efferato non solum spernerentur supercilio, sed & perniciosis compensarentur consiliis, unitas, composita cum Persis pace, contra Russorum Regnum vertendi vires, & forsitan adversus alios Christiani nominis in Europa Principes gladium vibrandi; Nihilo tamen minus neque hæc Confœderatæ Cæsari Aulæ imminens tempestas, neque periclitans ob metum crescentis in vicinia potentia propria securitas, tanquam legitimæ arma sumendi causæ, Imperatoris statim inflexuerunt animum, quominus efficacissima, antequam bellum declararet, conciliatoris mediæ enixissimo impenderet studio, parique candore continuaret, pacis tractatus fuaderet, tertium Ministro suo in publicis congressibus plena fide negotiandi mandatum transmitteret, aliaque, quæ ad perducendum salutare pacis opus idonea viderentur, serio interponeret, quin potius Turcarum Principi categorice exponeret, perperam sane ab ipso dissolvendi Cæsarei cum Russis fœderis spem concipi, arctissimo cuius vinculo, præcipue post intempestivam ab aggressoribus factam oblatæ pacis repudiationum, Imperialis Aula potius teneretur ad ferendas læsæ confœderatæ parti suppetias, quales vel ipsa Ottomannica Porta in simili casu, quo sibi tale mutuum fœdus cum alio Principe intercederet, adversus temerarios hostes, qui pacem violassent, illataque damna resarcire ferociter abnuissent, jure pariter exigeret. Postquam vero Magnus Turcarum Princeps navatam Romanorum Imperatoris in conciliandis exacerbatis belligerantiam animis operam tumultuarie repudiaret, iniquis & efferis circa Assophum postulatis pertinacius inhæreret, oblatam paſtorum Conventorum prorogationem aliaque

firmandæ mutuæ inter utrumque Imperium harmoniæ inservientia salutaria officia, pedibus quasi conculcaret, suumque propositum mucronis sorti committeret, nulla sane alia emergendi, nisi armorum via, amplius patebat, siquidem aximote illo:

Arma ferentii

Omnia dat qui iusta negat,

justitiæ & naturalis æquitatis ratio, quæ instar Cynosuræ omnia Augustissimi Imperatoris molimina hætenus direxit, & tanquam amissis in perpetuum emetietur, suadebat, postulabat, urgebat, ut vi arctissimi, in commune paciscentium tutamen, sanciti foederis justas Russorum rationes a Turcis sibi reddendas totis viribus armataque suffulciret manu, sufficiente belli offensivi ratione, quod legitimum reddunt graves injuriæ illatæ, quæ totius Reipublicæ salutem tangunt, idque sive immediate, sive mediate, etiam per læsos socios, multiplici quidem ratione, vel quando focii in nostram quasi concesserunt tutelam, in eamque recepti sunt, vel quando cum sociis initum est foedus bellicum defensivum, vel quando denique per sociorum injurias nostræ Reipublicæ salus petitur, id quod fieri solet, si certum sit periculum, sociis debellatis exitium nobis imminere. Gravis sane quolibet casu injuria videtur omnis sociorum læsio, quam vindicare justissimum est, eo majori quidem ardore, quo magis ipsorum conservatio certiore reddit nostram. Humanitatis enim leges postulant, atque principii socialitatis consequens est indispensabile, violatæ parti, ubi vires nostræ id permittunt, suppetias ferre, violentosque temerarii aggressoris insultus vi conjuncta repellere. Quotus quisque, antiquum noëma est, justum non defendit, nec obstitit, si potest, injuriæ, tam esse in vitio videtur, quam si parentes, aut amicos, aut patriam deserat; In causis quidem privatorum erga privatos defensionis leges plerumque ponderantur; In bellis autem Principum præter defensionis jura etiam potestas vindicandi & puniendi injurias consideranda venit, qua ipsis licitum est, occurrere periculo, quamvis e longinquo saltem imminenti. Atque hæc puni-

tio

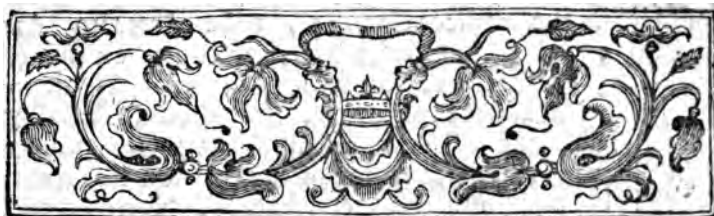

tio non solum ipsi Principi vel subditis, sed etiam sociis, illatas ferit injurias, præcipue si enormem aliquam naturalis vel gentium juris violationem secum trahunt; Neque propterea putandum est, illos, qui arma primi capiunt, pacem frangere, sed illos, qui primum offendendo atque injurias inferendo arma alterius in se concitant & movent. Naturalis enim æquitas non modo permittit, securitati suæ omnibus ad repugnandum necessariis mediis prospicere, sed & ipsum aggressorem prævenire; Ecquis teneretur post illatas injurias hostilem quoque impetum tranquille præstolari, ad justificandam vim, qua imminente etiam periculo defensionis lege occurrere jubetur. Res sane nostra videtur agi, paries cum proximus ardet, hinc prouti tutum semper fuit, ad extinguendas accurrere flammæ, ne latius concitata nostras devorent ædes; ita & consultius putatur, quocumque imminente periculo, prævenire, quam præveniri. Legimus Alexandrum M. cum Dario in Asia decertasse; Tullus Hostilius Sabinos ipsorum in terris adortus est; Xerxes ne ab Atheniensibus in Regno suo circumveniretur, ipse Græciam invasit; Servius Sulpitius, Consul, Romanum exhortabatur populum, quo Philippum in ipsa Macedonia aggredere, pariterque Demosthenes Atheniensibus inspirasse legitur, ut imminens a Philippo tempestatem præveniando eliderent; Cyrus arma in terras Assyriorum Regis portanda esse Cyaxari persuasit; Hannibalis quoque una atque eadem semper erat sententia, ut in Italia bellum gereretur, neque ab ea jam victor revocari potuit prius, quam Scipionis suasu Senatus Romanus, pari principio, bellum in Africam transferret; Cæsaris etiam tanta in opprimendis hostibus celeritas erat, ut plerumque ipse famam sui adventus præveniret: Recentiora secula dignum memoria ac celebrandum posteris relinquunt exemplum Johannis Hunniadis Corvini, qui nunquam passus est, Turcas adversus Christianos expeditionem movisse, quin eos in ipsa Thracia aggredere. Cum itaque in præsentī casu illatæ Russis, tanquam Cæsaris sociis & foederatis, injuriæ graviter simul Augustissimum Imperatorem offenderent, justissimum erat,

erat, eas vindicare, & cum præterea ex omnibus Ottomannicæ Portæ consiliis concludere liceret, post debellatos socios, Cæsareis terris imminere periculum; non modo Republicæ salus, sed & sana politices ratio suadebant, consuetius fore, arma Cæsarea in Turcicas oras ferre, quam Turcica in ditionibus Cæsareis præstolari. Hunc in finem S. C. Majestas formidandum & numero, & Ducibus, & apparatu bellico, dignumque Cæsarea potentia exercitum ad proxima Ottomannicarum ditionum Sclavoniam & Serviani versus destinavit confinia, eo quidem consilio, ut primam hostilibus operationibus adversus Bosniæ Regnum fieret initium. Iis, qui abstrusiora Ministerii adyta penetrare prohibentur, ejusdem quoque consilia nequidem rimari, multominus coram contemplari, integrum est; Si quid tamen cuivis rationum eorum, quæ coram oculis nostris geruntur, investigare, aut e longinquo saltim intueri fas est, haud errare censuerim, primo quidem loco *Iura Augustissimi Imperatoris in avulsam scepro Hungarico Bosnia Regnum,* dein vero *multiplicia ex naturali Regni sui & conditione in retrojacentium Regionum tam securitatem, quam commercium, redundatura emolumenta,* considerationem hic mereri, quorum nunc, pace aliorum sublimiora sapientium, paulo propius perpendam pondera, thulsculum litaturus, ubi hecatombas alii offerunt.

CAPUT

CAPUT I.

Xeunte seculo XI. Ladislaus S. partim vi donationis a sorore factae, partim connubiorum vinculo cum Crescimiri filia, & hinc proximo cognationis cum Zuimero gradu, partim armorum iustitia, prima Regum Hungariae in Dalmatiam, Croatiam, Bosniam, vicinaque Regna jurium fundamenta jecit, quae dein quarto supra decimum seculo Carolus & Ludovicus Andegavenses, subactis Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Bosniae, Serviae, & Bulgariae Regulis, Despotis & Toparchis, stabiliverunt, ut hinc omnes Hungariae Reges totidem Regnorum titulis sese inscripserint. Unde primum *de illarum Regionum antiquis populis & regimine*, tum *de clientelari cum Hungariae Regno nexu*, hinc *de translato ad Domum Austriacam dominio*, & tandem *de praecipuis Bosniae revolutionibus, factis & periodis factae ejusdem separationis*, nonnulla differere operae erit pretium.

Membrum I.

De antiquis Bosniae incolis & Regimine.

§. I.

INTER primos, qui hodiernam incoluerunt Bosniam, populos commemorantur *Illyrici*. Horum quidem generale Graecis nomen erat, quo omnes supra Macedoniam & Thraciam a Chaonibus atque Thesprotis ad flumen Istrum, juxta longitudinem, secundum latitudinem vero a Macedonia & Montanis Thracibus ad Paeonias usque & mare Jo-

nium Alpiúmque radices incolas , teste APPIANO ALEXANDRINO , (a) complectebantur , quorum ex numero Taulantios , Perrhaebos , Encheleos , Autarios , Dardanos , Parthenos , Dassaretios , Darsios , Scordiscos , Triballos , aliosque habebant , quos etiam SCYLAX CARIANDENSIS (b) in Periplo recenset ; Romani autem non hos duntaxat , sed Paeones praeterea & Rhaetos , Noricosque & Mysios aliosque his finitimos , qui per Istrum descendentibus a dextra occurrunt , latiori vocabulo omnes , narrante eodem APPIANO , *Illyricos* appellabant , atque nationum inter fontes Istri & mare Ponticum sitarum tributum tanquam unum exigebant , communi ore *Illyriorum tributum* audiens . In eo autem concordēs Graeci & Romani scriptores conveniunt , *Illyricam* oram a Cerauniis montibus sumfisse initium , quam Graeci Liburnia terminant , Romani ad intima sinus Adriatici producunt . HERODOTUS , (c) antiquissimus Historicorum , Henetos quoque *Illyricam* esse gentem statuit , qui tamen POLYBIO , & LIVIO sunt Paphlagones . STRABO , qui statum *Illyrici* sub Tiberio describit , generatim *Illyrica* Istro & Alpibus contigua asserit , imo ad oram maritimam extendit , (d) a quo POMONIUS MELA non alienus est , qui Adriam *Illyricis* gentibus usque Tergestum cingi refert ; (e) PLINIUS pariter , ubi Arisia gentem Liburnis usque ad Titium flumen jungi commemorat , partem ejus inhabitasse Mentores , Hymanios , (Scylaei Manios) Encheleas , Dudinos , aliosque uno nomine *Illyricos* appellatos addit : (f) Id quod ex accuratissimo CLAUDIO PROLOMAEO , qui Tabula Europae quinta *Illyricum* per dimensiones certas longitudinum & latitudinum descripsit , optime licet conspiciere , ubi pariter *Illyridis maritimae* mentionem

(a) Appian. Alexandr. Hist. Rom. part. 2. de Bellis Illyr. p. 757. edit. H. Stephani, vel p. 1194. edit. Amstel. 1670. 8. (b) Scylax Caryandens. In Periplo p. 8. seq. edit. Jf. Vossii, Amst. 1639. 4. (c) Herodotus Histor. Clio seu lib.	I. cap. 196. p. 79 Terpsichore lib. V. c. 9. p. 289. edit. Gronov. Lugd. B. 1715. f. (d) Strabo Geograph. lib. VII. pag. 216. edit. Basil. 1523. f. (e) Pompon. Mela de Situ Orbis lib. 2. cap. 3. (f) Plinius lib. III. cap. 22.

tionem inicit, (g) a qua *sinum Illyricum*, dein *Liburnicum*, qui nunc *Adriaticus* est, nomen tulisse, constat; Nec laude sua hic defraudandus est JOH. Lucrus, qui triplici mappa Statum *Illyrici* prima quidem antiqui ante Romanorum adventum, altera ejus extensionem ad tempora Augusti, tertia Monarchiae periodum ad Imperii divisionem concinne exhibuit. (h) Sub Byzantinis Imperatoribus *Illyricum Magnum* a *Parvo* distinguebatur; magnum rursus in *Oriente & Occidentale* divisum erat, decem provinciis, ut SEXT. RUFUS testatur, *Orientali* relictis, septem *Occidentali* assignatis, ad quorum prius nonnulli retulerunt Sardicam vel Sophiam, Bulgaris indigenis Triaditzam, quod CEDRENUS sub Basilio, Tzimiscae successore, jam commemorat, (i) & MICH. GLYCAE Annales sub Constantino M. de Sardicensi Concilio confirmant, (k) LUCAS etiam HOLSTENIUS corroborat. (l) *Illyricum* vero *parvum* ad oram maris excurrebat, quod STEPHANUS, POMPON. MELA & PLINIUS, dictis locis, *Illyricum* *proprie sic dictum* appellant, idemque inter *Naronem* & *Drinum* collocant, quod si de Drino in Savum effluente intelligendum esset, eundem sane hic haberes tractum cum hodierno Bosniae Regno; Verum cum ex inhabitantium Encheleorum, Pyraeorum & Liburnorum recensione constet, hic *Drinum Album*, qui cum nigro ad Elisum vel Lissum, hodie Alessio, in mare Jonium excurrit, subinnui; ita & palam est, inde ad veteres *Bosniae* incolas non posse referri, nisi *Naroni proxime vicinos*, quos utique ad *Bosniam* pertinuisse, infra, ubi de ejus finibus sermo erit, probabitur. Medii tandem & recentioris aevi scriptoribus Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, *Bosniae* Regnis *Illyrici* appellatio communis mansit, quorum Praesides vel Toparchae generali saepius *Banorum Illyrici* titulo inscribebantur: (m) Ita

A 2

AENEAS

<p>(g) Claud. Ptolomaeus lib. 2. cap. 17.
 (h) Joh. Luc. de Regno Dalmat. & Croat. Amstel. 1668. f.
 (i) Georg. Cedrenus Annal. f. Hist. a M. C. ad Isacium Comnen. p. 573. edit. Basil. 1566. f.
 (k) Mich. Glycae Annal. ab exord.</p> | <p>mundi ad Alex. Comnen. P. IV. p. 250. edit. Paris. 1660.
 (l) Abrah. Ortel. Thesaur. Geogr. voce Sardica.
 (m) Georg. Rattkay de Nagy Thabor Memor. Reg. & Bann. Dalm. Croat. lib. III. p. 100. edit. Vienn. 1652. f.</p> |
|--|--|

AENEAS SYLVIUS, ubi statum Europae sub Friderico III. describit, *Illyricos*, inquit, *nostra aetas Slavos appellat, alii Bosnenses, alii Dalmatas, alii Croatios; Bosnenses introrsus ad Pannoniam vergunt, septentrioni expositi.* (n) LAONICUS autem, *Illyricos*, ait, *eam gentem nomino, quae juxta Jonium habitat; usque ad summam Istriam, sic dictam Regionem, quae ad sinum excurrit in pelagus, & alibi, facta Illyricorum descriptione, expresse addit, eosdem vulgo nunc Bosnos vocari, quos & Vossenses audire, ad marginem notat FABROTTI.* (o) Hinc & in tota narratione panolethriae Regni Bosnensis seculo XV. subsecuti, Stephanum ultimum ejus Regem, a Mahomete II. A. 1463. necatum, non aliter nisi *Illyricorum Regem* cognominat, eandemque ob causam Scupiorum praefectum in Mysia non amplius ad *Illyricum* refert, sed *Illyricu* finitimum scribit. Hoc sensu etiam interpretandum puto epitaphium, quod Danizae, Stephani, Bosnensis Principis. filiae, atque sorori illius Stephani sub Ludovico Hungariae Rege seculo XIV. circa A. 1345. celebris, peregrinationis causa Romam profectae, ibidemque mortuae & in aede Minervensi sepultae, positum erat, hujus perbrevis tenoris: *Hic jacet Diana Illyrica.* (p)

§. II.

Scordiscis.

Inter jam recensitos sub generali Illyricorum notione antiquae *Bosnensis* regionis accolae, *Scordiscis* speciatim sub Romanae Monarchiae primordiis STRABO diserte tractum illum assignat, quem nunc Sclavonia & *Bosnia* comprehendunt. (q) Narrat enim, eosdem propter Istrum habitasse, duas in partes divisos, *magnos* scilicet & *parvos*; Illos quidem consedisse refert binos inter fluvios, Istrum il-
labentes

(n) Aeneas Sylvius de Statu Europae sub Frider. III. cap. X. Inter Freheri Script. Rer. Germ. Tom. II. p. 104. edit. Struvii; vel juxta editionem omnium operum cap. XVI. fol. 407.
(o) Laonic. Chalcocondylas de Rebus Turc. lib. X. ex versione la-

tina Conr. Clauferi, p. 220. edit. Venet.

(p) Car. du Fresne de Famil. Dalmat. Slavon. Sect. VIII. n. 16. p. 256. edit. Venet.

(q) Strabo Geograph. lib. VII. p. 219. edit. Basil. 1523.

labentes, alterum Noarum, praeter Segefticam fluentem, alterum Martum vel Bartum, quod cum nonnifi de Savo & Dravo, ut infra (r) probabitur, intelligi queat, evidens est, Sclavoniam hic indigitari a *magnis Scordiscis* inhabitatam, alias Pannoniam interamnem; *Parvos* autem *Scordiscos* ultra Istrum habuisse sedem addit, Triballis & Myfis finitimos, quod de plaga Danubii Meridionali interpretandum esse liquet ex mox sequentibus, ubi post *Scordiscorum* agrum ad Istrum quidem adjacere Triballorum & Mysiorum plagam subjungit, dehinc autem uno tractu Aemi accolae sequi, ceterosque, qui usque in pontum vergunt, evidenti argumento, istum Regionis tractum, quem *parvis Scordiscis* tribuit, eundem esse cum hodierno *Bosniae* Regno. Hinc etiam modernis Geographis per *Scordiscos*, vel juxta TROGUM, POSIDONIUM & SEXT. RUFUM *Scordissos*, parvos scilicet, CASTALDO *Rasciani*, MARIO NIGRO *Bosnesi* vel *Bosnacchi* indigitantur; (s) Cui hypothefi non exiguum accederet pondus ex *Pariso* amne, quem STRABO per *Scordiscos* labi asserit, (t) LUCCARI autem ac MARIUS NIGER pro *Varbasso*, hodierno *Bosniae* flumine, venditant; (u) At vereor, ut lapidem experiantur lydium, quandoquidem *Verbasus*, ut constat, in Savum effluit, *Parisus* autem STRABONI in Istrum effunditur, & Moravæ respondet, quousque *Scordiscorum* fines protendebantur, (x) quos idem STRABO Dalmatinis versus meridiem & occidentem, Paconicis seu Pannonibus versus aquilonem, & Thraciis vel Macedoniis versus orientem, conterminos statuit, qui sane iidem limites sunt Sclavoniae, Bosniae & partim superioris Serviae seu Mysiae, hodie Macsuae provinciae, vel Ducatus Machoviensis aut Mazochiensis, ad Moravam fluvium, unde non solum Bela Stephani Regis frater An. 1271.

A 3

Dux

(r) Infra Cap. II. membr. I. §. 4.

(s) Dominicus Marius Niger Geograph. Comment. lib. VI. p. 90. edit. Basil. 1557. f.

(t) Strabo Geograph. lib. VII. p. 216.

(u) Luccari Annali di Raufa lib. I. p. 9. Venet. 1605. 4. Marius Niger loc. cit.

(x) Christoph. Cellar. Notitia Orbis Antiqui lib. II. cap. 8.

Dux Machoviae & Bosnae nominari voluit, (1) sed & Elisabetha, Stephani uxor, defuncto conjugē in diplomate anni 1280. *Ducissa de Machoro & de Bosna* inscribitur, ubi frustra Mazoviam Poloniae quæsieris, (2) Ex qua Mysiae & Bosnae combinatione subnata videtur nonnullis autoribus ratio, Bosniam sub inferioris Mysiae habitu, investiendi; Quos tamen nullam mereri fidem arbitror, siquidem inferior Mysia tractum, qui descendentes Istrum ad dextram occurrit, sive Bulgariam, unanimi optimorum Chorographorum ore, complectebatur.

§. III.

Slavi.

Senescente paulatim post translata Byzantium sedem; Romani Imperii vigore, totum occidentem diripiebant Barbari, praesertim *Slavi* medio seculo VI. sub Justiniano, trajecto Danubio Thraciam & Illyriam devastabant. Testatur enim Procopius, eodem tempore, quo Dalmatiam Gothi invaserant, Illyricum a *Slabinis* fuisse desolatum, (a) quod generale pariter populi nomen erat ut Scythicum, quæ centum alii minores, tanquam furculi ex stipite prognati, comprehendebantur. CONSTANTINUS autem PORPHYROGENITUS *Abares*, quos etiam *Slavos* vocat, tempore Heraclii Dalmatiam invasisse tradit, (b) eosdemque avitis ultra Caucasum sedibus a vicinis Turcis expulsos littora Euxini reliquisse, superatoque Bosphoro totam Istror vicinam regionem inundasse, EVAGRII Scholastici fides est, (c) quorum res gestas fusiùs descripsit MAURUS ORBINUS, (d) qui etiam PRESBYTERI DIOCLEATIS Slavorum Regnum operi suo inseruit. (e) Inter continuas equidem

(y) Raynaldus A. 1271. Tom. XIV. f. 181. n. 31.

(z) Apud Raynald. A. 1280. n. 9.

(a) Procopius de Bello Gothico lib. III. c. XXIX. p. 532. lib. IV. cap. XXV. p. 637. edit. Reg. 1662. f.

(b) Constant. Porphy. de Admin. Imp. c. 29. 31. cum notis Meursii Lugd. B. 1617. 8.

(c) Evagr. Schol. lib. V. cap. I. p. 1007. in Max. Biblioth. Patr. Tom. XI. Lugd. 1677.

(d) Mauri Orbini Ragusini Chronica, f. Regno degli Slavi. edit. Pisa. 1601. f.

(e) Presbyteri Diocleatis Regnum Slavorum vid. in Appendice Lucii de Regno Dalm. & Croat. p. 287.

dem tum temporis populorum migrationes , quorum alter alterum ancipiti Martis sorte mox ejiciebat , mox idem fatum à potentiori iterum subibat, mox novus hospes veteri miscebatur colono, impossibile fuit, regionum limites suis quamlibet incolis exacte determinare , interim tamen dubium superest nullum, quin *Slavi*, ab Istro ad Dalmatiam usque progressi, intermedium quoque hodierni Bosnenfis Regni tractum occupaverint, a quibus Croatici Regni limitanea Regio inter Dravum & Savum, Hungaris Savia, alias Pannonia interamnensis dicta, *Sclavoniae* nomen tulit , quae tanquam Hungaricae Coronae portio, appanagii loco subinde Regum fratribus cedebat, unde non solum Andreas, Almerici vel Emerici Regis Frater, postea ipse Rex, publico instrumento An. 1198. sed & Colomanus, Belae IV. Regis frater, An. 1238. *Ducis Sclavoniae* titulo inscripti leguntur. (f)

§. IV.

Slavos, narrante CONSTANTINO, (g) mox exceperunt *Serbli*, qui Romanorum ore *Servi*, nativo idioma- *Servi.* te *Srblj* vel *Srbgljani* vocabantur, Graecis autem tot consonantium asperitatem fugientibus *Serbli* sive *Serbuliani* audiebant, eorumque regio *Srbska Servia* insigniebatur, quae a diverso tot mutas literas efferendi sono nunc *Syrbia*, nunc *Servia* Graecis inscribebatur; & sicut Constantinopoli latinus sermo diu in usu fuerat, ita denominationem *Serviorum* a *Serviute* vocalatina promanasse commenti sunt, ac nominatim a *Servis*, ad eruenda ex montis Scardi fodinis metalli condemnatis, originem traxisse tradiderunt, quod idem CONSTANTINUS alibi clare innuit, (h) *Serblos*, inquit, Romanorum lingua *Servos* appellari, & *Serbula* vulgo *Servorum* calceamenta, *Serbulianos* proinde quasi viliter & pauperum in modum calceatos, *Serblos* autem, quod Romano Imperatori servirent. A Graecis edoctus GUILIELMUS TYRIUS,

(f) Thom. Archid. Spalat. Hiflor. | (g) Constant. Porphyrog. de Ad-
Salon. cap. 31. p. 341. Raynald. | min. Imp. cap. 31.
A. 1238. T. XIII. f. 471. n. 53. | (h) Idem cap. 32.

rius, (i) ubi cum Imperatore Emanuele in Servia praeli-
turo illuc venisse narrat, traditionem ferre addit, *Servius*
ex deputatis & deportatis exilio, qui in partibus illis ad
secanda marmora & effodienda metalla damnati fuerant,
originem habuisse & inde nomen traxisse servitutis. Ela-
bente autem seculo IX. *Servius* illum tractum, qui Bosniac
Regnum constituit, inhabitasse, testimonio nititur Dio-
CLEATIS PRESBYTERI, (k) qui Budimirum, CROMERO &
BLONDO Suatoplugum seu Sueropilum (l) primum Dal-
matiae ac Serviae Regulum Christianum, in ditionum
suarum per provincias partitione Syrbiam sive Serviam in
duas divisisse regiones testatur, quarum alteri, quae a Dri-
no fluviò versus occasum ad Pinum montem protenditur
Bosnae, alteri ad orientalem plagam *Rassiae*, nomen dederit,
cum quo consentit JOH. CINNAMUS, (m) qui expedi-
tionem Emanuelis Comneni Imperatoris ad Savum nar-
rans, Drynam seu Drinum fluvium mediam secare *Serviam*
asserit, cujus occidentalem partem *Bosniam* vocari, ac factis
superiori e loco Drynae in Savum ostiis, a reliqua *Servia* di-
vidi, testatur, Serviae tamen Archizupano non subesse, sed
suis gubernari magistratibus, addit. Inde etiam CONSTAN-
TINUS (n) Bosnensem tractum intra veteris Serviae Regni,
cujus quondam pars erat, terminos constituit, atque *Bos-
sonam* nominat, de qua appellatione nunc paucis differen-
dum.

Palzinatae.

§. v.

Eodem, quo CONSTANTINUS PORPHYROGENITUS scrip-
sit, decimo seculo in Byzantinis Annalibus famam
acqui-

(i) Wilhelm. Tyrienf. Hist. Rer. in
transmarinis partibus suo temp.
gestar. lib. XX. cap. IV. p. 977.
in Tom. I. Gestor. Dei per Franc.
f. 625. Hanov. 1611. f.

(k) Presbyteri Diocleatis Regnum
Slavorum a Lucio editum p. 290
Andr. Danduli Annales Msti ad
A. 874. apud Lucium lib. II. c.
III. p. 67.

(l) Martin. Cromer. de Orig. &

Reb. Gestis Polon. lib. III. cap. I.
p. 31. ad A. 860. edit. Basil. 1568.
f. Blondus Flav. Hist. ab in-
clinat. Rom. Dec. II. lib. II. p.
177. edit. Froben. 1559. f.

(m) Joh. Cinnamus Histor. seu de
Rebus Gestis Joh. & Man. Com-
nen. lib. III. cap. 6. p. 59. edit.
Reg.

(n) Constant. Porphyrog. de Ad-
min. imp. cap. 39.

acquifivère armis contra Græcorum Imperium minacibus & cruentis *Patzinacitæ*, CONSTANTINO Πατζινάκται, CEDRENO Πατζινάκται, CINNAMO (o) Πατζινάκται, LUITPRANDO Pizenaci, (p) Trans-Istrianus Scythiæ Europææ populus, ipso PORPHYROGENITO teste, (q) Bulgaris vicinus, eos ſcilicet tractus inhabitans, quos *Danaptris* vel Tyras, nunc Nieſter vel Dneſter (r) & *Danapris* ſive Dnicper vel Boryſthenes permeant, verſus Cherſoneſum Tauricam, (s) vel uti CEDRENUS loquitur, eorum Scytharum, qui regii dicuntur, gens magna & populosa, & cui nulla alia gens Scythica reſiſtere ſola poſſit, in XIII. tribus ſubdiviſa quarum quælibet a ſuo generis principe atque autore peculiarem ſortita appellacionem. (t) De horum nativa ſede dubium interimit omne tractatus pacis inter Johannem Zimiſcem Imperatorem & Suveſtiſlavum, Ruſſorum Polemarcham, quem Græci Spandoſthlabum, vel Sphendoſthlavum nominant, anno circiter 971. initæ, cujus & *Patzinacæ* reddebantur participes, ea conditione, ut Ruſſorum in terras ſuas redditum ne impedirent; *Pazinaci* autem, ſimulata fide & pacis acceptatione, Ruſſos in patriam reverſuros ac per ipſorum terras tranſeuntes improvifis adoriuntur inſidiis magnæque edita ſtrage fundunt. LONGINIUS, eadem cum CEDRENO & ZONARA perhibens, Ruſſos ex Græcorum provinciis præda onuſtos redeuntes a *Pyeczinigis* A. 972. victos, ſpoliis exutos, ducemque eorum occiſum tradit, (*) evidenti argumento, *Patzinacos* in ſupradefcripto tractu ſedem habuiſſe, per quorum regiones Ruſſis a bello Græco reducibus tranſire neceſſum erat. Hos autem origine Ven-

B

nedos

- (o) Cinnam. Hiſtor. lib. III. c. 8.
(p) Luitprandus Ticinenſ. Rer ſuo temp. per Europ. geſtar. lib. I. c. III. fol. 2. edit. Jod. Bad. Alcenſii. 1514. f.
(q) Conſtantin. Porph. l. c. cap. 37.
(r) Martin. Cromerus de Rebus Polonor. lib. I. c. XI. p. 28. ed. Baſil. 1555.

- (s) Du Fresne Not. in Niceph. Bryennii Caef. Commentar. lib. I. n 7.
(t) Georg. Cedreni Annal. ſ. Hiſtor. ab Orig. Mundi ad Iſacium Comnen. p. 639. ſeqq. edit. Baſil. 1566.
(*) Joh. Dlugoffi ſeu Longini Hiſt. Polon. Tom. I. lib. II. col. 101. edit. Lipſ. 1711. f.

nedos fuisse nonnulli ex idiomate ipsorum probant Venedo quod omnibus fere ejus coeli populis, Scythis, Sarmatis, vel Sauromatis, Slavis, Dalmatis, Bosnensibus commune fuisse, FRENTZELIUS, (u) GUAGNINUS, (x) LAURENTIUS TOPPELTINUS (y) alique, evicerunt: ORTELIUS hodiernum Podoliae, & Moldaviae tractum ipsis assignat; PEUCERUS autem *Patzinacos* a *Pozina* sive *Pozinania*, nobili Poloniae municipio, in cuius finibus aliquando sedem habuere, antequam versus Triballos commigrarent, natales sumsisse, conjicit; Majori specie Lucius ab Insula *Πευνη*, quam STRABO ad ostia Istrici collocat, PROLOMAEUS etiam & ZOSIMUS recensent, originem ipsorum deducit. Quemadmodum enim Latini *Peucen*, quae MARIO NIGRO *Pizina* est, scribebant, a qua *Peucini* TACITO, PLINIO, AMMIANO MARCELLINO & JORNANDI nuncupantur; sic Slavi acutiori sono *Peuczen* & *Peuczinos* pronunciabant, unde Russo-Polonicum *Peuczynigi* vel *Pyeczynigi*, apud citatum LONGINUM, promanasse dignoscitur, quod dein Byzantini, acutam Slavorum pronuntiationem imitantes, in *Πατζιναντας* vel *Πατζιναντας* transmutarunt, prout exempli causa alibi, Slavonizante, quod ait LEO ALLATIUS, Graecorum ore, *Τζαντζας* pro Caesar vel Cessar dixerunt. Cujuscunque tandem originis fuerint, constat, eosdem superato Istro non modo regiones ad radices Haemi sitas, sed & Macedoniam Mysiamque invasisse; (z) Imo, si RHEGINONI credimus, in Hungariam usque penetrarunt, atque continuis circumgressi excursionibus, in hodierni Bosnensis Regni tractu confederunt, indeque Croatiam maritimam graviter infestarunt, quod expresse alibi CONSTANTINUS innuit, ubi Croatorum Baptizatorum, id est Croatiae Rubrae vel Maritimae, minorem longe, quam Alborum, id est, Mediterraneae vel Magnae, potentiam fuisse asserit, propter assiduas *Patzinacarum*, quibus divexabantur, invasiones, luculento testimonio, illos tum in Croatiae Maritimae, hodie Dalma-

(u) Frentzelii Origines Sarmaticae.	(y) Laurent. Toppeltini Origines & Occasus Transylvanorum.
(x) Alexandri Guagnini Sarmatiae Europae Descriptio. Spirae. 1581. fol.	Lugd. 1667. 8.
	(z) Cedrenus loc. cit. p. 609. 642. 648.

Dalmatiae meridionalis vicinia, seu moderno Bosniae Regno, sedem habuisse, quinimo nomen eidem imposuisse; suadente eadem Polonico-Ruthenica Patzinacorum & Boffinatum origine, quam decantata illa Bosnensium ad Vladislaum Regem legatio non parum confirmare videtur. Narrat etenim RATTKAY, (a) venisse ad Vladislaum a Bosniae Rege legationem, apparatu virisque insignem, quae repetito gentis suae primordio eundem cum Polonis autorem generis ac communem linguam Bosnenses agnoscere, & ob eam linguae ac originum veluti cognationem Regem suum de felici Regiminis Vladislai successu magnopere gaudere, exposuerit, foedus deinde & amicitiae vinculum sanctissime eousque inter Bosniae & Hungariae Reges cultum servatumque renovari, postulaverit. LEUNCLAVIO (b) saltim placuit, *Pazinacos* Graecorum Historicorum *Bozinae* Regioni ab ipsis occupatae nomen indidisse, nam ut Slavi Slavachi, Poloni, Polacchi, ita & *Patzi*, *Pazinaci*, *Bozinaci* vel *Boffinates* juxta TUBERONEM. (*) varia oris inflexione appellati videntur. *Patzi* autem CONSTANTINO alibi (c) iidem dicuntur qui *Patzinaci*, ubi Turcorum terminos constituens, iisdem ad orientem interlabente Istro Bulgaros, ad septentrionem *Patzos*, ad occidentem Francos, ad meridiem Chrobatos assignat confines. *Bosnia* pariter diversimode harum rerum scriptoribus nunc *Bozina*, aut *Bosna*, nunc *Eosena* vel *Boffena*, aliis *Bosna*, CINNAMO (d) autem *Boffina* scribitur. Cui non infimum addit argumentum, quod ante *Patzinacarum* aevum nunquam in Historicis diserta *Bosniae* vel *Bosnensium* fiat mentio, CONSTANTINI autem saepius commemorati, qui primus *Bosnae* meminit, seculo, *Patzinaci*, ut supra dictum est, hodierni *Bosnensis* Regni tractum jam invaserant, proinde & flumini & regioni *Bosnae* nomen a novis colonis impositum fuisse non implicat, quod utut vel maxime alii a fluvio derivare

B 2

fata-

(a) Georg. Rattkay l. c. lib. III. p. 89.	gestis lib. V. p. 102. 108. Francof. 1603. 4.
(b) Leunclav. Pandect. Hist. Turc. cap. 49.	(c) Const. Porphyrog. de Administrando Imperio cap. 41.
(*) Ludov. Tubero Comment. de Reb. tempore suo in Pannon. &c.	(d) Joh. Cinnam. Histor. lib. III. cap. 6. p. 59. c. XIX. p. 75. edit. Reg.

fatagant, in hoc tamen convenire debent, *Bosniae* appellationem ante CONSTANTINI aevum non occurrere, adeoque synchronam, imo recentiorem, esse famosis *Parzinacorum* migrationibus & coloniis. BONFINIUS quidem existimat, *Besses* veteres, a Bulgaris Mysia ejectos, proximam Savo regionem incoluisse, proinde intercepta litera *Bosnam* a *Bessis* cognominatam conjicit; (e) Verum ut taceam, hoc recentiori BONFINII autoritate niti, obstare eidem videtur, quod eo tempore, quo *Bosnae* nomen invaluit, dudum iis in partibus deleti fuerint *Bessi*. Quodsi autem STRABONIS aetate, qui illos pariter ac Corallos ab insigni latrocinandi peritia latrones cognominat, (f) sedem huc collocassent, ac colonias duxissent, vero pariter est simile, nomen ab ipsa gente novo domicilio impositum, per octo minimum seculorum, a STRABONE ad PORPHYROGENITUM, intervallum, non adeo mansisse inauditum & ignotum. Illis vero non repugnaverim, qui *Dardanos* inter veteres Bosniae incolas recentent, quos STRABO Illyricis dicto loco annumerat, atque suo jam tempore juxta cum Autariatis & Ardiaeis & Triballis ad ima redactos narrat. Proprie autem *Dardanii*, teste PLINIO, (g) ad montem Haemum, eo in tractu, qui nunc Moesia est, vel, si LIVIO credimus, inter Illyricum proprie sic dictum & Macedoniam, confederunt, ille enim Scordi montis per Illyricum solitudines de industria a Macedonibus vastatas asserit, ne transitus facilis *Dardaniis* in Illyricum, & Macedoniam esset. (h) Unde & praecipuae *Dardaniae* urbes apud Geographos antiquos celebratae, eadem sunt, quae hodiernae Mysiae, utpote *Nissa*, BRYENNIO, STEPHANO Chorographo & CINNAMO *Naisos*, (i) PTOLOMAEO *Nyros*, AMM. MARCELLINO, ubi Constantii & Juliani gesta refert, *Naesius*, (k) Leg.

20.

(e) Bonfin. Rer. Hung. Dec. II. lib. X. p. 330. edit. Hanov. 1606. fol.

(f) Strabo Geograph. lib. VII. p. 219. edit. Basil. 1523. f.

(g) Plinius lib. III. cap. 26.

(h) Livius Dec. V. lib. III. f. Lib. XLIII. c. XX. vid. & notas Joh.

Doujatii Tom. IV. p. 622. Paris. 1682. 4.

(i) Cinnam. de Reb. Gest. Joh. & Man. Comnen. lib. II. c. 13. p. 39. edit. Reg.

(k) Ammian. Marcell. Histor. lib. XXI. cap. 10. ubi vid. in notis Gronov. p. 301. Lugd. B. 1693. 4.

20. Cod. de Decurionibus *Naissum*. (1) Praeter hanc celebris olim, *Dardaniaeque* metropolis, *Scopiorum* urbs fuit, quam perperam cum *Sophia* Bulgariae civitate confundunt, vel cum LAONICO frustra ad Macedoniam referunt, cum Dardanorum urbs sit in Mysiae & Macedoniae confinio, ad radices montis Orbeli, ad ripam fluvii Vardar, seu Axii, STEPHANO *Scupo*, PTOLOMAEO *Scupi*, unde PAULINUS NOLANUS: (m)

Ibis & *Scupos* patriæ propinquos

Dardanus hospes,

qua multis præclare gestis Romanos inclaruisse constat. TREBELLIVS enim POLLIO meminit, Regillianum tantas hic reportasse victorias, tantasque ad *Scupos* convexisse praedas, totque spolia, ut honorem triumphi meruerit. Data & *Scupis* lex est 119. Cod. Theodos. de Decurionibus. Turcae autem *Scopia* hodie *Vschub* vocant, teste LEUNCLAVIO. (n)

§ VI.

Nec illos hic praeterire liceat, quos uno loco CONSTANTINUS alibi commemorat, (o) atque generali quidem Scytharum notione primum intimat, mox nominatim recenset, quando in Vita Basilii Avi sui inter illos, qui excusso Romani Imperii jugo sui juris facti erant, referri ait omnes, qui in Pannonia & Dalmatia, & qui ultra hos, Scythas, *Chrobatos* scilicet & *Serblos*, & *Zachlunios*, *Terbunios* item & *Canalistas*, & *Diocletianos*, & *Rentanos*, qui cum omnes aut *Bosniae* incolae, aut saltem proximi fuerint, & proinde in subsequentibus crebro commemorandi veniant, locum hic merito obtinent. De Serblis vel Serviis supra mentio est injecta. *Creati*, nativo ore *Hruati*, quasi multam terram possidentes, cognominati, Graecis hanc asperitatem fugientibus *χρεβατοι*, interposito β dicebantur, Latinis dein Graecorum orthographiam imitantibus *Chrobatii*, vel sine aspiratione *Creati* vocabantur, ceu commune est omnibus fere nationi-

B 3

tionibus

(1) Cod. Just. lib. X. tit. XXXI.

(m) Pont. Merop. Paulinus Ep. Nolanus Carm. XVII. ad Nicetam v. 195. Opp. Tom. I. p. 68. Paris. 1685. 4.

(n) Leuncl. Pand. Hist. Turc. c. 169.

(o) Constant. Porphyrog. de Basilii Avi Vita & Rebus Gestis inter Script. Histor. Byzant. a Franc. Combesio uno Volum. congestos, cap. 52.

tionibus, ut altera alterius voces in suam linguam vertendo, characteres addendo, minuendo vel mutando, diversas a propria prolatione exprimat; Ita CEDRENUS in Basilio Bulgaroctono *Cervatas* nominat, quos tamen a M. Valerio Mesala *Corvino*, Dalmatarum & Pannonum victore, ita cognominatos esse, simplex BONFINII conjectura videtur. Occupaverant vero ultra reliquas mediterraneas regiones, istam maritimam oram, a Zetina sive Cettina fluvio, qui ad Brazzam insulam, Brettanis Stephano nuncupatam, in mare illabitur, usque ad Istriæ montana, qui tractus Sebenico, Spalato, Scardona, Nona, Jadera, vel Diodora, hodie Zara, aliisque urbibus clarus, Bosniam a plaga Austro-Occidentali immediate attingens, Croatia Minor, Rubea, Maritima, vel etiam Baptizata salutabatur, ad distinctionem Croatiae Magnae, Albae, Mediterraneae, diu post ad Evangelii fidem conversae; quae distinctio propterea hic notanda, quod apud ORBINUM, LUCCARIUM & THOMAM ARCHIDIACONUM Spalatensem crebrius occurrit, Croatiam una cum Bosnia a primis Bosniae Banis, Crescimiro, Stephano, Wckmiro &c. fuisse administratam & possessam, interdum vero Croatiae notio ita late patet, ut omnes mediterraneas & montanas Sclavoniae, Bosniae & Rasciae regiones simul ambitu suo comprehendat, quemadmodum maritimam totam modernis generali Dalmatiae nomine insignitam DANDULUS testatur, ex quo sua plerumque mutuatus BLONDUS, loco citato, Rasciam & Bosniam pro Regni Croatiae Regionibus haberi scribit. (p)

§. VII.

Zachlumii.

DEhinc *Zachlumitae*, *Zachlumii*, vel juxta literas Stephani, Magni Rasciae Jupani, ad Pontificem Honorium III. datas, *Ochlumii*, (q) meridionalem Bosniae partem ab Epidauriis, seu Ragusinis, ad Orontium usque hodie Narentam fluvium, occupaverant, quos CONSTANTINUS quidem a mon-

(p) Andr. Dandulus Annal. MSti ad A. 874. apud Lucium lib. II. c. III. p. 67. edit. Amstel. 1668. (q) Honor. III. lib. IV. epist. 681. apud Raynald. A. 1220. n. 37. Tom. I, in Contin. T. XIII. f. 278.

a monte *Chlumo* χλουμου, quasi post montem habitantes, Slavorum lingua, quibus *Sa* post significat, *Sachlumos* vel *Zachulmios* nuncupatos autumat, (r) alii autem a *Zachlumo* fluvio, quem etiam PORPHYROGENITUS ponit, ac nonnulli *Zacholmam* vocant, nomen indeptos esse fatagunt, & ex hoc postmontano vel intermontano flumine, quod per vallem Popovo dictam, circumquaque altis montibus cinctam, fluens nullibi exitum ostendit, sed a terra absorptum per occultos meatus in mare prorumpit, tanquam a re insolita, regionem cognominatam volunt *Zachlumiā* vel *Zacholmiā*, quae PRESBYTERO DIOCLEATI *Zaculmia*, *Chelma* & *Chelmana* audit, ARCHIDIAcono SPALATensi *Chulmia* & *Chelmus* inscribitur, (s) dein seculo XIII. *Chelmensis* Comitatus nomine inclaruit, ac tandem Sec. XV. sub *Ducatus Sancti Sabae* titulo, ut infra probabitur, *Bosniam superiorem* constituit, irrefragabili argumento, *Zachlumiōs* CONSTANTINI optimam *Bosniae* partem suo seculo inhabitasse, qui cum in aliis PORPHYROGENITI locis *Chlumii* scribantur, inani arbitror opera a MEURIO & BANDURIO mendum notari, ac *Zachulmios* substitui, cum unum alterumve nomen eodem tempore obtineret, loco cujus apud CEDRENUM & CUROPALATAM *Zachlubi* legitur, quos HOFFMANNUS vaga & incerta determinatione *forſan Slavorum gentem* inepte circumſcribit, (t) cum exacte definitum eorundem situm CONSTANTINUS indigitaverit; Ponit namque vicinos iidem fuisse *Terbuniotas* vel *Tribunias*, a metropoli *Terbunia* vel *Tribunia*, quae PLINIO & POMPON. MELAE *Tribulium*, (u) hodie *Trebigna* vel *Trebigni* est, nomen adeptos, qui ejusdem CONSTANTINI auctoritate *Canalistas* etiam nuncupabantur, (x) a *Canale* seu *Canalis*, sub dominio Reipublicae Ragusinae, olim Epidaurio agro, non quidem, opinione CONSTANTINI, a plaustris Serviorum idiomate sic nuncupato, sed ab aquaeductu Epidau-

(r) Constant. Porphy. de Adm. Imp. cap. 33.

(s) Thom. Archidiac. Histor. Salonit. c. XIII. XV. XXXIII. a Lucio edita p. 321. 322. 343. edit. Francof. 1666.

(t) Joh. Jac. Hoffmanni Lexic. Univ. Tom. IV. edit. Lugd. B. 1698. voce *Zachlubi*.

(u) Pompon. Mela de Situ Orbis lib. II. cap. 22.

(x) Constantin. loc. cit. cap. 34.

Epidaurica lingua *Canalis* nomen sortito, (y) quem Ludov. TUBERO, Ragusinus, Abbas Melitenfis, addita Vitalia, post sexingentos circiter annos ab excidio Epidauri, pretio quibusdam accolis Regulis Bosfinatibus soluto, recuperatum testatur. (z) Cui vicinum erat *Catari* vel *Catarae* oppidum, Græcis *Decatera* vel *Decatara*, Illyricis *Cotor*, quod LUCARIUS ex Ascrivii ruinis & *Cotorio* Bosniae suscitatum scribit, (a) RUDINGERUS vero rupem *Vissikotor* cognominat. Ab hac autem urbe *Tribunitae* vel *Canalite* ad Epidaurum usque protendebantur in *Diocliae* confiniis, unde *Dioclii*, *Diocleenses* vel *Diocletiani* apud PORPHYROGENITUM originem traxerunt, quos POMPON. MELA *Docleatas* scribit; (b) Urbi tamen a Diocletiano, Augusto, tanquam conditore, nomen inditum perperam comminiscitur CINNAMUS, (c) cum in Jovis honorem sic insignitam ante Diocletianum floruisse ex PROLOMAEI & PLINII mentione constet, unde potius *Diocletianus*, Delmata, Anulini Senatoris Libertinus, ab urbe & matre *Dioclea*, antequam Imperio potiretur, testimonio S. AUR. VICTORIS, *Diocles* appellari voluit, dein vero Orbis Romani gubernaculum adeptus Grajum nomen in Romanum morem, ut VICTOR loquitur, convertit, (e) quod non solum PAULUS DIACONUS, (f) sed & LACTANTIUS, vel potius LUCIUS CÆCILIUS, testimonio suo confirmant. (g) Duplex itaque error est GEORGI RATTKAY, quod putet, *Diocleam*, vel, ut ipse scribit, *Dioclam*, a Diocletiano esse conditam, ac hodie *Clissiam* vocari; (h) Primo enim repugnat anti-

- qua
(y) Anselmi Banduri Comment. in Constant. de Admin. Imp. cap. 34. ad calcem Tomi II. seu Partis IV. Imperii Oriental. p. 110. Paris. 1711. f. (z) Ludov. Tubero Commentar. de temporib. suis lib. V. p. 112. edit. Francos. (a) Luccari Annal. Ragus. lib. I. p. 9. (b) Pompon. Mela idem loco lib. 2. cap. 22. (c) Joh. Cinnam. de Rebus Gestis Joh. & Man. Comnen. lib. VI. cap. 1. p. 245. edit. Reg.	(e) Sex. Aur. Victor Epit. Hist. inter Scriptor. Hist. Aug. Lat. minores a Jano Grutero editos. (f) Paulus Diacon. Histor. Miscell. lib. X. in Murator. Script. Rer. Ital. Tom. I. p. 69. (g) Luc. Cæcil. Firm. Lactant. de Mort. Persecut. c. IX. p. 8. c. XIX. p. 18. in Steph. Baluzii Miscellan. T. II. ejusdemque annotatt. p. 368. 398. Paris. 1679. 8. (b) Georg. Rattkay de Nagy-Thabor Memor. Reg. & Bannor. Dalm. Croat. &c. lib. II. p. 41.

qua urbis appellatio, quandoquidem *Cliffa* veteribus erat *Andetrium*, (i) PTOLOMÆO *Andecrium* (k) STRABONI *Andretrium*, (l) POMP. MELÆ nisi forsan mendose scriptum sit, *Mandetrium*, (m) In Tabula Peutingeriana *Andretium*, DIONI CASIO *Anderium*, & in Veteri Viae Gabinianae inscriptione *Andetrium*, (n) hodiernum vero *Cliffae* nomen aliis a Κλεισα, cujus CONSTANTINUS meminit, aliis, juxta BANDURIUM, ab Illyrico *Klis* deducitur, (o) parique literarum situ a CINNAMO Κλινς scribitur; (p) LAONICO constanter *Clisia*, corrupte *Clutium* vocatur, ipsius testimonio quinque dierum itinere a *Jaicia* distans, ubi Stephanus, ultimus Bosniae Regulus, a Mahomete II. fugatus cum thesauris suis sese abscondidit, quem tamen Turci praedæ inhiantes, concitato inde a *Jaicia* cursu, intra biduum attigere. (q) Unde cum CONSTANTINO *Cliffa* jam commemoretur, (r) qui tamen alibi *Diocleam* suo tempore, i. e. medio seculo X. anno circiter 949 habitatoribus vacuum, nulloque alio inscriptam nomine, recenset; (s) palam est, *Diocleam* & *Cliffam* perperam a RATTKAY haberi pro synonymis, quod pari pondere secundo loco destruit diversissimus omnino utriusque situs, ab eodem PORPHYROGENITO exacte circumscriptus; Ipse enim *Diocleensi Toparchiae* istum assignat tractum Croatiae Rubrae ORBINO, (t) inter supradictam *Terbuniam* vel *Trebiniam*, & *Dyrrachium*, (u) quae juxta STRABONEM a Corcyraeis condita, *Epidamnus* primum a Rege vocabatur, quod quasi sinistri ominis nomen, ut ait POM-

C

PONIUS

(i) Plin. lib. III. cap. 23.

(k) Claud. Ptolom. lib. II. cap. 17.

(l) Strabo Geograph. lib. VII. p. 218. edit. Basil. 1523.

(m) Pompon. Mela de Situ Orbis lib. II. c. 22. edit. Paris. 1530.

(n) Apud Lucium de Reg. Dalm. & Croat. lib. I. cap. VI. p. 34. edit. Francof. 1666.

(o) Anselm. Banduri Comment. in Constant. de Admin. Imp. ad calcem P. IV. Imperii Orient. p. 66. Paris. 1711. f.

(p) Joh. Cinnamus loc. cit. p. 245. edit. R.

(q) Laonic. Chalcocondyl. de Reb. Turcic. lib. X.

(r) Constant. Porphy. de Adm. Imp. cap. 29.

(s) Idem loc. cit. cap. 36.

(t) Maur. Orbin. Regno degli Slavi p. 204. Plinio Illyrici proprie sic dicti, in quo Niceph. Cæs. Bryenn. Comment. l. III. p. 70. edit. R. Dyrrachium metropolin constituit.

(u) Constant. loc. cit. cap. 30.

PONTIUS MELA, (x) Romani in *Dyrrbachium* mutarunt, a Dyrracho, Epidamni ex filia nepote, (y) hodie autem *Durazzo* vocant. Inter hunc itaque Tribunitarum & Dyrrachicorum superioris Dalmatiæ tractum Constantinus *Diocleam* collocat, haud procul a lacu Scutarico, ubi adhuc *Diocleenses parietinae*, teste Du FRESNE, visuntur, (z) luculento argumento, eandem longissime distitam fuisse a *Clissa*, quæ prope *Tragurium*, CONSTANTINO *Tetrangurium*, Illyricis *Troghir*, vulgo *Tram*, (a) & *Spalatum* seu *Spalatum*, PORPHYROGENITO *Aspalathum*, (b) in mediterraneis inferioris Dalmatiæ, communi Geographorum ore, collocatur, ad veteris *Salonæ* rudera, ducente hinc ad *Clissam* via Regia, quæ a Gabinio, celebri Bellico Julii Cæsaris Duce, *Via Gabiniana*, in veteri inscriptione, qua urbs Andetrium scribitur, cognominata est. (c) Hanc a Regina Hungariæ resuscitatam esse SPONTIUS commemorat, (d) atque medio seculo XVI. circa A. 1540. Vscocorum sede, rapinis & exilio, inclaruisset infra narrabitur; (e) & licet STRABONIS ævo arx munita fuerit, eam tamen minime attigit famam, qua celebrata est *Diocleensis* urbs, PRESBYTERI DIOCLEATIS testimonio, Archiepiscopalis sedes, in superiori Dalmatia, prout Salonitana inferioris Dalmatiæ fuit metropolis, (f) a qua etiam Reges in titulorum praefamine inscribebantur, (g) cujus nomen diversa oris inflexione nunc *Dioclia*, nunc *Doclia*, vel *Doclea*, hinc D. GREGORIO Papæ *Docleatina* Ecclesia, (h) nunc *Dolcia* pronunciatur, in *Dul-*

(x) Pomponius Mela lib. II. p. 109.	sertim cum utraque post Attilam adhuc steterit.
(y) Appian. Alexandr. de Bellis Civil. lib. II.	(c) Joh. Lucius de Regno Dalm. & Croat. lib. I. cap. VI. p. 34. edit. Amstel. 1668. f.
(z) Car. du Fresne de Famil. Dalm. Sclav. Turc. Sect. I. p. 217. edit. Venet.	(d) J. Spon. loc. cit. Tom. I. lib. 2. p. 108.
(a) Jac. Spon Voyage de Dalmatie, P. I. p. 93.	(e) Infra Cap. II. Membr. I. §. X.
(b) Constant. Porphyrog. de Adm. Imp. c. 29. 30. a Diocletiano conditam testatur, hinc Guilielmi Tyrri error agnoscitur, qui ex ruinis destructæ ab Attila Salonæ ædificatam asserit, præ-	(f) Presbyteri Diocleatis Regnum Slavorum a Lucio edit. n. 8. pag. 290.
	(g) Honor. III. lib. IV. epist. 681. apud Raynald A. 1220. n. 37.
	(h) D. Gregor. Pontif. lib. X. epist. 34. 35.

Dulcinium & *Dulgignum*, Italis *Dalcigno*, evasit, prope cuius ruderia *Antibarium*, hodie *Antivari*, nota est, a qua Diocleas Metropoli-
ta, in literis Alexandri II. apud BARONIUM, Petrus, *Diocletensis* atque *Antibarensis* Ecclesiae Archiepiscopus, inscribitur, hodie autem in distinctionem novi Dulcinii, *Dulgigno Vecchio* audit, proinde ubi Dulcignensis alibi Antibarensi suffraganeus dicitur, Dulcigni novi, quod veterum *Olchinio* seu *Vichinio* respondere putat PALLADIUS FUSCUS, habenda videtur ratio. (i) Ex qua circumscripta limitum determinatione a CONSTANTINO observata, dubium remanet nullum, quin *Zachlumii*, Terbuniotis & Diocletianis proxime contermini, superiorem vel meridionalem *Bosniae* partem inhabitaverint.

§. VIII.

HOs tandem excipiunt *Rentani*, vel juxta eundem Constantinum alibi *Arentani*, seu *Narentani*, (k) ad *Orontium*, *Naronem* vel *Narentam* fluvium, qui non solum Sinui *Narentano*, sed & urbi, a qua populus dicebatur, simile nomen indidit. Hic tractus inter *Naronem* & *Cettinam* cum perinde ac *Chelmenensis* Comitatus, ceu infra dicendi occasio erit, ad Ducatum Sancti Sabae, vel *Herzegovinam*, Illyrico vulgari vocabulo *Varbosine*, seu *Varbosania*, aut *Bosina* superior, dictam, spectaverit, pronum est, *Rentanos* a CONSTANTINO hic commemoratos inter antiquos *Bosniae* incolas merito numerari, quos PLINIUS (l) & POMPONIUS MELA (m) a *Narone* usque ad *Drinum* fluvium Illyricis proprie dictis accensent, ad quos praeter alia oppida & insulas *Meletam* quoque seu *Melozeatem* (quam D. Lucas in Actis Apostol. *Meliten*, D. Pauli Apostoli ex naufragio refugium, nominat, & plerique cum *Melise* vel *Malsa*, Rhodisorum seu *Johanniticorum* sede, confundunt) spectasse refert CONSTANTINUS, quorum Toparchiae adhuc ineunte seculo XIII. subsistebant, unde Stephanus, Magnus *Rassiae* & *Serviae* Jupanus, in supracitatis ad Honorium III. literis, a quo diademate do-

C 2

natus

(i) Presbyter Diocleas loc. cit. ministrando Imp. cap. 29. & 36.
Pallad. Fuscus de Situ Orae Illyrici a Lucio edit. lib. I. p. 455. (l) Plinius lib. III. cap. 23.
(m) Pompon. Mela de Situ Orbis lib. II. cap. III.

natus erat , ita inscriptus legitur : *Stephanus Dei Gratia , Servius , Diocliae , Tribunus , Dalmatia atque Ochlumiae coronatus . (n)*

§. IX.

Regimen

OMnes hi populi nunc a Romanis subacti , nunc excusso Imperii jugo sui juris & liberi , propriis , ut loquitur Constantinus , Regulis ac Magistratibus parebant , *υπο ιδιων αρχοντων μονον αρχομενοι (o)* Fieri hinc aliter non poterat , quin continuus tot barbararum gentium irruptionibus , quarum potentior una alteram debiliorem alternatim subjugabat , vel saltem coërebat , incerti semper manerent limites , pro diversa Toparchiarum potestate nunc ampliores , nunc angustiores . Inter praecipuos autem , qui in Dalmatia diu perstiterunt principatus , Croatiensis fuit & Servienfis , qui dein Bosnenfi aliisque Toparchiis natales dedit . Varias etiam erant imperantium dignitates , quarum titulo Regiminis habenas tenebant , nunc *Reges , Despotae , Bani , Vayvodae* , publicis monumentis inscripti . In Graecorum Imperio prima post Imperatoriam vel Regiam dignitatem erat eorum , quos ipsi *Despotas* vocabant , seu in officiorum Palatii catalogo , passimque Graecis Historicis , videre licet . Hinc Asan Rex Bulgariae , Constantinopolim profectus , ab Imperatore Michaelē Palaeologo socero , Romaniae *Despota* creatus legitur . (p) Vicini Principes Graecorum imitati exemplum se quoque *Despotas* nominarunt , praesertim Bulgari , Serviique , quos etiam Regio interdum titulo in Graecorum Historiis recenseri notum est , ubi *Crales* pro *Despotis* nuncupantur , perinde ac Regiae virgines *Desposynae* , desponsatae autem a sponsi appellatione *Cralanae* . (q) Bulgaris namque & Serviis *Kiral* aut contractius *Cral* vocatur Rex , *Cralna* Regina , uti Polonis *Crol* , & *Crolna* , ut perperam cum EDM. BONEFIDIO *Cralis* vocabulum a *Carolo* ,

Despotae

(n) Honor. III. lib. IV. Epist. 681. apud Raynald. A. 1220. n. 37.
(o) Constant. Porphyrog. In Vita Basilii avi inter Scriptor. Histor. Byzant. a Franc. Combefisio uno Volumine congestos cap. 52.

(p) Georg. Pachymeris Histor. Rer. ab Andronico Sen. gestar. lib. VII. cap. 20. ex versione Petri Possini. Rom. 1669. f.
(q) Pachymer. loc. cit. lib. III. cap. 30. & 31. p. 184.

volo, in memoriam virtutum Caroli M. derivari putaverim. Sub Regibus & Despotis *Vayvodae* erant, seu Praefides Provinciarum, loco Regis administrationem in aliqua Provincia gerentes, quos LEUNCLAVIUS de politica magis Regiminis forma, quam de re militari sollicitos fuisse putat, (r) utut apud Polonos *Voyevodae* five Palatini, quasi a Palatio dicantur missi, ut exorto bello Palatinatus sui exercitum ducant, inde etiam ore nativo, quasi Belli Duces, *Voyevodarum* nomen sortiti: Nam prout *Voyska* exercitum denotabat, indeque contributiones belli causa conscriptae *Voyskine* appellabantur; ita *Voyevoda* exercitus ducem significabat, deinceps vero promiscue pro quolibet copiarum vel ordinum ductore usurpabatur. (*) *Bani* autem antiquo Croatiae titulo vocabantur non quidem soli Gubernatores, Locumtenentes, vel Magistratus, Regum vices in ipsa Hungaria & alibi gerentes, Graecis τοποτηρηται & εξάρχαι, qualis Exarchorum Italiae Ravennatium dignitas erat, unde & Borichius vel Boritzes, Bosniae Banus, bello cum Ragusinis A. 1151. clarus, CINNAMUS saepius *εξάρχων* Bosnae nuncupatur; (s) sed potius privative Praefides alicujus ad Hungariae jura spectantis Regni, utpote Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, coque pertinentium. Nam praeter haec etiam in Historiis mentio fit Bannatuum *Machoviensis*, (t) in superiori Servia, hodie Macsua; *Severinensis*, Severinum jam vulgo vocant in Transalpina Valachia, propter Danubium, a Severo Augusto aedificatum oppidum; *Ciliensis* a Ciliae Comitatu, sub Marchia Slavonica noto, unde celeriori Hungarorum ore formatum Drenzilban, veluti Drenz-Cili-Ban, i. e. Drenzus Ciliae Banus, quem integro suo nomine Emericum Derenzenum BONFINIUS & RATTKAY vocant, (u) ortum traxisse videtur; denique *Erdeliensis*, in Turcica Historia celebris, qua Johannes de Zapolia, Comes Sepusienfis, Cepisienfis, vel

C 3

Cibinien-

(r) Leunclav. Pandect. Hist. Turc. cap. 174.

(*) Cromerus de Reb. Pol. lib. II. p. 27. ed. Basil. 1568.

(s) Joh. Cinnamus de Gestis Joh.

& Man. Comnen. lib. III. c. XIX. p. 75. edit. R.

(t) Georg. Rattkay Mem. Reg. & Banor. Dalm. lib. III. p. 87. 89.

(u) Idem loc. cit. lib. III. p. 167.

Cibiniensis, hodie Zeben, Regni contra Ferdinandum I. Austriacum usurpator & patriae pestis, Ertel-Ban appellatur, licet alias Erdeli sive Transylvaniae Vayvoda tantummodo fuerit. Horum quidem munus dicto loco LEUNCLAVIUS ad bellica potissimum negotia refert, siquidem Hungari idiomate suo *Banum* seu *Vanum* quasi a *Bando*, quod Regiis ipsorum constitutionibus dicitur Banderium, eum appellant, qui vexillo aliis praeit, Graecis *φλαμενάρης*, Turcis Sanzacbeg seu Flambular dictus; РАТКАЙ autem, qui data opera de Banis eorumque officio disseruit, *Banum* & juri dicundo praeesse, & militari exercitationi publicisque rebus providendis incumbere, statuit, (x) in eo tamen & Graeci & Domestici Hungaricarum Rerum scriptores conveniunt, primas a Rege tenuisse *Banum*, quem simili loco, quo idem asserit CINNAMUS, *Mapanum* Hungaris vocari scribit. (y) Aliud dignitatis nomen apud Illyricos *Zupanorum* fuit, a *Zupaniis*, quibus autore CONSTANTINO istae Regiones, ac praesertim Croatia quondam maritima Servia & Rassa distinguiebantur. (z) *Zupa* enim Slavonico ore populum, seu regionem populo inhabitatam, notat, unde idem CONSTANTINUS, ubi Servios, Zachlunitas, reliquosque jam recensitos populos, excussis Romani Imperii habenis, suis vivere legibus commemorat, *Principem*, addit, *hae gentes non habent, tantum Zupanos senes, quomodo etiam reliqui Slavorum populi.* (a) Hos autem *Zupanos* ad omne concilium vocatos, simulque cum Ducibus, dein Regibus, jus deliberandi vel consulendi habuisse, ipsorum privilegiorum fragmenta docent, in quibus etiam *Jupani* subscribuntur. Ita jam seculo IX. nominatur Gliutomirus, Rassiae *Jupanus*, a Paulimiro, Dalmatiae Principe, fusus.

Zupani

(x) Georg Rattkay Memor. Reg. & Baanor. Dalmat Croat lib. II. p. 40. Idem sentit Marc. Marulus Commentar. de Reg. Dalm. & Croat. gestis a Lucio edit. p. 306.

(y) Joh. Cinnamus Historiar. lib. III. cap. XI. p. 67. edit. Reg.

(z) Constant. Porphyrog. de Administrando Imperio cap. 30.

(a) Idem loc. cit. cap. 29. Vide Privilegium Tirpimiri Croator. Ducis de A. 838. apud Lucium de Regno Dalm. lib. II. cap. II. p. 61. aliaque Regum & Duc. privilegia, in quorum subscriptionibus *Zupani* nominantur.

fusus. Praeter quos etiam *Post-Zupani*, vel Zupanorum substituti & vicemgerentes, memorantur, quorum multiplicatum fuisse sub Regibus numerum, constat. Graecorum dein tempore hosce dignitatum titulos splendidiore redditos atque supremos Zupanorum praefectos, sive *Archizupanos*, & *Megazupanos*, inde prognatos legimus. Sic Neemanus vel Nemagna, deleto post A. 1167. Vladimiro Rassiae Despota, occupatoque ejus Dominio, *Magni Zupani* titulum usurpavit, cujus pariter filius, Stephanus, Magnus Serviae & Rassiae Zupanus salutare voluit, sigilloque usus est, hac, quam Lucius affert, notato epigraphe: ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΕΤΑΛΟΤ ΖΟΥΠΑΝΟΣ ΤΟΥ ΝΕΜΑΝΙΑ. (b) Hoc tamen notandum est, nonnisi in Rassia & Servia, cujus orientalem partem tum Graeci occupaverant, *Archi-Zupanorum* titulum obtinuisse, ut de Bosniae Regno unquam occurrere non meminerim, ubi tamen Banorum, Vayvodarum, Ducum, ac denique Regum, titulus frequenti invaluit usu, ex quo separatam cum Servia principatus rationem habuit Bosnia.

§. x.

Primus quidem Budimirus, Dalmatiae & Serviae Rex *Bani Bosniae* Christianus, si PRESBYTERO DIOCLEATI fides est, in distributione ditionum suarum per provincias, Serviam in duas divisit partes, quarum orientalem Rassiam, occidentalem *Bosniam* appellavit, ibidemque Praefectos seu Praefides instituit, ac *Banatus* & *Zupantias* coordinavit. (c) A quo tempore *Banorum Bosnensium* dignitas invaluit, quos inter praefertim duodecimo seculo excelluit *Culinus*, seu *Culienus*, teste ORBINO, jam 1171. celebris, (d) in nonnullis Innocentii III. P. M. epistolis *Bacilinus* perperam inscriptus, (e) in aliis vero rectius *Ban Culinus*. (f) Post hunc Annalium Ecclesia-

(b) Joh. Lucius de Regno Dalmat. & Croat. lib. V. cap. III. p. 256.	Blondus Dec. II. lib. II. p. 177. edit. Froben.
(c) Presbyt. Diocl. Regn. Slavor. a Lucio edit. p. 290. Andr. Darduli Annal. MSi ad A. 874. apud Lucium lib. II. p. 67.	(d) Mauri Orbini Regno degli Slavi p. 350.
	(e) Innocent. III. lib. II. epist. 490.
	(f) Lib. III. epist. 2. Raynald. A. 1200. n. 46.

Ecclesiasticorum Continuator (g) Zibisclauum *Bosniae Banum*, indigitat, cui Gregorius IX. Pontifex servatam Evangelii fidem, datis A. 1236. literis gratulatus est. (h) Ad proxima inde lustra THOMAS ARCHIDIACONUS Spalatensis *Ninolaum Bosniae Banis* annumerat, qui circa A. 1244. Hungarorum arma in se concitavit. (i) Ut plures alios brevitatis ergo hic praeteream, quos CAROLUS DU FRESNE exhibuit. (k) Hi autem prout excusso Graecorum dominio juris sui admodum erant studiosi, ita & dein a Regibus Hungar. subacti, in id incumbabant sedulo, ut ex sua crebrius, quam Hungarorum, gente Bani constituerentur, qui licet Regiam clientelam inviti ferrent, saepius etiam abjicere auderent, nunquam tamen, ceu in deductione jurium Regionum mox patebit, eidem penitus sese subtrahere potuerunt. Frequens etiam est *Vayvodarum Bosniae* in publicis monumentis titulus, utut Banali longe recentior. Sic Wtlakus cognomento Hrana, Bosnensis *Vayvoda* dignitate circa A. 1389. donatus legitur, atque Hervoya Spalatensis Dux, in Instrumento publico transactionis, cum civitate Jadrensi A. 1401. ratihabitæ, *Supremus Vayvoda Regni Bosniae* inscribitur; (l) in alio itidem diplomate Vladislai, in confirmationem privilegiorum Tuertkoni vel Twartko, Bosniae Regi, concessio, Sandalus, *Summus Vayvoda Regni Bosnae*, commemoratur, (m) quo titulo etiam in contractu venditionis castri Arauzonae, seu Ostrovizæ, cum Venetis A. 1411. inito, utitur. (n) *Ducalem* non minus titulum in *Bosnia* invaluisse, plura testantur documenta. In ea enim conventionem, quam Rex Hungariae Stephanus cum Ottocaro Bohemiae Rege A. 1271. iniit, Bela Stephani frater, *Dux Machorviae & Bosnae* indigitatur, (o) quo defuncto idem titulus ad Stephanum fratrem, deinde ad

*Vayvodae
Bosniae*

*Duces Bos-
niae*

(g) Raynald. A. 1236. n. 67.

(h) Gregorii IX. lib. X. epist. 183.

(i) Thom. Archid. Spalat. in Hist.

Salonitar. Pontific. & Spalat. c. 47. a Lucio edita p. 364.

(k) Carol. du Fresne de Famil. Dalm. Slavon. Turc. sect. VIII. p. 254. edit. Venet.

(l) Diploma vid. in Du Mont Corps Diplomat. Tom. II. P. I. n. 205. p. 277.

(m) Du Mont. loc. cit. n. 225. p. 297.

(n) Lucius de Regn. Dalmat. lib. V. cap. V. p. 263.

(o) Apud Raynald. A. 1271. n. 31.

ad Ladislaum, Stephani filium, rediit, qui in Diplomate A. 1280. *Ducatus* sui *Bosnensis*, Schismaticis erroribus infecti, meminit, (p) ejusdemque mater Elisabetha, in alio dicti anni instrumento, *Ducissa* de Machow & de Bosna inscribitur. Accrescente autem Bosnensium Toparcharum potentia, ut, non obstante clientelari cum Hungarico diademate nexu, Banorum nomen detrectarent, proprii dominii imaginem titulo etiam prae se ferre sategerunt, unde non solum Paulus publico diplomate, quo Arbensibus A. 1307. privilegia indulget, Banus Croatorum & *Dominus Bosnensis*, ejusque filius Mladinus, alio instrumento de A. 1302. superstiti adhuc patre, *Princeps* Croatorum & *Bosniae* inscripti leguntur, (q) sed & Stephanus, Ludovici I. Regis Hungar. Socer, *Liberi Principis & Domini Bosnae* titulo salutatus est, (r) donec tandem seculo XV. haud infima Bosniae, pars *Ducatus* nomine a Regno separaretur, sub Stephano, Wkazii filio, qui Ducali dignitate ab Imperatore Friderico III. post A. 1440. donatus, Comitatum Chelmensem, (veterem Zachulmiam) quem feudatario nomine avus ipsius a Twartko, Bosniae Rege, obtinuerat, *Ducatus S. Sabas* titulo transmutavit, brevi tamen post victoria Mahometis II. A. 1464. extincto. (s) Semel etiam *Archiducis Bosniensis* Theodori mentionem observasse meminimus in Contractu Sandaglii, Bosniae Vayvodae, cum Republica Veneta, ratione Castris Ostrovizae A. 1411. inito, cujus tabulas Du Mont exhibuit. (t) Ampliatis interim medio seculo XIV. sub Stephano, Ludovici socero A. 1357. defuncto, Bosniae limitibus, successor Twartkus, Zentensium Provinciarum accessione potentior, hostibusque superatis ferocior, annuente Ludovico, Hungariae Rege, cujus consensum antea efflagitaverat, solemnibus apparatu a Milesevensis Monasterii Metropolitano A. 1376. diademate cinctus,

*Archidux
Bosniae*

*Reges Bos-
niae*

(p) Raynald. A. 1280. n. 9.

(q) Apud Lucium loc. cit. lib. IV. cap. 13. p. 202, 203.

(r) Lucius lib. V. cap. 3. p. 256.

(s) Vid. Infra Cap. II. Membr. F. §. VI.

(t) Du Mont Corps Diplomatique Tom. II, P. I. n. 248. p. 343.

*Beglerbegi
Bosniae*

us, (u) & Stephanus Myrces, Slavice Mrsez (x) appellatus est, supremo tamen Dominio penes Ludovicum remanente. A quo tempore *Regia dignitas* in Bosnia obtinuit, donec Stephanus, Thomasci filius, a Mahomete A. 1463. Regno exutus vitaeque spoliatus, vacuam victori sedem relinqueret, Regio stemmate integrum vix seculum subsisteret. Recuperatum quidem paulo post Bosniae Regnum Matthias Corvinus Hungariae Rex primum Nicolao, Stephani filio, cum Regio titulo concessit, dein Banis administrandum commisit, subactum vero rursus a Solymanno II. per *Beglerbegos* Turcorum continuo gubernatum fuit, qui sedem suam in arce Banjalucensi fixerunt, dignitate & potestate Hungarorum Banis respondentes, nam prout hi Regio nomine in subactis Hungarico sceptro Regnis Praefides administrandi regiminis constituebantur; ita & *Beglerbegi* Turcis proprie dicebantur, qui supremum in acquisito aliquo Regno magistratum gerebant, uti & in Bosneni, cujus hodie Praefes, generali etiam *Bassarum* notione saepius insignitus, mutata pristina sede, Trawnici residet. Cur autem Bosniae Regnum, ab eo etiam tempore, quo clientelari nexu Hungarico jungebatur sceptro, in Regiis inscriptionibus, ad quas deinceps saepius provocabitur, nunquam fere proprio suo nomine occurrat, in antecessum hic paucis juverit praelibasse.

§. XI.

*Bosnia
Ramae
mine*

sub **C**onsueta in titulorum praefamine abbreviandi formula argumentum quidem praebet, post recensita Hungariae, Dalmatiae, Croatiae Regna, reliqua Slavoniae, Bosniae & Serviae annexa subintelligendi. Ast in integre expressis Hungariae Regnum titulis antiquioribus alia videtur ratio subesse, ob quam sub titulo *Ramae* in omnium Regnorum recensione *Bosnia* comprehendatur, quod quidem LEUNCLAVIUS

(u) Giac. Pietro Luccari Annali di Rausa, lib. II. p. 62. Maur. Orbini Regno degli Slavi p. 358. (x) Nicol. Isthuanf. Histor. Regni Hung. lib. VI p. 58. edit. Colon. 1685. f.

vius (y) & Thwroczius (z) confitentur, nullam tamen de nominationis causam subjungunt. Primus *Ramae* titulo inscriptus legitur Bela II. Cœcus, Almi filius, qui illum ad oram maris tractum, a perlabente & in Naronem effuso *Rama* fluvio simile nomen sortitum, inde ab A. 1138. jam possedit, autorque existit, ut ab eo dein Hungariae Reges pari titulo uterentur. Quamvis enim apud Lucium reperiatur Privilegium Ecclesiae Spalatensi a Colomano An. 1103. concessum, cui in Regia inscriptione *Ramae* titulus annectitur, (a) suspicio tamen subnascitur, recentiori describentis manu *Ramae* vocem ob consuetam deinceps nomenclaturam hic irrepisse, quandoquidem neque in prioribus, neque posterioribus ejusdem Colomani monumentis, unquam recurrit; Neque enim in praecedentis anni 1102. diplomate Jadrensis monialibus concessio, quo ipse Rex coronationem suam Belgradensem intimat; *Ramae* nomen integre praemisso Regio titulo inseritur, neque in privilegio ejusdem Traguriensibus A. 1108. indulto, neque etiam in filii & successoris Stephani II. confirmatione eorundem privilegiorum A. 1124. neque in pluribus aliis ejusdem, usque ad A. 1131. regnum moderati, diplomatibus, Actibusve publicis, *Ramae* inscriptio adhibetur. (b) Hinc velut probabile redditur, eandem in Hungarorum potestatem pervenisse post subactas in maritimis Croatiae conterminas provincias, ita & conicere licet, *Ramam* cum universo inter Cetinam & Naronem tractu, itemque Comitatu Chelmenfi, Bosniae superiori junctam, notione dein sua, & servato antiquo titulo, integram *Bosniam* comprehendisse, unde Thwroczius *Bosnam* ab Hungaris *Ramam* vocari refert. (c) Atque ab eo tempore constanter in Regiis inscriptionibus compareret: Sic Bela III. in Transactione Jadrensi cum Arben-

D 2

sibus

(y) Leunclav. Pandect. Hist. Turc. cap. 174. (z) Joh. de Thwroc Chron. Hungar. P. IV. in Vita Matthiae Regis cap. 65. p. 174. edit. Wechel. 1600. f.	(a) Apud Lucium de R. D. & C. lib. III. cap. III. p. 113. (b) Vid. eundem loc. cit. p. 113. 115. 117. 119. (c) Thwroc Chron. Hungar. loc. cit. p. 174.

sibus A. 1190. Hungar. Dalmat. Croat. *Ramae* Rex agnosci-
tur; & Emericus in confirmatione Spalatensium privilegio-
rum A. 1200. Regium Hung. Dal. Croat. *Ramaeque* titulum
præmittit. (d) Hinc Andreas II. in Articulis Diætalibus A. 1222.
publicatis, Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, *Ramiae*, Ser-
viae, Galliciae, Lodomeriaeque Rex inscribitur. (e) Be-
la IV. pariter in privilegio Nobilibus de Insula Faria A. 1242.
concesso, Hungar. Dalmat Croat. *Ramae* Serviae, Galliciae,
Lodomeriaeque Regem sese vocat, (f) atque in alio, quo
Siculos suos de Wag ab onere servitutis A. 1270. eximit,
pleno titulo Hungar. Dalmat. Croat. *Ramae*, Serviae, Lo-
domeriae, Cumaniaeque Regis utitur. (g) Perinde & Ca-
rolus, Martelli filius, A. 1311. in confirmatione privilegio-
rum, Jadrensisbus a Bela indultorum, Hung. Dalm. Cro. *Ramae*,
Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque
Rex prædicatur. (h) Cujus filius Ludovicus I. in literis ad
Jadertinos A. 1346. (i) itemque A. 1351. in confirmatione
privilegiorum Andreae III. Regio *Ramae* titulo insignitur, (k)
quo etiam Sigismundus, recensitis omnium Regnorum, ita
& *Ramae*, nominibus, non solum in Tabulis Amnestiae in-
fidelibus & rebellibus regnicolis A. 1403. concessae, (l)
sed & in Articulis Posoniensibus, A. 1435. similiter *Ramae*
facta mentione, inscribitur. (m) Nec minus Matthias Cor-
vinus, in confirmatione sanctionis Andreae, tempore coro-
nationis A. 1464. publicata, *Ramae* nomen adhibet. (n)
Vladislaus pariter in transactione cum Friderico III. & Ma-
ximiliano I. ratione successionis in Regn. Hung. Posonii A.
1491.

(d) Apud Lucium de Regn. Dalm.
lib. III. cap. XII. pag. 141. cap.
XIII. p. 145.

(e) Decreta Hungar. Regum in
Append. ad Bonfin. p. 35.

(f) Du Mont Corps Diplomatique
Tom. I. P. I. p. 183.

(g) In Appendice Decretor. Reg.
Hung. ad Bonfin. p. 38.

(h) Joh. Lucius de Regno Dalmat.
lib. IV. cap. XII. pag. 195.

(i) Vid. Literas Ludovici I. ad
Jadrenses in Hist. ossid. Jadrenf.
lib. II. cap. III. p. 406.

(k) Vid. Decret. Regum Hung. in
Sambuci Append. ad Bonfin. p. 71.

(l) Du Mont. Corps Diplom. T.
II. P. I. n. 214. f. 288. Goldast.
Tom. III. p. 417.

(m) Joh. Sambuci Append. Decret.
p. 47.

(n) Inter Decret. Reg. Hung. p. 71.

1491. sancita, *Ramae* Regis titulum gerit. (o) Unde assensum non merentur , qui loco *Ramae Rascliae* legi volunt, quod speciem prae se ferre posset, si uno alterove saltem occurreret instrumento, aut tot diplomatum, a diversis quidem autoribus congestorum, fidem mendo laborare, vix vero videtur simile. Praeterea vero *Rama* & *Rascia* diversae erant regiones , quandoquidem posterioribus temporibus Servia in *Ramam* & *Rasciam* , Bosniam ipsamque Serviam, dividebatur. Accedit, quod *Rascliae* Regis mentio non potuerit fieri tempore Belae II. Coeci, qui *Ramae* notione jam inscribatur, integro antea seculo, quam *Rascliae* Regis titulus innotesceret. Andreas etenim II. Hungariae Rex , pulso Stephano Neemanja , Megajupano , reliquum Serviae occupavit, Serviaeque Regis titulum sumsit, unde cum Stephanus, ad exemplum Joannicii Bulgarici , ab Innocentio III. Regium diadema peteret, contradicente Andrea , repulsas tulit , ut res prorogaretur, donec Honorius III. ejus successor, si THOMAE ARCHIDIACONO fides est , (p) vitato Serviae nomine, quo Andreas utebatur, ne hunc offenderet, sub *Rascliae* appellatione , qua Orientalis Serviae pars a perlabente *Rasca* flumine gaudebat, Regium titulum Stephano, destinatis ad Romanam sedem apocrisiariis eundem imploranti, concederet. (q) Nec putaverim iis , qui loco *Ramae Rascliae* legi malunt, patrocinari posse unicum forsitan diploma , quo *Rascliae* nomen reperitur, in Instrumento scilicet foederis inter Sigismundum Hungariae, & Vladislauum Poloniae, Reges, pro mutua defensione A. 1412. sanciti, hac inscriptione : *Sigismundus D. G. Rom. Rex S. A. Hungar. Dalm. Croat. Rascliae , Serviae , Galacia , Lodoringia , Cumania Bulgariaeque Rex* , (r) ubi evidens est , ab imperita manu vocem *Ramae* non intellectam pejori emendatione in *Rascliae* commutatam esse, cujus-

D 3

modi

(o) Du Mont Corps Diplomat. T. III. Part. II. n. 145. p. 263.

(p) Thom. Archid. in Hist Salon. Pontif. ac Spalat. c. 26. apud Lucium p. 335. edit. Francof.

(q) Honor. III. lib. IV. epist. 681. apud Raynald. A. 1220. n. 37.

Contin. Annal. Tom. XIII. f. 278.

(r) Joh. Dlugossi seu Longini Histor. Polon. T. I. lib. XI. col. 321. edit. Francof. 1711. f. Du Mont Corps Dipl. Tom. II. P. I. n. 255. p. 346.

modi lepidam correctionem in subsequenti Galatia & Lodoringia nominibus mirari animum subit, nam pro Gallicia, quae in reliquis omnibus, supraallegatis & dein allegandis, diplomatibus constanter in Regiis titulis occurrit, praesentis instrumenti corrector Galatiam substituit; pro Lodomeria autem Lodoringiam, quasi Lotharingiam hic invenires, violenter intrudit, cum tamen de antiquis hisce Regnorum nominibus, licet in Chorographicis nomenclatoribus altum utroque titulo sit silentium, aliunde constet, Galliciae appellationem in Regiis Hungariae inscriptionibus originem traxisse non quidem a Galisia vel Galatia, hodie Galaz, Valachiae in confiniis Moldaviae ad Danubium urbe, qua LEUNCLAVIUS (s) & Du MONT (t) Valachiam hic innui autumant, sed ab Haliciensi quondam principatu, juxta CROMERUM, (u) ad Sarmaticos montes, in Russia minori seu nigra, ad occidentalem Borysthenis plagam, propter Tyram seu Danastrim, quo claris verbis suo jam tempore HERODOTUS Halizones collocat, (x) ubi majores in Pontum elabentes fluvios recensens, secundo post Istrum vel Danubium loco (y) Tyram seu Danastrim, (z) tum Hypanim nunc Bog, (a) post

(s) Leunclavius Pandect. Hist. Turcic. cap. 71.

(t) Du Mont in nota margin. ad Diploma Sigismundi de A. 1403. Corps Diplom. Tom. II. part. 1. n. 214. f. 288.

(u) Martin. Cromerus de Rebus Polon. lib. V. pag. 91. edit. Basil. 1568. f.

(x) Herodotus in Melpomene seu lib. IV. cap. XVII. p. 228. edit. Gronov. 1715.

(y) Danubii nomen sub Romanae Monarchiae primordiis jam innotuisse constat ex POMONIO MELLA de situ orbis lib. II. cap. III. qui in descriptione Illyrici eundem cum Istro statuit, liquet etiam ex Veteri inscriptione ad rudera pontis Trajani prope

Severinum hujus tenoris: Providentia Augusta vere Pontificis quid non domat, sub jugum ecce rapitur & Danubius. PROCOPIUS pariter Sec. VI. Istrum & Danubium pro synonymis retulit de Bello Vandal. lib. I. cap. I. p. 176. edit. Reg.

(z) Negat quidem ISAAC. VOSSIUS in notis ad Fragmentum Periplus p. 34. Tyram esse Danastrim, quod tamen ex distincta HERODOTI descriptione luculenter apparet. Ponit namque Tyram ab aquilone ortum ducere ex palude, quae Scythicam terram a Neuride separat, Neuros autem ad occidentalem Borysthenis partem, ultra Hypanim, super Halizones collocat, evidenti argumento, Tyram Danastri respondere, quem

(a) post hunc *Borysthenem*, modernis *Danaprius*, ponit, qui cum *Hypani* eodem in Pontum ostio effunditur. (b) Celebris autem Casimiri bellis & sede Episcopali in Polonicarum rerum scriptoribus ad *Danastrim* urbs est *Halicia*, hodie *Halicz*, (c) quam fortiori Slavorum aspiratione, instar Graecorum Chi pronunciatam, latino ore *Galliciam* scripserunt, prout in omnibus Hungar. Regum diplomatibus legitur: Unde CINNAMUS, hanc Tauroscythicam regionem *Galiziam* nuncupat, (d) & THWROCZIUS, ex antiquis de Gestis Attilae monumentis, Solidanum *Galliciae* Mirmammon commemorat. (e) Hunc igitur Haliciensem dominatum, post Romani, ex Polonorum gente ab A. 1197. Haliciensis Principis, obitum, Colomanus, Andreae

STANISLAUS SARNICIUS Annal. Polon. lib. II. cap. IV. col. 896. & CROMERUS de Reb. Polon. lib. I. c. XI. p. 12. a Polonis *Nestrum* vocari scribit, ab accolis, teste VOSSIO, *Denisstrum*, Arabibus *Dinestr*, hodie *Dniester* vel *Niester*.

(a) *Hypanim* is. VOSSIUS ad calicem SCYLACIS, seu fragmentum Periplus p. 34. autumat *Danastrim* esse, sed huic non respondet nota characteristica, quod eodem cum *Borysthenis* ostio in pontum profuat, quae hodierno *Bog* proprie convenit, quem STANISLAUS SARNICIUS loc. cit. *Borzeck* nominat & *Hypani* diserte comparat.

(b) *Borysthenem* & *Danastrim* nonnulli, teste ORTELIO, male confundunt, CEDRENIUS autem probe distinguit. Est enim *Borysthenes*, *Danaprius*, accolis, teste VOSSIO, *Danambre*, Arabibus *Danabres*, CROMERO *Dneprus* vel *Neprus*, hodie *Nieper*; Apud JORNANDEM quidem in Geticis cap. V. p. 1054. in Tom. XI. Biblioth. Max. Patrum, legitur, *Borysthenem* accolis vocari *Danubium*, sed crassum adeo

errorem JORNANDI obtrudere vix licet, qui paulo ante de Istro locutus *Danubii* Synonymum non ignorabat, unde probabile est, ipsum modernum *Borysthenis* nomen *Danabrim* scripsisse, quod imperita manus in *Danubium* transmutavit, quandoquidem mox subiungit JORNANDES, *Danubium* (lege *Danabrim*) inter Calipidas & *Hypanim* in mare effluere, quod apprime cum characterere *Borysthenis* apud HERODOTUM coincidit. Vid. Solini Polyh. cap. XXV. p. 137. ed. Bas. 1557. f.

(c) Joh. Dlugossius seu Longinus Histor. Polon. Tom. I. lib. VI. col. 546. Stanisl. Sarnicius Descript. Polon. Alphab. voce *Halicz*, apud Dlugoss. Tom. II. col. 1902 edit. Lips. 1711. f. Martin. Cromerus de Reb. Polon. lib. V. p. 91. Luc. Wadding. Annal. Minor. A. 1367. n. 16. Tom. VIII. p. 205. edit. Rom. 1733.

(d) Joh. Cinnamus Histor. lib. III. cap. XI. p. 66. & lib. V. cap. XIV. p. 134. Leunclav. Contin. Annal. Mich. Glyce P. IV. p. 339. ed. Reg. (e) ThwrocZ Chron. Hung. P. I. p. 18.

Andreae II. Hungariae Regis filius, A. circiter 1206. ducta uxore Salomea, Lesci Albi sorore, dotis loco sibi vindicavit, &, disponente sic Andrea patre, solenni ritu ab Episcopis *Halicia* Rex inunctus, *Lodomeriam* pariter, seu *Vladimiriam*, HERBERSTAINIO *Vuolodimeriam*, a tempore Vuolodimeri vel Basilii, usque ad Johannem Danielis filium, Russiae Metropolim, (f) quam antecessor Romanus possederat, obtinuit, (g) a qua periodo inscriptiones Regias, binis hisce *Galliciae* & *Lodomeriae* titulis auctas, propter Hungariae in hos principatus jura, per aliquot secula continuasse, novimus. Licet enim antea Rutheni pluries a Bela II. & Geyza III. fuisse *Lodomerio*, Roxanorum principatum affectante, profligati fuerint, (b) Bela etiam III. misso Andrea filio, *Haliciensem* arcem occupaverit, Vladimirus tamen captivitate elapsus urbem totumque principatum denuo recepit. (i) Quapropter ubi jam sub Bela III. *Galliciae* nomen Regio additum titulo legatur in Instrumento transactionis, Jadrenses inter & Arbenles A. 1190. initae, (k) deinceps vero neque in posterioribus Belæ, neque Emerici Regis, literis de A. 1200. occurrat, (l) dicendum est, aut Belam III. occupata circiter A. 1186. *Halicia*, hunc titulum gessisse, sed facta ejus jactura iterum abjecisse, aut vero Jadrenses & Arbenles eundem in dicti instrumenti sui praefamine, praeter receptum Cancellariae stilum, adhibuisse, quandoquidem in iis, quae inspicere licuit, circa hoc tempus ex ipsa Hungariae Regum Cancellaria expeditis, Diplommatibus ante Andream non occurrit. Ex quibus exemplis simul elucescit, moris fuisse Hungariae Regibus, antiquas occupatarum Regionum inscriptiones per aliquot secula continuo servandi, eandemque

(f) Sigismund. L. B. in Herberstain Commentar. Rer. Moscovit. pag. 66. edit. Basil. 1551. f.

(g) Mart. Cromer. de Reb. Polon. lib. VII. p. 120. 127. edit. Basil. 1568. f.

(b) Petr. Ranzanus Epitom. Rer. Hung. Indic. XIV. pag. 233.

Thwroc loc cit. P. II. cap. LXIV. p. 74. cap. LXVI. p. 76.

(i) Joh Dlugossi Hist. Polon. Tom. I. lib. VI. col. 546. 548. Cromerus l. c. lib. VI. p. 114.

(k) Apud Lucium lib. III. cap. XII. p. 141.

(l) Lucius loc. cit. pag. 147.

que ob causam *Ramae* vocem pro integra *Bosnia* adhibendi, quemadmodum *Cumaniae* nomen a perdomitis *Cumanis* in Regio titulo perseveravit. (m) Nam cum Ramensis tractus, post redactam jam inde a Vladislao Dalmatiae & Croatiae Rubeae partem, dein a Bela II. occuparetur, antequam rota Bosnensis Regio Hungarici juris fieret, vero nequam videtur ab simile, quod deinceps, subacto ab Andree totius Serviae Regno, Bosnensis ditio antiquiori *Ramae* titulo inclusa, atque perseverante in publicis instrumentis tali stilo in posterum indigitata fuerit.

§. XII.

Quibus in antecessum stabilitis, mirum videbitur nemini, ante separatos rite Bosnensis Toparchiae limites, eandem saepius generali nunc Serviae, nunc Croatiae, nunc Dalmatiae, notione fuisse comprehensam, (n) eo praesertim tempore, quo summum conscenderat fastigium Dalmatiae ac Croatiae Regum potentia, quod undecimo quidem seculo, adeoque eadem, qua ab Hungarico scepro frangebatur, epocha contigisse, Annalium fides est. Primus Crescimirus, qui circa A. 1018. regnavit, Croatiae & Dalmatiae Rex inscriptus legitur, ut ex Crescimiri alterius nepotis literis A. 1069. & 1072. quibus Madio cognato ejusque filio Dabranac aliquot ad Jaderam seu Zaram praedia donat, haurire licet; (o) nam ante illum Godeimirus, ceu ex Crescimiri Regis diplomate liquet, potentissimus Banus, non vero Rex, nuncupatur. Ex eo tempore, testibus Scylitz & Zonara, Imperator Basilii Porphyrogenitus, profligatis ac penitus deletis Bulgaris, Croatiam in suam redegit potestatem, (p) quae tamen mox excusso Romano-

*Rama sub
Dalmatiae &
Croatiae Re-
gibus*

E rum

(m) Vid. infra hujus capituli Membr. II. §. X.

(n) Sic Joh. Cinnamus Bosniam Dalmatiae regionem vocat, Hist. lib. III. cap. XIX. p. 75. edit. Reg. quod saepius occurrit apud Ludov. Tuberonem, Dalmatiam, de Rebus tempore suo in

Pannonia & Turcia gestis, lib. VII. p. 167. lib. XI. p. 333. Francos. 1603. 4. Blond. Histor. Dec. II. lib. II. p. 177. edit. Frob.

(o) Apud Lucium de Regno Dalm. lib. 4. p. 98.

(p) Scylitzes pag. 717. Zonaras p. 181. edit. Reg.

rum jugo in libertatem sese vindicavit : Crescimirus namque Tertius , Stephani filius , Croatiae & Dalmatiae Rex A. 1059. in veteribus tabulis, quae, referente Lvcio, liberalia ipsius in varios conventus beneficia deprædicant , inscriptus legitur. (q) Unde cum in aliis monumentis occurrat , Demetrium , cognomento Suinimerum , Croatiae Dalmatiaeque Ducem , sub conditione solvendi quotannis in festo Paschatos tributi , a Gregorio VII. P. M. A. 1076. Croatorum Dalmatarumque Regem præstito homagio fuisse constitutum , (r) ita intelligendum videtur , ut Demetrius , qui anno 1073. ante coronationem Bani seu Ducis dignitate saltem gavissus , neque ex Regio stemmate ortus erat , hanc inaugurationem a Pontifice imploraverit , siquidem in alio diplomate de A. 1078. dignitatem illam suae industriae videtur adscribere hisce verbis : *Ego Suinimer , qui & Demetrius , gratia divinitus collata subministrante , & sagacis vigore scientiae coelitus cooperante , Rex totius Croatiae simulque Dalmatiae ;* (s) alibi vero non legitima parentum successione , sed Clerici & populi electione , ad Regium pervenisse solum dicitur , unde probabile redditur , ipsum a Sede Romana diadema efflagitasse , quo etiam Salonae A. 1076. a Gebizone , S. Bonifacii monasterii Abbate , Apostolicae sedis Legato , in Aede Divo Petro Apostolo sacra , solenni ritu inauguratus est , cujus coronationis acta , quae inter Gregorii VII. Pontificis epistolas habentur , non solum supracommemoratum hominum , de solvendis quotannis 200. auri Byzantiis , sed etiam ejusdem Pontificis epistolam continent , qua Vezelinum ab impetendo Demetrio , autoritate Apostolica Rege , serio dehortatur . (t) Ad haec usque tempora supremam in Croatiae Regnum potestatem sibi vindicaverant Constantinopolitani Augusti , a quibus provinciae istius Principes Regium accipere diadema , publicosque Imperatorum Apocri-
fiarios

(q) Joh. Lucius loc. cit. lib. II. cap. VIII. p. 76. 77. cap. XV. p. 96. 97. 100. seq.
(r) Du Mont Corps Diplomatique Tom. I. P. I. n. 88. p. 53.

(s) Apud Lucium loc. cit. lib. II. cap. XV. p. 98.
(t) Gregor. VII. lib. VII. epist. IV. in Phil. Labbei Concilior. Collect. Tom. X. p. 228. Lutet. 1671. f.

farios in administrando regimine suspicere solebant, ceu colligere potissimum licet ex Croatiae Regum diplomatis, quibus Imperatorum anni ac Praesidum Caesarum nomina continuo fere inferuntur. (*) Crescimirus autem III. primus videtur Graecis obsequium abnuisse, post Imperatoris Constantini Ducæ obitum. Eo enim imperante in Crescimiri diplomatibus Imperii anni adhuc supputantur, post A. vero 1067. quo Ducas obiit, Imperatorum nomina & annos desuisse describi, praesertim ex ejusdem Crescimiri diplomate, de A. 1069. constat; (x) tandem vero dictus Demetrius, a Gregorio VII. diadema indeptus, perspecta Michaelis Ducæ Imperatoris socordia atque ignavia, Graecorum jugum plene excussit despoticamque Regiminis formam ad summum evexit fastigium, a quo mox praeceps ruere, suaeque, quam nunc attingimus, periodo absoluta, Hungariae Regibus subigi coepit, quapropter de hoc Demetrio, Vladislai Hungariae Regis affine, quaedam praelibanda erant.

Membrum II.

De Dalmatiae, Croatiae, Ramae &c. juribus ad Hungariae Reges.

§. 1.

Post obitum dicti Demetrii Suinimeri vel Zuinimeri, *Sub Vladis-*
quem Zolomerum THWROCZIUS & BONFINIVS no-
minant, superstes absque sobole conjux, Vladislai Hungariae Regis soror, a pluribus defuncti mariti hostibus male accepta & praegravata, ad sumendam ab aggressoribus vindictam fratris imploravit auxilium. Vladislaus itaque cognomine Sanctus, valido stipatus exercitu, Croatiam omnesque infestatas ditiones, si THWROCZIO, (y) BONFINIO, (z)

E 2

PETRO

(*) Apud Lucium loc. cit. lib. II. c. VIII. p. 76. 79. c. XV. p. 96. cap. XVI. p. 100. 103.

(x) Lucius lib. II. cap. XVI. pag. 101.

(y) Joh. de Thwrocz Chron. Hung. in vita Vladislai, P. II. c. 56. p. 64.

(z) Ant. Bonfin. Rer. Hung. Dec. II. lib. IV. p. 224.

PETRO RANZANO, apud Matthiam Regem per triennium Legato, (a) THOMAE ARCHIDIACONO (b) aliisque fides est, recuperavit, suaeque potestati submisit, quas Regina a marito sibi concessas in Vladislaum contulit, ac Hungariae Regum juris haberi voluit, praesertim, quod Vladislaus, ex testimonio ORSINI, ob contractum cum Crescimiri filia matrimonium, proximus Zuinimeri cognatus Regnique haeres existeret. Vladislaus autem nunciata Scytharum irruptione in Hungariam reversus, Alnum, fratris primogeniti Geyzae filium, Croatiae Regem constituit, quod quidem A. 1091. contigisse, ex aliquot veteribus tabulis colligitur. (c)

§. II.

Sub Colomanus
no

DEIN Colomanus, Almo fratre Hungariae Regno, quod Vladislai patruis testamento ipsi delatum erat, ultro cedente, Dalmatiam recuperavit, & Vladislai victorias profecutus nondum expugnata oppida, teste THOMA, in suam redegit potestatem, praestitumque ab iis fidelitatis homagium recepit, (d) ac tandem Croatis pacto sese dedentibus, Dalmaticisque Hungarorum praesidia admittentibus, (e) solenni ritu A. 1102. tenore proprii ipsius Diplomatis, (f) Croatiae & Dalmatiae Rex inauguratus est, in *Belgradensi* urbe, quae *Alba Maris*, ad differentiam trium homonymarum, Albae Regiae, Juliae & Graecae, vel juxta citatum Colomani diploma *Belgradum supra mare*, atque a CONSTANTINO *Βελγρადος* ad distinctionem Serviae urbis, quam *Βελγρადος* scribit, dicitur, Slavice vel Illyrice *Biograd*, in hodiernis mappis *Bielgrad* vel *Bielograd*, nautis *Zara vecchia* audit. Tradunt Venetarum rerum scriptores, initas exinde Colomanum inter & Venetos confederationes adversus Normannos Adriaticum mare, orasque Dalmaticas, excursionibus infestantes; (g)

sed

(a) Petri Ranzani, Epitome Rer. Hungar. ind. XI. p. 229.

(b) Thom. Archid. Spalat. Histor. Salonit. cap. XVII. p. 325.

(c) Apud Lucium de Regn. Dalmat. lib. III. cap. I. p. 106.

(d) Archidiac. Spalat. loc. cit. cap.

XVII. p. 326. P. Ranzanus loc. cit. indic. XII. p. 232.

(e) Bonfinius loc. cit. p. 239.

(f) Lucius lib. III. cap. III. p. 113.

(g) Andr. Danduli Annales, sub Ducatu Vital. Michael. ab A. 1096. ad 1102. apud Luc. p. 113.

sed haud multo post diremta utriusque gentis concordia Colomanum in Venetos arma moventem, Spalatum expugnasse, Jaderam, quae Constantino Diodora, hodie Zara est, (b) Anno 1105. seu vetus ad Deiparae Jaderensis monasterii Campanarium inscriptio, aliaeque ejus aevi tabulae docent, deditione cepisse, (i) atque ut diuturniori sibi beneficio Dalmatas obstringeret, apud eosdem commoratum Traguriensibus civibus & Arbeni Ecclesiae insignia privilegia A. 1108. & 1111. indulgisse. (k)

§. III.

EXstincto A. 1114. Colomano Veneti quidem plurima *Sub Stephano II.* Dalmatiae oppida occuparunt, Duce Falerio Croatiae & Dalmatiae titulum publicis diplomatibus usurpante. (l) Stephanum tamen, Colomani filium, circa A. 1123. Dalmatiam sibi vindicasse, Thwrocii non solum nititur fide, (m) sed & diplomatis, quo A. 1124. Traguriensibus indulta a patre privilegia rata habuit & confirmavit. (n)

§. IV.

Hujus A. 1131. in Regnum successor, Bela II. Coecus, *Sub Bela II.* Almi Ducis filius, tractum illum versus oram maris, *Ramae* nomine notum, occupavit, atque inscriptioni Regiae inseruit, qui cum *Basina* dein jungeretur, factum est, ut

E 3

(b) In Pontificis Joh. VIII. epist. 190. civitas Zadarenfis nuncupatur, hinc scuti pro Jadera contrafte Jadera, ita pro Zadara synopato Zara dixerunt. Jota enim & Zeta saepius alternasse, ex supramemoratis Zupanorum & Jupanorum, Zupaniae & Jupaniae exemplis paralellis constat. Wilhelmus Tyriensis, Histor. Rer. ad A. 1184. gestar. lib. 2. cap. 17. Jazaram inter quatuor Dalmatiae metropoles

nominat, in Tom. I. Gestor. Dei per Francos t. 625.

(i) Thom. Archidiacon. Vita E. Joh. Episc. Tragur. p. 36. Lucius de Rega. Dalm. lib. III. cap. IV, p. 115.

(k) Bonfin. Rer. Hung. Dec. II. lib. V.

(l) Apud Lucium l. c. p. 119. 122.

(m) Joh. de Thwrocz Chron. Hung. P. II. cap. 63. p. 70. dicit anno Regni IX. Dalmatiam intrasse.

(n) Lucius lib. III. c. IV. p. 117.

in titulis Regum Hungariæ eadem *Ramas* notione integra, ut supra dictum est, *Bosnia* comprehenderetur. (e)

§ v.

Sub Geyza
III,

Suprematum quoque *Bosnensem* ad Geyzam III. A. 1141. Hungariæ Regem, spectasse, vel inde licet colligere, quod Borichius, CINNAMO Boritzes, scriptoribus vero latinis Boritius, Bosnensis Exarcha, Regi Geyzæ, tanquam Vassallus cum copiis adfuit in bello contra Imperatorem Manuelem Comnenum, cui Albam Græcam a Constantino politanis captam iterum ademittit. (p)

§. vi.

Sub Stephano
III.

Damna dehinc in Dalmatinis oris perpeffa mascule reparavit Stephanus III. ejus filius A. 1161. successor, qui Spalatrum vel Spalatum, CONSTANTINO PORPHYROGENITO Aspalathum, itemque Tragurium, vulgo Trau, PLINIO a marmoribus clarum, nec non Sebenicum, ad Titii ostium, recuperavit, Jadrenses quoque, narrante BONFINIO, iterum subegit. Anno quidem sexto & sexagesimo supra undecies centenum instructa classe Veneti cruentas a Jadrensibus igne & ferro, sumere pœnas, ut plures Dalmatiæ urbes sævitia Venetorum perculsi, nec Hungarorum præsidio satis confisi, ad Græcos & Manuelem Imperatorem confugerint; (q) cœrum tamen est A. 1167. Sebenicum in Stephani Regis potestate fuisse, siquidem Dominus ejus inscribitur in diplomate, quo civibus privilegia, dicto anno, confirmat, (r) de authentica cujus fide dubium remanet nullum, quandoquidem a subsequen- tibus Hungariæ Regibus multoties nominatum & confirmatum reperitur.

§. vii.

(e) Vid. supra Membr. I. §. XI.

(p) Joh. Cinnamus de Reb. Gestis
Joh. & Man. Comnen. lib. III.
cap. 19. p. 75. edit. Reg.

(q) Joh. Cinnam. Histor. lib. VI.
c. I. pag. 245.

(r) Joh. Lucius de Regn. Dalm. lib.
III. cap. VIII. p. 127.

§ VII.

Post Stephani obitum fasces Regni A. 1173. adeptus Bela III. Hungariae jura in dicta saepius Regna strenue vindicavit : Jaderenses non solum excusso venetorum jugo ipsius Dominium agnovère, sed & reliqua Dalmatiae & Croatiae avulsa oppida recuperata sunt. Tragurium quippe A. 1182. in Hungarorum fuisse potestate, diserte prodit anni istius Diploma a Lucio allatum : Jadrenses vero & Arbenenses Belae agnovisse dominium, ex instrumento transactionis A. 1190. invicem initae evincitur, quandoquidem praemissa Regiminis Regii periodo ipsum Dominum suum profitentur. (1) Subsistentibus autem gravibus pro Dalmatia inter Hungariae Reges & Venetos dissidiis, (2) Almerico filio Dalmatiae & Croatiae concessit provincias, qui earum se dominum inscripsit A. 1194. velut ex anni istius Actis docemur, quorum initium huius conceptum refert verbis BARONIUS : (3) *Apud Tynum regnante Domino nostro Bela, Serenissimo Rege Hungariae, Dalmatiae, Croatiae atque Ramae, i. e. Bosniae, ut supra evictum, & Almerico filio super Dalmatiam & Croatiam.*

§. VIII.

Hic autem Almericus, vel prout in Ianocentii literis audit, Emericus, (4) post patris fata Hungariae diadema adeptus, Dalmatiam atque Croatiam Andreae fratri concessit, cum Ducis Sclavoniae titulo, adjuncto insuper Chelmenfi Comitatu, qui superioris Bosniae seu Ducatus Sancti Sabae partem deinceps constituit. Unde in Diplomate, quo Spalatensem Episcopatum ejusdem Metropolitanæ A. 1198. restituit, ita inscriptus legitur : *Andreas tertii Bele Regis filius D. G. Dalmatiae, Croatiae, Ramae Culmaeque Dux.* (5) Celebris hoc

(1) Lucius lib. III. cap. XII. p. 140.

(2) Nicetas Choniates a lib. III. de Alexio Commeno cap. 9. usque ad fin. historiae suae. Anton. Sabellicus Rerum Venet. Dec. I. lib. VIII. Cromerus de Reb. Pol. lib. VI. pag. 115.

(3) Baronii Annal. ad h. a. Innocent. III. Epist. Decret. lib. II. Opp. Tom. II. p. 576. Colon. 1575.

(4) Innocent. III. epist. lib. III. apud Raynald. A. 1200. n. 46. Tom. XIII. fol. 418.

(5) Lucius lib. III. cap. XIII. p. 146.

hoc tempore & diuturnitate regiminis plusquam tricennalis, & limitum ambitu, in Bosnia Banus exstitit Culinus, (*) qui Patranorum hæresi per totam Bosniam grassante infectus, a Rege Hungariæ, cui clientelæ jure obnoxius erat, summum Pontificem Innocentium III. adire coactus est, ut super opinionibus, quas profiteri dicebatur, Apostolicum examen subiret, quod statim Culinus executus; Fictam vero conversionem suspicatus Pontifex literis Emericum, seu Hemicum, & hinc nonnullis Henricum, Hungariæ Regem, A. 1200. exhortatur, ut sub bonorum publicationis, vel etiam proscriptionis, poena ad ejurandam hæresin Banum cogeret, (z) quod Emericus extemplo perfecit, missis per Cullni filium tum in Aula commoratum comminatoriis & mandatis de abolenda hæresi, evidenti argumento, Bosniæ Toparchiam quam maxime tum clientelæ jure Hungarico dominio fuisse devotam.

§. ix.

Sub Andree
II.

INeunte hinc seculo XIII. Regni sceptrum consecutus Andreas II. oppidorum Dalmatiæ privilegia confirmavit, (a) atque Spalaturn profectus homagiale obsequium in ea civitate recepit, quas provincias dein Colomano filio, cum Ducis Sclavoniæ dignitate, concessit, qui ad eundæ possessionis ergo Spalaturn profectus magnifico apparatu a civibus exceptus in dicta ARCHIDIACONI SPALATENSIS historia legitur, (b) qui tamen factum paulo ante annum 1230. collocans, in eo videtur falli, Colomanum adhuc fuisse puerum adolescentem, quandoquidem post obitum Romani, Haliciensis Ducis, jam inde ab A. circiter 1206. solenni ritu Haliciæ vel Galliciae Rex inauguratus fuit, ex quo hunc titulum inscriptionibus Regiis insertum novimus. (c)

§. x.

(*) Orbini Regno degli Slavi p. 350.

(z) Vid. Innocentii III. Epistolæ mox citatas.

(a) Thom. Archid. Spalat. loc. cit. cap. XXVI. p. 335.

(b) Idem cap. XXXI. p. 341.

(c) Martin. Cromerus de Orig. & Rebus Gestis Polonorum. lib. VII. p. 120. 127. edit. Basil. 1568. f. vid. supra Membr. I. §. XI.

§. x.

Andrea II. filius, Bela IV. A. 1235. ad solium Hungariae *Sub Bela IV.* evectus, suum in Bosnia suprematum vel eo palam reddidit, quod Patarænorum (d) hæresin penitus ea extirpandi suasu Pontificis Gregorii IX. omnem moverit lapidem. Ipse quidem tum temporis Banus, Zibisclaus, ab errore vulgari erat immunis, quantum ex ipsa Pontificis Gregorii IX. epistola, ad dictum Banum A. 1236. exarata, ipsique, quod inter pravas, quæ in Bosniensibus regionibus tum obtinebant opiniones, intemeratam conservaret fidem, gratulata, licet colligere. (e) Verum cum altas nimium radices egisset Patarænorum hæresis, quam ut facile convelli posset, ea de causa arma in Bosniam movere suasu Pontificis impellebatur Bela, cujus frater Colomanus, Sclavoniæ Dux ac Galliciae Rex, (f) magna militum stipatus caterva A. 1238. Bosniam ingressus, quotquot hæresi nomen dederant, gratulante desuper literis Gregorio IX. Pontifice, (*) inde expulit, non tamen penitus delevit, siquidem Innocentium IV. legimus variis suavoriis Coloezensem Metropolitani, cui Bosnensis Episcopus suffraganeus erat, (g) rogasse, ut hæreticis in Bosnia extirpandis curam adhiberet. (h) Paulo autem post, anno circiter 1244. Ninolaus, Bosniæ Banus, eo quod Spalatensibus in bello contra Tragurienses moto adhæserat, Hungarorum arma denuo in Bosniam evocavit; (i) Ex quibus omnibus Belæ suprematus & eminens

F

in

- (d) Patarinos vocat Thwroczius (e) Raynald. A. 1236. n. 67. Gregor. Chronic. Hung. P. III. cap. IX. lib. X. epist. 183. XLVI. p. 107. Manichæorum (f) Joh. Pistor. Niddan. Geneal. Reg. furculum P. Ranzanus Epist. Rer. Hung. pag. 554. edit. Wechel. (*) Raynald. A. 1238. n. 53. Gregor. IX. lib. XII. epist. 224. & lib. XIII. ep. 176. (g) Aub. Miræi Notitia Episcopat. Regno degli Slavi, p. 353 Vide lib. IV. c. XVIII. p. 210. Antw. Innocent. III. Ep. contra Patarinos Viterb. apud Raynald. A. 1613. 8. 1207. n. 1. & plura alia contra (h) Innocent. IV. lib. IV. epist. 55, eosdem edicta A. 1231. n. 13. lib. V. epist. 626. (i) Thom. Archidiac. loc. cit. cap. 14. 16. 18. 47. p. 364.

in Bosniam dominium eruitur, quod sane amplissimum erat, namque in privilegio, Nobilibus de Insula Paria A. 1242. concessio, *Hungaria, Dalmatia, Croatia, Ramæ, i. e. Bosnie, Servie, Galicia, Lodomeriaque Rex* inscribitur, (k) idemque præfectos suos in Dalmatia constituit, qui se totius Sclavoniæ Banos, interdum Duces, generali titulo appellabant. (l) Probabile etiam est, ipsum ab unitis, dein subactis, Hungarico sceptro *Cumanis*, inscriptionibus Regiis *Cumania* titulum addidisse, deinceps continuo adhibitum. Sic enim in Diplomate Comitum Breberensium A. 1251. *Hungariæ, Dalmatiæ, Croatia, Ramæ, Servie, Galitiæ, Lodomeriæ, Cumanieque Rex* insignitur (m) itemque in privilegio exemptionis in favorem nobilium de Wag A. 1270. indulto, Regis Hungariæ, Dalmatiæ, Croatia, Ramæ, Servie, Galitiæ, Lodomeriæ, *Cumanieque* titulo utitur. (n)

§. XI.

Sub Stephan-
no V.

Post hujus obitum Regni diadema obtinuit Stephanus V. quem quartum alii nominant, qui Stephanum, Vladislai II. fratrem, Belæ II. Cœci filium, Regum Albo expungunt. Hic A. 1270. regimen adeptus, (o) biennio integro, a mense Majo 1270. ad mensem Julii 1272. regnavit, tertio Regiminis anno defunctus, (p) quod in epitome chronologica ad calcem BONFINII male ab A. 1275. ad A. 1278. supputatur, atque THWROCZII & RANZANI (q) fide parum emendatur, cum sibi non consent; hic namque Belam IV. A. 1235. regnum obtinuisse & 35. annos administrasse, refert, proinde emortualem, anno 1270. virtualiter jam stabilitum, male

(k) Du Mont Corps Diplomat. Tom. I. P. I. p. 183.

(l) Apud Lucium de Regno Dalmat. lib. IV. cap. V. p. 165. cap. IX. p. 178. Thom. Archidiac. Hist. Salonit. cap. 47. p. 364.

(m) Lucius loc. cit. p. 177.

(n) Joh. Sambuc. Append. Decret. Reg. Hung. ad Bonfin. p. 38.

(o) Joh. de Thwrocz Chronic. Hung. P. II. cap. 77. pag. 79.

edit. Wechel. A. 1270. ponit, antea vero cap. 76. Belam A. 1275. demum obiisse narrat.

(p) Henr. Steronis Annales ad A. 1270. A. 1272. inter Freheri Script. Rer. Germ. Tom. I. p. 551. edit. Struv. 1717. f.

(q) Petri Ranzani Epitome Rer. Hung. Indic. XV. p. 233. inter Script. a Wechelio edit.

male ad A. 1275. rejicit; Thwroczius autem, citato loco, Belæ obitum A. 1275. collocans ipse computum suum destruit, ubi mox Stephanum A. 1270. successisse addit, ut ut postremum veritati magis sit consentaneum; Rex enim Stephanus jam A. 1271. fratri Belæ Machoviam, alibi Mazochiam, hodie Macsuam, superioris Serviae partem, & Bosniam, Appanagii loco, concesserat; ita namque in conventionem, quam Stephanus cum Ottocaro Bohemiæ Rege A. 1271. iniit, Bela *Dux Machemia & Bosna* inscribitur, (r) qui titulus postea, defuncto absque sobole Bela, ad Stephanum fratrem transiit. Hic autem Stephanus V. culmen Hungaricæ potentia admodum evexit: Motis enim in Bulgariam, quæ ejus imperium detrectabat, castris, brevi tempore Bulgarorum metropolin expugnavit, gentemque & universa Myſia subactis, stipendiarium sibi Regem reddidit, (s) hinc ampliato Regio titulo omnes ab illo in Hungaria successores Bulgariæ Reges sese inscripserunt, quod de proximis Vladislai Cunni annis 1279. 1280. hic allegasse suffecerit. (t) Cum hujus Stephani prole, quod in Hungaricis Annalibus memoria dignam censent epocham, diadema Regni dein ad externos transiit, ipsius namque filia Maria Carolo Claudio, Caroli Siculi, morte Conradini celebris, (u) filio in matrimonium collocata, Carolum edidit Martellum, qui ex Clementia, Imperatoris Rudolphi I. filia, Carolum Robertum suscepit, potentem illum Hungariæ Regem, & Ludovici I. potentioris patrem, sua mox serie subsecuturos.

§. XII.

Mortuo Stephano A. 1272. non autem juxta Sambucianum ad calcem BONFINII computum A. 1278. successit Vladislaus III. aliis vero, qui Vladislauum, Belæ II. filium, Sub Vladis-
lao Cuno

F 2

A. 1172.

(r) Raynaldus Annal. Cont. Tom. XIV. A. 1271. n. 31. f. 187. hinc Banorum de Machow toria in Hungar. Annal. mentio. (s) Bonfin. Dec. II. lib. 8. p. 303. Thwroc in vita Stephani, pag. 97.	(t) Raynaldus A. 1279. n. 31. 1280. n. 8. 9. Lucius lib. IV. c. 12. (u) Pandulph. Collenut. lib. IV. p. 218. Gerh. a Roo Annal. Austr. lib. I. Henr. Stero Annal. ad A. 1268. Trithemii Chronic. Hirſaug. A. 1267.

A. 1172. superstitie Stephano, semestris regiminis usurpatorem, Regibus accensent, quartus, ob nimium veneris usum Cunnus in ludibrium cognominatus. Hujus in Bosniam jura vel inde licet evincere, quod in diplomate A. 1280. *Ducatus sui Bosnensis*, velut cum temporis schismate infecti, mentionem injiciat, & mater ejus Elisabetha, defuncto conjugē, major Regina Hungariæ, *Ducissa de Machow & de Bosna* salutetur. (x) Omnes quidem eo tempore tentarunt vires Bosniæ Bani, ut potestatis suæ ambitum extenderent, quippe Paulus, Stepconis, Dalmatiæ & Croatiæ Bani, filius, non modo in parentis dignitatem successit, sed & Serviensem Banatum, regnante Vladislao, comparasse dicitur; Quinimo Gregorius, Stephani frater, pleraque maritima Dalmatiæ oppida occupavit, ex quo Comes maritimus, dein Dalmatiæ Comes, appellatus, atque præpotens suo ævo Princeps habitus est, qui mediterraneas Regiones obtinebat, maritimis filio relictis, id quod propterea hic commemorandum videbatur, quoniam ex epistola quadam Nicolai IV. Pontificis, ad Stephanum, Serviæ Regem, de An. 1291. colligitur, Bosniæ quandam partem hoc ævo ad Serviæ Regem spectasse, (y) ut facilius dein appareat, quomobrem Carolo illam rursus subigere necessum fuerit. Interfecto namque A. 1290. a Cumanis Vladislao, (z) Andreas III. secundi nepos, Venetus cognomento, inauguratus, est, (a) Carolus vero Martellus a Pontifice commendatus, tanquam potiori, per Mariam Vladislai sororem, jure gaudens, atque Hungariæ sceptrum sibi deberi asserens, Neapoli, præsentē patre, a Legato summi Pontificis solenni ritu Rex coronatus est, eodem, quo Vladislaus occisus fuit, anno,

(x) Apud Raynald. A. 1280. n. 9. Annal. Contin. T. II. f. 318.

(y) Raynaldus A. 1291. n. 43. Tom. II. f. 444. b.

(z) Thwrocz Chron. Hung. P. III. cap. 81. pag. 80. P. Ranzani Epit. Rer. Hungar. Indic. XVI. p. 239. edit. Wechel.

(a) Cujus tanquam Hungar. Regis cum Alberto L. Austr. initam A. 1291. pacem refert Historia Austriæ plenior ad hunc annum. Vid. Raynald. ex Nicolai IV. Pontificis literis A. 1290. n. 43. Mich. Madii Histor. de Barbaz. & Spaleto cap. L.

no, (b) actus etiam Majestaticos exercuit, hinc enim originem trahere puto diplomata ipsius nomine publicata, pro-
ut illud Nuceriae A. 1292. d. 27. Jun. in confirmationem privilegiorum Spalatensium ita inscriptum: *Karolus, primogen. Illustris Jerusalem & Siciliae Regis, D. G. Hung. Dal. &c. Rex, Princeps Salernitanus.* (c) Quo tempore inter continua de diademate litigia, Carolo Martello & Andrea mortuis, Wenceslao Bohemo Regnum derelinquente, Ottone Bavaro Regia dignitate exuto, parum insignia proferre licuerit aut certa praesenti scopo conducentia facta, quibus tamen ex monumentis Dalmaticis non parum luminis Lycivs affudit, ac praesertim Caroli Martelli res gestas, de quibus altum apud plerosque Hungarorum Historicos silentium deprehenditur, ex Traguriensibus fragmentis, citato loco, illustravit, quae brevitatis studio hic omissa conicere tamen jubent, in tanta Regni divisione ansam obtinuisse Bosnenses & Servientes Toparchas, Hungariae dominium si non elidendi, saltem infringendi, saumque dominatum ampliandi, ut opus fuerit & labor Caroli, illos suis denuo limitibus circumscribendi & coercendi.

§. XIII.

Per plures, memini, Historiographos hunc Carolum cum *Sub Carolo Martello* Carolo Martello, patre, incautos confundere, illi tribuentes, quod ad hunc pertinere constat. Carolus etenim *Martelli filio.* cum Maria, Stephani V. filia, Vladislai Cunni sorore, quatuordecim progeniit liberos, feminas quinque, novem viros, quorum primogenitus erat *Carolus Martellus*, Vladislai Cunni successor, qui ex Clementia, Rudolphi filia, hunc *Carolus* suscepit, quem primo *Carobertum*, i. e. *Carolus Robertum*, vel apud Villanum *Carolus Umberium*, (d) deinceps
F 3 autem

(b) Joh. Villani Chron. lib. VII. cap. 134. f. 93. edit. Venet. 1537. f. vel pag. 280. edit. Florent. 1587. 4. Raynaldus loc. cit. n. 43.

(c) Lucius de Rega. Dalmat. lib. IV. cap. X. p. 187.
(d) Villani Chron. lib. IX. c. 175. p. 456. Wolffg. Lazii Geneal. Austr. lib. II. f. 203. Basil. 1564. f.

autem simpliciter *Carolus* nuncupaverunt, A. 1310. inauguratum, (e) quo tempore in Bosnia celebris erat Paulus Banus, in publicis monumentis *Bani Croatorum & Domini Bosniae* inscriptus; (f) qui non solum multa Croatiae oppida subegit, sed & Chulmiam, seu Chelmensem Comitatum, dein Herzegovinae, aut Ducatus S. Sabae nomine, notum, Bosniae junxit; Jadrenses quoque, hodie Zarenfes, excusso Venetorum dominio, A. 1311. Hungariae Regum nomine recepit, eodem namque anno Carolus ipsis civibus privilegia, a Bela quondam Rege indulta, confirmavit; (g) cujus filius Mladinus, mediterranea & maritima nactus oppida, *Croatorum Banus, Comes Jadrae, Princeps Dalmatiae & secundus Bosnensis Banus* inscribi voluit, atque superstiti adhuc parente, sub Bani titulo, Spalatensium privilegia anno 1302. signavit. (h) Hujus cum in immensum excrevisset potestas tanta in subditos ferocia saeviit, ut Tragurii & Sebenici incolae, pactis invicem firmatis, Venetorum tutelae ultro sese submitterent. (i) Ex Johannis XXII. Pontificis epistolis, in quibus Croatorum & Bosniae Princeps inscribitur, docemur, eundem Traguriense oppidum A. 1317. obsidione vallasse; (k) At cum adjacentes Sebenico regiones esset aggressus, defecere confestim ab eo totius provinciae proceres, coactisque copiis tanta vi cum sunt persecuti, ut Gregorium fratrem ad Regem Hungariae opis implorandae causa mitteret; At Carolus, perspecta Bosnensis Bani audacia, qua Hungarico dominio paulatim se subtrahere conabatur, ipsum Mladinum, ubi supplex pro impetrandis suppliciis Regem adiret, custodiae tradidit. (l) Ex quo tem-

pore

(e) Thwrocz Chron. Hung. P. II. c. 89. p. 83. Bonfin. Dec. II. lib. IX. p. 317. Mich. Madii Historia de Barbazanis, Spaleto &c. cap. V. p. 372. (f) Luccari Annal. Rag. lib. II. p. 45. Lucius lib. IV. cap. XIII. p. 202. (g) Diploma ex Lucio lib. IV. p. 195. refert Du Mont Corps Diplom. Tom. I. P. II. n. 626. p. 365.	(b) Vid. Luchum de Regn. Dalm. lib. IV. cap. 13. p. 203. (i) Michae Madii Hist. de Barbazanis, Spaleto, &c. cap. 17. 18. a Lucio edita. p. 376. (k) Luc. Wadding. Annal. Minorum ad A. 1317. n. 60. Tom. VI. f. 302. edit. Rom. 1733. (l) Mich. Madius loc. cit. cap. 19. p. 377.

pore Carolus subinde in Dalmatiam Banos & Præfectos copiis militaribus instructos misit, qui supremis Hungariæ Regum in istas oras jatribus invigilarent. Ea etenim erat horum Despotarum Regulorumque potentia, ut ipsi superius Hungarorum dominium recognoscere detrectarent; Ita Vrosius, cognomento Sanctus, a Sclavis, ob animi mansuetudinem, Milutinus vulgo nuncupatus, titulo *Regis Rasciae, Diocleae, Albaniae, Bulgariae ac totius maritimae, de Cusso Adriæ a mari usque ad flumen Danubii magni*, usus est, prout in Tabula ædis majoris Tarvisinæ ad iconem magnam argenteam D. Nicolai inscriptus legitur: (*m*) Hunc perinde Carolus A. 1320. prælio fuscum omnibus fere provinciis, præter maritimas ad Macedoniam oras, exuit, & tandem pace composita adegit, ut Hungarorum Regem agnosceret Dominum, ejuratoque schismate Romanam amplecteretur fidem. (*n*) In Bosnia pariter Stephani Bani, redacto in provinciam Chelmenfi Comitatu, tanta erat autoritas, ut filiam suam Elisabetham Ludovico I. Regi, Caroli filio, A. 1357. in matrimonium collocaret, (*o*) atque in publicis monumentis *Liber Princeps & Dominus Bosnae, Vssore, Sala & plurium aliorum locorum atque Chelmi Comes* inscriberetur: (*p*) Nihilo tamen minus clientelæ jure obnoxius mansit Carolo, quod liquet ex Pæpæ Joh. XXII. literis de A. 1325. quibus non solum Stephanum & Elisabetham ad extirpandam Patarænorum hæresin serio adhortatur, sed & Regem Hungariæ precatur, ut Bosniæ Banum ad schismatis abolitionem vi cogat. (*q*) Adeo profundas enim hæc secta egerat radices in Bosnia, ut Pontifices continuis in eadem profliganda invigilarent curis, testibus Benedicti XII. A. 1340. ad eundem Stephanum datis

(*m*) Du Fresne de Famil. Dalmat. Sclavon. Sect. III. n. LIX. p. 230.

(*n*) Joh. XXII. Epist. comm. 977. apud Raynald. A. 1320. n. 1. 2. 3. Joh. Villani lib. IX. c. 175. f. 150. b. edit. Venet. 1537. f.

(*o*) Mauri Orbini Regno degli Slavi pag. 355.

(*p*) Vid. Literas Tragurienſium A. 1326. ad Stephanum datas apud Lucium lib. V. c. III. p. 256.

(*q*) Luc. Wadding. Annal. Minorum ad A. 1325. n. 1. 2. 3. Tom. VII. f. 38. Raynald. A. 1325. n. 28. A. 1327. n. 48. Tom. III. f. 334.

dati excitatoris, (r) atque Clementis VI. instituto, qui A. 1349. fratres aliquot minores ad convellendos schismaticos in Bosniam ablegavit. Ut brevitatis studio alia hic silentio præteream, quibus probandis sufficiat amplissimus ille Pannonum limitum ambitus, cujus BONFINIUS, (s) in describendis summa Caroli potentia & extremo fato, hæcce meminit verbis, THWROCZIANÆ panegyri fere conformibus: (t) A. 1342. Carolus in Vissegrado diem obiit, quem isa longe lateque dominatum esse ferunt, ut Dalmatiam, Croatiam, Ramam, i. e. Bosniam, Serviam, Gallitiam, Lodomeriam, Cumaniam, Bulgariam, Hungariam ei paruisse, ac vestigia quotannis stata pependisse, prædicent. Vel ut RANZANUS ait: Regnum suum prudentia rebusque fortissime gestis non conservavit modo, tutatusque est, sed auxilium etiam plurimum, Copias instructas atque expeditas non solum bello, sed pace quoque, semper habuit, ut quoties rerum exigeret necessitas præsto essent. Ita ingens facta est ejus apud cunctas pene orbis terræ nationes auctoritas. Sua divisione tenuit Dalmatiam, Croatiam, Serviam, Lodomeriam, Russiam, Cumaniam, Bulgariam, Bosniam. (u) Ita namque in publicis diplomatibus atque inter alia A. 1311. in supracitata confirmatione privilegiorum Jadrensis a Bela concessorum, Hungar. Dalmat. Croat. Ramae, Serviae, Gallitiae, Ludomeriae, Cumaniae, Bulgarie Rex inscriptus legitur. (x)

§. XIV.

Sub Ludovico I.

SUCCessor in Patrium Regnum Anno 1342. filius Ludovicus, ad affopiendas Procerum Dalmatiæ & Croatiae factiones, Nicolaum, totius Sclavoniæ Ducem, aliis Banum, cum exercitu Anno 1344. in Croatiam usque maritimam misit, qui Magnates armorum vi ad obsequium Regi Banisque ejus nomine missis debitum adegit, munimentis arcibus-

(r) Raynald. A. 1340. n. 73. Tom. IV. p. 131. Orbinus l. c. p. 352.	1488. f. vel P. II. cap. 99. f. 89. edit. Wechel. 1600. f.
(s) Bonfin. Rer. Hung. Dec. II. lib. IX. p. 325.	(u) Petri Ranzani Epitome Rer. Hungar. indic. XVIII. p. 241.
(t) Joh. de Thwrocz Chronic. Hungar. p. 154. edit. Brunenf.	(x) Du Mont Corps Diplom. Tom. I. P. II. n. 218. p. 369.

cibusque præcipuis in Hungarorum potestate subsistentibus. (7) Anno sequenti 1345. ipse Ludovicus, centies mille equitum manu, quod reliquum erat rebellium perdomuit, qua expeditione Stephanus, Stephani Bani filius, Bosniæ Princeps ac Dominus, Ludovico, ut Vassallorum mos erat, cum copiis, narrante BONFINIO, adfuit; Dehinc Stephanum, cognomento Duscianum, Serviæ Regulum, Anno circiter 1345. testibus ORBINO & LUCCARIO, (2) propter continuas ejusdem excursiones, bello adortus est; in ipsum etiam Stephanum, Bosniæ Banum, qui, commorato in Macedonia Carolo, quorundam Nobilium factiones foverat, arma movit, (4) mox tamen ipsi reconciliatus filiam ejus Elisabetham in Aula Reginæ Hung. educatam A. 1357. in matrimonium duxit; (6) Venetis Sebenicum, Tragurium, hodie Trau, Nonam, Jaderam, nunc Zaram, & alia, quæ ad maritimas suas oras pertinebant, oppida iterum ademit, (c) quod Rerum Venetarum Scriptores (d) ad annum circiter 1355. referunt, quemadmodum vero non videtur absimile, siquidem dein anno 1357. Communitati Sebenicensi, publicatis per Joannem, totius Croatiæ & Dalmatiæ Banum, amnestiæ tabulis, omnes injurias & offensas in Regiam commissas dignitatem ignoscit, (e) eò tandem redactis Venetis, ut anno sequenti 1358. pace perpetua inter Hungar. Regem & Joannem Delphinum Ducem, Rei-publicæ nomine, sancita, toti Dalmatiæ, speciatim civitatibus in Instrumento commemoratis, Nonæ, Jadræ, Scardonæ, Sibenici, Tragurii, Spalati, & Ragusii, Cherso, Vegliæ, Arbo, Pago, Brachiz, Lesinæ, Cursulæ, cum insulis earundem & pertinentiis, titulo etiam Dalmatiæ & Croatiæ, omni que in easdem juri in perpetuum renunciarent, ac Regi & ejus

G

in

(7) Hist. obsid. Jadr. lib. I. cap. 4. à Lucio edita. p. 388. (2) Maur. Orbini Regno degli Slavi pag. 262. Luccari Annali di Rausa lib. II. p. 57. (4) Bonfin. Decad. II. lib. X. p. 348. (6) Orbinus l. c. p. 355. Thwrocz. P. III. cap. VI. p. 96.	(c) Matth. Villan. Contin. Chronic. lib. VI. cap. 63. (d) Alefs. Mar. Vianoli Istor. Veneta. Tom. I. p. 450. edit. Venet. 1680. 4. Sabellicus Rer. Venet. dec. II. lib. IV. (e) Lucius lib. IV. cap. XVII. pag. 233.

in solium Hungariæ successoribus relinquerent, (f) quod quidem pactum DV FRESNE ad Annum 1381. refert. (g) Post Stephani Bosnensis Bani obitum atque contractas ejus filiam inter & Ludovicum A. 1357. nuptias, tranquilla mansit Bosnia Hungariæque devota, nisi quod Ludovicus, evocato ad aulam suam Twartko, Stephani patruus in Bosniæ Banatum successore, Chelmensem Comitatum, quem sibi uxorio jure ex matrimonio cum Elisabetha competere causabatur, repeteret, concessa Twartko permutationis vice Narona, cum agro, qui inter ejusdem nominis fluvium, & Zetinam interjacet, additis Castellis Novo & Imota, (h) hodie Imosch, quomodo in Instrumento Pacis Passarovicensis Veneto-Turcicæ audit, in Ercegovina, (i) quæ seculo XV. hunc tractum cum Comitatu Chelmenfi, uno Ducatus sancti Sabæ nomine, complectebatur. Quam mascole ergo Ludovicus jura sua in omnia Hungarico scepro devota Regna vindicaverit, inde etiam liquet, quod Anno 1366. ob motas in Bulgaria controversias, conscripto valido exercitu *Vidinam* (k) expugnavit, subactisque Strascimiri ditionibus, captum eundem ac in Hungariam abductum in Gomnecho vel Gemlecho Castello, quod Zagrabia Archi-Episcopi erat, custodiri jussit, Vidini præfectura alicui ex Hungariæ Magnatibus tradita, donec post duodecim annorum captivitatem, præstito fidelitatis sacramento, & libertati & præfecturæ

- (f) Vide Instr. Pacis in Du Mont Corps Diplom. T.I. P. II. p. 339.
 (g) Du Fresne de Famil. Dalmat. Sect. III. n. 24. ex Histor. Corrus. Luccari lib. II. p. 65.
 (h) Maur. Orhini Regno degli Slavi p. 356.
 (i) Du Mont Corps Diplom. Tom. VIII. P. II. p. 525.
 (k) MICHAELI RITIO *Bidinum*, LAONICO *Bydenam*, BONFINIO Dec. II. lib. X. *Bodenium*, in Novella po-

steriori de ordine thronorum, ab Andronico Palæologo II. edita, *Vidynam*, quam MARIUS NIGER Geograph. Comment. lib. X. p. 255. edit. Basil. 1557. *Wiminacium* olim vult appellatam fuisse, ubi Imperator Constantinus legem 6. de Edificiis Privatis Cod. Justin. lib. VIII. tit. X. condidit. At SAMBUCUS in Hungariæ Chorographia *Wiminatz* diversum a *Vidina* mox infra Belgradum ponit.

Aura Vidinensi restitutus fuerit, (1) cujus altera filia Dorothea Twartko, Bosnensi Regi & Bano, nupserat. Hac namque periodo Regius in Bosnia titulus invaluit: Twartkus quippe, ditionibus Nicolai Altomanni, Vsciensis Comitatus, subactis, accessione etiam Zentensis Principatus, potentior redditus, totque superatis hostibus ferocior, Regium titulum sibi asserere ausus est, explorata tamen prius hac de re Ludovici Regis sententia; cujus cum obtinuisset consensum, ex quo eminens Regum Hungariæ dominium elucescit, solenni apparatu a Milescavenfis Monasterii Metropolitanano Anno 1376. pro quo DV FRESNE 1366. ponit, inauguratus, & *Stephanus Myrces* appellatus est, (m) supremum tamen Bosnensis Regni dominium sibi referavit Ludovicus, propterea enim Summi Pontifices, Urbanus V. & Gregorius II. quoties de convellendis in Bosnia hæreticis agebatur, literis suis convenerunt Ludovicum, ut hac in re partes suas interponeret, Bosniæque toparcham ad delendum schisma autoritate sua compelleret. (n) Hoc pacto Ludovicus Hungarici Regni splendorem ad summum evexit fastigium, ut ejus dominium duplo latius se protenderit; quam ipsa Hungaria. Hinc ÆNEAS SYLVIUS PICCOLOMINÆVS, seculo post Ludovicum, in descriptione Hungariæ, antiquos Pannoniæ limites, intra Danubium, Enum & Alpes restrictos, mox longe ampliores redditos prædicat his verbis: *Dehinc Dalmata, quos Slaves, & Illystii, quos Bosnenses, Triballi, seu Myfi, quos tum Servios, tum Roxianos vel Rasbianos appellant, & Getæ, quos partim Valachos, partim Transylvanos nominant, Hungarorum Imperium subiêre.* (o) Ac verissimum est, Hungariæ Regnum nunquam ampliores habuisse limites,

G 2

quam

(1) Thwrocz in vita Ludovici P. III. cap. XXXIII. p. 105 Bonfin. Decad. II. lib. X. Wadding. 1366. n. 16. Tom. VIII. p. 196. edit. Rom. ex eo Raynaldus ad hunc annum n. 11.
(m) Orbinus loc. cit. p. 358. Du Fresne de Famil. Dalm. &c. scd. VIII. n. XVII. p. 256. edit. Venet.

(n) Lucæ Wadding. Annales Minorum A. 1368. n. 2. 3. Tom. VIII. f. 206. A. 1372. n. 30. f. 541. edente Fonseca. Romæ 1733.
(o) Æneas Sylvius de Rebus sub Frid. III. in Germ. gekis, inter Frcheri Script. Rer. Germ. Tom. II. p. 84. edit. Struv.

quam sub Ludovico I. tot Regnorum ad Adriaticam usque oram legitimo & tranquillo tandem possessore, sub cujus sceptro Græcia trepidavit, Venetus conticuit, Turca ne hircere quidem est ausus. Jura etiam sua ad obitum usque strenue exercuit, quippe eodem adhuc, quo obiit, anno 1382. Dalmatiæ atque Croatiae, cum Bani titulo, Emericum Bubelum præfecit, testimonio Lvcii, (p) qui plura alia ejusdem ultimo vitæ anno emanata diplomata recenset, inter quæ cum occurrant literæ Jadrensium, ratione subsidiorum Carolo Siculo transmissorum, d. 9. & 10. Sept. datæ, probabile videtur, quod PAVLVS DE PAVLO, Patritius Jadrensis, in Memoriali vel Diario suo, annotat, obiisse Ludovicum Anno 1382. die 12. Septembris, ac die 16. ejusdem in Alba Regali humo fuisse conditum. (q)

§. xv.

*Sub Maria &
Sigismundo*

EX uxore Elisabetha, Stephani Bosnensis Bani nata, superstites post mortem reliquit binas filias, Hedwigen, BONFINIO Adjugam, (r) Jagelloni Litthvano desponsam, & Mariam, Sigismundo, Bohemiæ Regi, in matrimonium a teneris unguiculis destinatam, quæ tanquam natumajor Hungariam Marito attulit, in arctius vinculum felicitis antea unionis, qua dictus Ludovicus, Mariæ genitor, Caroli IV. filiæ nupserat, & Sigismundus ex Elisabetha Stettinensi, Ludovici consobrina, & Casimiri Poloniæ Regis nepoti, natus erat. (s) Absente igitur in Polonia Sigismundo, Maria eodem, quo pater decesserat anno, die 17. Septembris, testante PAVLI Diario, Regni Insignia communi suscepit suffragio, & Rex, non Regina, ut BONFINIUS loquitur, proclamata fuit, (t) Juraque Majestatica per omnia illa paterna Regna exercuit, & inter alia mox sequenti Anno 1383.

(p) Joh. Lucius loc. cit. lib. V. cap. I. p. 248.
(q) Memoriale Pauli de Paulo a Lucio editum p. 423. Thwroczius Chronic. P. III. cap. LIV. p. 109.

(r) Bonfin. Dec. II. lib. 9. p. 310.
(s) Dubravius Rer. Hungar. Decad. III. lib. II. p. 592.
(t) Bonfin. Decad. III. lib. I. pag. 254. Pauli de Paulo Memoriale loc. cit.

1383. in favorem Ragusii, quam suam sæpius civitatem vocat, publico diplomate sanxit, ne quis ad novum Castrum Dracovizza a Bosniæ Rege conditum, commeatum ferre conaretur. (*) Sigismundus autem cum exercitu in Hungariam redux Albæ A. 1386. teste BONFINIO, a Strigoniensi Archiepiscopo coronatus est, (x) quod etiam a CARESINO adstruitur, atque per plura Sigismundi privilegia, in quibus annos Regni Hungarici exprimit, probatur, itemque ex Decreto, statim post inaugurationem, Budæ A. 1387. contra Johannem de Hericart, Banum, BONFINIO & RATKAY Horvat, (y) ORBINO Juanisc, (z) criminis læsæ Majestatis reum, publicato, colligitur, ut nullam hoc pacto mereantur fidem, qui Regem post obitum Mariæ A. 1392. detum coronatum volunt, quamvis admitti possit, ipsâ defunctâ omne Jus, quod in maritum contulerat, tum denique plenarie ad Sigismundum solum spectasse, quod inter tantas tumultuum procellas mascule defendit, omnibusque malevolorum consilio excitatis motibus, atque in favorem tam Caroli, quam Ladislai, in Regnum evocatorum, divisionibus, feliciter tandem emerfit, de quibus, ceu primis revolutionum in Bosnia causis, infra speciatim sermonem institutam, nunc de juribus Regum Hungariæ, eodem vigore ad Austriacam prosapiam devolutis, sollicitus.

Membrum III.

De Translatis Hungariæ Regum Juribus ad Domum Austriacam.

§ 1.

VLtimum vitæ spiritum apud Znoymam, Moraviæ civitatem, A. 1437. ducens Sigismundus, *Ad Albertum Austriacum* *Alber-* *tum Austria-* *cum* *striaco*, cui susceptam ex Barbara Ciliensi filiam, Elisabetham,

G 3

in

(u) Du Mont Corps Diplomatique
Tom. II. P. I. n. 130. p. 178.	(y) Rattkay Memor. Reg. & Ban.
Dalm. Croat. lib. III. pag. 83.
(x) Bonfin. Decad. III. lib. 2. pag. 267.	(z) Mauro Orbini Regno degli Slavi pag. 360.

in matrimonium destinaverat, Regna, quæ moderatus erat, ultima voluntate reliquit, (a) Hungarisque persuasit, ut futuro suo genero coronam imponerent, cui etiam propter præclaras corporis animique dotes lubenter vota dederunt, ac sequenti anno 1438. solenni inaugurationis ritu Regni fasces commiserunt, unde ob nactam eodem anno triplicem, Hungariæ, Bohemiæ & Germaniæ, coronam, *Honorifici* cognomine salutatus fuit, optimæ sane indolis Princeps, & longiori vita dignus, quam gravi dysenteria conflictatus optimo ætatis flore, & secundo Regiminis anno, finivit, (b)

§. II.

*Ad Vladis-
laum Post-
humum*

SVperstes grvida post obitum Alberti A. 1439. conjux, Elisabetha, brevi post filium enixa est *Vladislaum, Posthu-* *mmum* inde cognominem, quem multi Hungariæ Proceres, gratam parentis memoriam recolentes, Regem elegerunt, ac ministerio Dionysii, Strigonienfis Antistitis, *adhibitu ex* *more solennibus, vera & sancta Hungariæ corona*, ut Fridericus III. Imperator, in literis ad Pontificem, Eugenium IV. loquitur, (c) inangurarunt; Regina autem cum corona & Regni insigniis, gladio, sceptro, pomo & cruce legationis S. Stephani, quomodo in Decreto Statutum A. 1440. recensentur, lepido usâ strategemate Viennam properavit, (d) ac Friderici Imperatoris tutelam imploravit, hoc pacto sese filium, deficiente Hungariæ corona, in Regali Solio esse conservataram arbitrata; (e) Verum infanti Regi vota abnuentes Hungari, Vladislaum Jagellonium, Hedwigis supradictæ filium, Ludovici I. nepotem, Regem crearunt, ac nondum

(a) Gerh. à Roo Annal. Austr. lib. V. p. 170. edit. Oenipont. 1592. f.
(b) Thwrocz Chronic. Hung. P. IV. cap. XXV pag. 137.
(c) Lit. Frider. III. ad Eugen. IV. Fræheri Script. Rer. Germ. T. II. p. 404. edit. Struvii. 1717. f. Trithem. Chronic. Hirsaug. ad A. 1440.

(d) Petr. Ranzanus Epitome Rer. Hungar. Indic. XXII. p. 243. Joh. Jac. Fugger Spiegel der Ehren-Oesterreichs lib. V. cap. I. n. 7. p. 519. Norimb. 1668.
(e) Bonfinius Rer. Hung. Dec. III. lib. IV. p. 300. Gerh. à Roo Annales Austriæ lib. V. pag. 184.

Sum restituito diademate per Elisabetham ablato, alia corona aurea operis vetusti B. Stephani Regis, in Theca capituli Reliquiarum ejusdem conservata, inaugurarunt, ceu Regni Proceres publicis decreti tabulis Albæ die 17. Julii 1440. palam reddidère. (f) Hic cum post res feliciter gestas, patetque cum Amurathe inducias, consilio Juliani Cardinalis, vigore juramenti eidem præstiti, (g) Turcam Asiaticis bellis implicitum, denuo adoreretur, acerrimo ad Dionysopolin, (h) hodie Varnam, anno 1444. commisso prælio, victoriam, qua fere potitus erat, ob intempestivam in exercitu prædæ cupidinem, una cum vita perdidit, (i) cujus res gestas PHIL. CALLIMACHVS Tuscus, fere Synchronus, in ministerio Pii II. Pontificis aliquamdiu versatus; sed ob Pauli II. rigorem in Poloniam ad Casimirum elapsus, Regii Principis Ephorus, dein Regi a Consiliis, (k) concinno sermone enarravit. (l) Quo inopinato casu perturbati Hungari, sub auspiciis Johannis Hunniadis Corvini, excluso antea Vladislao Posthumo ambabus nunc Regni fasces committere manibus. (m)

§. III.

Post hujus obitum A. 1458. successionis jus in Domo Austriaca ex pactis continuare debuisset, siquidem Hungari, ut custoditam hucusque ab Imperatore Hungariæ coronam repeterent, gestamque Vladislai Posthumi minorum nis

- (f) Decretum vide apud Dlugosium Histor. Polon. T. I. lib. XII. col. 744. edit. Lips. 1711.
 (g) Juramentum Vladislai, Juliano Cardinali S. Angeli præstitum, vide in Du Mont Corps diplomat. Tom. III. P. I. A. 91. p. 131.
 (h) Pompon. Mela de Situ orbis lib. II. pag. 91. edit. Paris. 1530.
 (i) Naclerus Vol. II. gen. XLIX. p. 1069. Bonfin. Dec. III. lib. VI. p. 319.
 (k) Martin. Cromerus de Rebus Polon. lib. XXX. cui major in hoc articulo fides habenda, quam Jovio, de factis Callimachi alia narranti.
 (l) Phil. Callimachi de Rebus gestis a Vladislao Polon. & Hung. Rege libri III. inter Scriptor. Rer. Hung. a Wechelio editos pag. 284.
 (m) Thwroc. Chronic. Hung. P. IV. cap. LII. LIII. pag. 158. seq.

dis tutelam quodammodo compensarent, *Friderico Austriaco* promiserant, fore, ut vel ipse, vel filiorum unus, Regni solium, post Vladislai fata, conscenderet. Nec deerant quidam Hungariæ Proceres, qui Imperatorem ad capeffendum Hungariæ Regnum invitarent, fidem opesque suas ac militem polliciti; imo NICOLAUS LANGMANNUS, *Friderici* Sacellanus, circa finem historiæ suæ, diserte testatur, electionem *Friderici* in Hungaria factam, per Regni Hungariæ Oratores, Neapoli in Austria, quadragesimali tempore, A. 1459. in Ecclesia majori, exhibitis atque prælectis ejusdem tabulis, omni populo publicatam, magnaque solenni protestatione consummatam fuisse, atque *Fridericum*, eodem die, quo canitur Lætare Jerusalem, Imperii diadema, atque Regni Hungarici coronam suscepisse, quod BONIVIVS aut ignorasse, aut data opera omisisse videtur. (n) Interea tamen reliqui Hungariæ Magnates, *Friderico* contrarii, pactorumque immemores, Matthiam, alterum ex duobus Joannis Hunniadis filiis, post obitum Vladislai fratris, in infelici contra Vlricum Ciliensem Comitum certamine A. 1457. trucidati, superstitem, & in Bohemia carcere custoditum, sed a Georgio Podiebrado, factæ electionis conscio, sponte & genere dimissum, in Hungariæ thronum collocarunt, non obstantibus Maximiliani intercessionibus, potiora ex pactis jura obmoventis, quorum intuitu etiam in omnibus fere tum temporis circa A. 1461. & seq. promulgatis instrumentis & transactionum tabulis; (o) Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Regem se inscripsit, tandemque effecit, ut pactis publicis A. 1463. sanciretur, fore, ut, decedente absque liberis Matthia, vel ipse *Fridericus*, vel filiorum unus, succederet. (p)

§. IV.

(n) Gerh. a Roo Annal. Austr. lib. VI. p. 237.

(o) Quorum plures videre licet in Du Mont Corps Diplom. Tom. III. P. I. p. 274. & seqq. Mülleri Theatr. Comitior. P. IV. cap. XVI. Lünigii Archiv. Imp.

Part. Spec. Contin. I. pag. 68. seqq.

(p) Pacta conventa inter *Frider. III.* & *Matthiam* in Leibnitii Cod. diplom. p. 422. Müller Part. IV. cap. 29. Gerh. a Roo Annal. Austr. lib. VII. p. 273.

§. IV.

Defuncto igitur Anno 1490. absque sobole Matthia, cum primas inter ceteros Regni competitores ferret Vladislaus Bohemicus, ex familia Ludovici Andegavenfis, in Regni solium euectus, *Maximilianus*, potiora ex anterecensitis pactis jura, a parente Friderico viribus exhausto sibi concessa, armis vindicare satagens, Albam, a pristinorum Regum inauguratione & sepultura Regiam cognominatam, obsidione cinxit, ac XIV. Kal. Octobr. A. 1490. cepit, (q) donec novis tandem pactis, Posonii A. 1491. sancitis, lis ita componeretur, ut post extrema Ladislai fata Hungariæ sceptrum *Maximiliano* competere; (r) Maximilianus autem, quoniam post Vladislai Posthumi obitum Hungari exceperant, se non omnes pactis subscripsisse, nunc cautius sibi prospiciendum esse ratus, cunctos, voto & sessione in Regno gavisos, ad chirographariam, sigilloque roboratam, hujus transactionis confirmationem adegit, cujus Autographum, LXX. sigillis munitum, in Curia Augustana, usque ad A. 1548. asservatum fuit, ubi a Ferdinando I. ob motas sibi controversias producendum erat, ut propriis jugularentur armis obloquentium fauces, se in omnes masculos & nepotes pepigisse. (s) Fieri tamen non poterat, quominus hac inter Maximilianum & Vladislaum contestatione recrudescerent veteres illæ vix assopitæ diffidationes, ob quas Fridericus III. & Maximilianus I. cum Electoribus & Principibus Francofurti A. 1486. unionem contra Matthiam Corvinum inierant; (t) Asseverare saltem audeo, inopinatam hanc Vladislai Bohemici, posthabitis *Maximiliani* Juri- bus, electionem causam fuisse, ut Imperator Legatum Bohemicum ad Comitiam admittere recusaverit; certumque existi-

H

mo,

(q) Gerh. a Roo Annal. Austr. lib. X. p. 382. seq. (r) Transactio inter Maximil. I. & Vladislaum in Jo. Sambuci Append. ad Bonfin. p. 742. & Du Mont Corps Dipl. Tom. III. P. II. n. 145. pag. 263.	(s) Fugger Spiegel der Ehren des Ertzh. Hauses Oesterr. lib. V. cap. XXXVIII. p. 1031. edit. Norimb. 1668. f. (t) Instrumentum fœderis vide in Du Mont Corps Dipl. Tom. III. P. II. n. 86. p. 153.

mo, hanc veram esse originem, quare Elector Bohemicus ad res Imperii antea admissus, dein voto Electorali, præsertim in Capitulationis negotio, caruerit, donec A. 1708. solenniter denuo introductus fuerit, (u) ut perperam Cocceius, alique Bohemos, eo quod juris Sclavici erant, exclusos opinentur. Ante vero quam e vita Ladislaus discederet, duplici connubio familiam suam Austriacæ conjunxit domui, Ludovicum filium Mariæ, Caroli V. sorori, maritum dedit, filiam vero Annam procuratorio nomine Maximil. I. Imperatori, pro altero nepotum, d. 22. Jul. A. 1515. desponsavit, (x) hac sancita utrinque lege, ut Regnum Hungariæ, deleta Ludovici stirpe, ad eum Cæsaris nepotem, qui Annam ducturus esset, ejusque liberos, certo juris hæreditarii nomine, recideret; (y) postquam jam antea Vladislaus, Pragæ, Anno 1510. testante ipsius Ferdinandi Regis declaratione, (z) publicis literis decrevisset, post defunctum absque prole Ludovicum, Annam fore legitimam Bohemiæ Hungariæque Reginam & hæredem. Quo sancte stabilito succedendi ordine vitam cum morte commutavit Vladislaus, relicto Regni hærede Ludovico, decem annorum Principe, quem Matre Anna Candalensi, Regiæ Navarrenæ stirpis apud Vascones in Gallia, (a) immaturo editum partu, nondumque pelle tectum, quam Medicorum arte induere opus erat, communiter Ludovicum absque cute cognominant, alii vero a partu, regimine, canitie, matrimonio & morte præmaturis, præcocem nuncupant.

§. v.

(u) Acta introductionis refert Hertius de renovato Romano-Germanici Imperii & Regni Bohemici nexu sect. IV. §. 6. Add. Fabri Staats-Cantzley Tom. XIII. cap. 9. Elect. Jur. Publ. Tom. I. pag. 1.

(x) Fugger lib. VI. cap. XVII. p. 1318. Contractum matrimonialem vid. in Londorp. Act. Publ. Tom. I. cap. 124. p. 777. Sponsaliorum solennia, festivitates, torneamenta, aliosque

equestres ludos describit Joh. Cuspinianus in diario de congressu Maximil. & trium Regum, inter Freheri scriptor. Rer. German. Tom. II. p. 606. edit. Struv.

(y) Isthuans. lib. VI. pag. 52.

(z) Ferd. I. Declaratio ad Status Regni Bohemici A. 1545. data apud Londorp. Tom. I. pag. 776.

(a) Gerh. a Roo Annal. Austr. lib. XII. p. 467. Oeniponti. 1592. f.

§. v.

Hic cum ex infelici contra Solymannum, Anno 1526. (b) *Ad Ferdinandum I. & successores* prope Mugacium seu Mohatsch, commisso praelio, cujus sinistrum eventum lividus, thorace induto, pallor faciem quasi exanimans, animo prælagiverat, insuperabili immersus palude misere periisset, (c) manifestissima tam patrum lege, quam connubiorum vinculo, *Ferdinandi I.* qui Annæ nupserat, jura impugnare conabatur Joannes Zapolita, Sepusienfis vel Cibirienfis, Transylvania Princeps, Hungari autem datæ Vladislao fidei haud immemores, & Transylvani partibus parum faventes, Annam in Regio tutati sunt folio, conjugemque *Ferdinandum* inaugurarunt. Unde Joannes, implorato Turcarum auxilio, patriam nefarie prodidit, Transylvaniam a Pannoniæ Sceptro avulfit, imo feralis in Hungaria belli, quo Solymannus aperta quasi via ad Vindobonensia usque moenia A. 1529. excurrerebat, fax & tuba exstitit, mox tamen *Ferdinando*, & armis & juribus potiori, cedere coactus, hac A. 1538. sancita lege, (d) ut post Joannem fato functum Regni Pannoniæ jura ad Ferdinandum solum spectarent, & ubi Joannes masculam relinqueret prolem, ei Transylvania omnis & patrimonium familiæ Zapolianæ seu Sepusianæ, quod longe erat amplissimum, simul cum Oppoliæ in Silesia Principatu, cederent. Defuncto itaque A. 1540. Joanne, & relicto ex Isabella, Sigismundi Regis Poloniæ filia, cui nupserat, unico filio Joanne Sigismundo, quem ab imposita ipsi S. Stephani corona Stephanum Hungari cognominabant, (e) Nicolaus Salmenfis Comes Budam, Regis Ferdinandi nomine, ad Isabellam Reginam viduam mittitur, tabulasque initi cum Jo-

H. 2

anne

- (b) A. 1526. mensis sextilis die 29. Joh. Baptistæ decollati memorie dicato, pro quo natalem alii per errorem surrogantes, diem 24. Junii ponunt.
(c) P. Ranzani Epitome Rer. Hung. Indic. XXXVIII. p. 167.
(d) Cælius Curio supplem. lib.

- XXIII. p. 531. Joh. Zermegh Histor. Rerum gestarum inter Ferdin. & Johannem Hungar. Reges. Amstelod. 1662.
(e) Pauli Jovii Historiar. sui temporis lib. XXXIX. pag. 240. & 242. edit. Lutet. 1558. f. Sleidanus lib. XIV. p. 390.

anne foederis proferre jubetur, Reginam adhortaturus, ut Regno novissima pactione alieni juris reddito desisteret, nec suas, nec pupilli, res intempestiva tergiversatione perfunderet, certior reddita, ipsi peramplos redditus, & quicquid dotali nomine obveniret, puero autem Sepusianam provinciam, uti ex tabulis ambo Reges convenissent, a Ferdinando iri concessum; ubi e contrario, si legitimi foederis vellet oblivisci, neque Carolo Cæsari, neque Ferdinando Regi, arma deficerent, Regnum tanquam antiquo Jure, novis pactis, pluriumque Procerum consensu, Austriæ Domui contributum, sed illegitime impetiturum, illico repetendi. (f) Regina autem nonnullorum Regni Magnatum, præsertim vero Cardinalis Martinucci, suasu armis rem componere satagens, Solymanni imploravit auxilium, ejusdemque clientelæ se commisit. Hic igitur fide, qualem ab ipso sperare licebat, Reginæ patrocinium filiiq; tutelam in se suscipere simulans, Budam absque minimo armorum conatu occupavit, Comitatumque Temesiensem, qui, ab adfita Temesio flumini urbe, Temeswariensis alias vocatur, in provinciam redegit, asylum, quod Isabellæ promiserat, mox in exilium convertens, qualia nimirum præmia societatis & amicitiae barbaræ esse solent, ut de Tyranno suo moriturus ajebat Aratus : τοιαυτὰ τὰ δῶκε' αἰσῶν τῆς τυραννικῆς φιλίας. (g) Vnde Regina sese a Martinuccio seductam, a Solymanno deceptam & illusam, cernens, post expugnatam a Ferdinando Albam Regiam, A. 1550. a Martinucci fati noto, (h) pacta conventa, juramento utrimque ad aras præstito, cum Rege sanxit, eidemque coronam, sceptrum, ceteraque insignia concessit, hisce in Legatorum manus consignata verbis : *Animus mihi prasagire videtur, vos hoc diademate neminem deinceps vestræ gentis & sanguinis Regem ornaturus &c.* haud vano, sed fauste impleto augurio, siquidem ab eo tempore indissolubili nexu Hungariæ corona Sceptro conjuncta mansit

- (f) Jovius l. c. f. 243. b. Isthuanf. lib. XIV. p. 150. (h) Thuanus Hist. sui tempor. lib. IX. ineunte, pag. 181. Francos. 1625. f. Isthuanf. Hist. Hung. loc. cit.
- (g) Leunclav. Pandect. Hist. Turc. c. 347. p. 378. edit. Vener.

fit Austriaco, dissipatis feliciter quibuscunque hinc inde fuscitatis diffidiis, & circa diadema litigiis.

§. vi.

TAndem vero in Comitibus Posoniensibus A. 1687. aboli-
to Andreae II. Hungariae Regis edicto, (i) successio
haereditaria masculis gloriosissimi Imperatoris Leopoldi descendens,
secundum Jus Primogenituræ, stabilita, (k) ac deinceps
in Articulis Conventus generalis Regni A. 1715. confirma-
ta, ultimato autem post immortalia Austriacæ Domus in
Regnum Hungariæ merita, ampliatusque contra Turcam fi-
nes, unanimi comitiali suffragio, A. 1723. ad sexum femineum,
juxta nascendi sortem, extensa & ratihabita fuit. (l) Ex
quibus in aprico fatis positum arbitror, qua ratione Bosnia
Hungarico Sceptro, perinde ac reliqua vicina Dalmatiæ,
Croatia, Sclavonia, Servia, &c. Regna subiecta, Hunga-
ricum vero, & huic annexa diademata, tam pactorum lege
foederumque jure, quam connubiorum vinculo, Austriacæ
Domui inseparabiliter confirmata fuerint & conjuncta, ut
operæ nunc pretium existimem, paucis etiam attingere, qui-
bus motibus Bosnia, præcipue post translatam Turcarum
in Europam sedem, primum infestata, crescentibusque bel-
li fluctibus discerpta, nunc amissa, nunc recuperata, nunc
divisa, Austriacæ etiam Domui, sub Ferdinando I. post
felicem cum Hungaria unionem, adhuc devota, tandem ve-
ro crepta, fuerit.

Ad omnes
Austriae ha-
redes, utrius-
que sexus

H 3

Mem-

- (i) Andr. II. edictum de A. 1222. (l) Articulus Dietales Hungar. in
vulgo Auream Bullam Hungar.
conf. in Stephani Werbeuzi
Opere Tripartito Juris consue-
tudinarii Hungar. Tom. II. p.
43. Artic. 31. edit. Vienn.
1628. f.
- (k) Acta vide in Londorpil Act.
Publ. Tom. XIII. p. 255.
- (l) Articulus Dietales Hungar. in
generali conventu, ab anno
1711. ad annum 1723. con-
clusos, cum confirmatione Cæ-
sarea, d. 10. Junii 1723. ex
Authentico exhibet Du Mont
Corps Diplomatique Tom.
VIII. Part. II. num. 21.
pag. 51.

Membrum IV.

De precipuis, a translata Turcarum in Europam sede, Bosniæ fatis & secuta ab Hungariæ Regno separatione.

§. I.

Sub Bajazete I.

QVamvis jam seculo XIV. Solymannus I. in Thraciam excurreret, Bulgaros funderet, Adrianopolim & Philippopolim expugnaret, Amurathes etiam, trajecto Bosphoro Thracico, sedem Ottomanicam Adrianopolim transferret, illibatum tamen mansit Bosniæ Regnum, atque imperturbata in idem substitere Hungariæ Regum jura, sub Ludovico I. qui Regni gloriam ad summum evexerat fastigium, limitesque omnium latissime extenderat, donec post ejus obitum alternatim infestari & vindicari coeperint; Vnde ab eadem summorum incrementorum periodo, ad quam supra in deducendo Regum Hungariæ in Bosniam Suprematu pervenimus, nunc quoque ejusdem decrementsa, potioraque Bosniæ fata repetenda veniant. Extincto, ut supra monitum, A. 1382. Ludovico, Maria, natumajor filiarum, Regni fasces adepta, (m) plurimis Pannoniæ Proceribus ita displicuit, ut Carolum Parvum, Neapolitanum Regem, ad Hungariæ solium vocarent, atque, exautorata in Budensibus Comitibus Maria, Albæ inaugurarent. (n) Hoc autem A. 1385. trucidato, Maria iterum Regina proclamatur, atque Sigismundus, sequente anno cum exercitu in Hungariam redux, a Strigoniensi Archiepiscopo coronatur. Inter hæc Hungarorum dissidia Twartkus non solum Bosnensis Rex Comitatum

(m) Hanc Conringius, in Descript. Hungar. pessimorum accusans morum, confundere videtur cum Barbara, Hermannii Ciliensis Comitissæ filia, secundis nuptiis ducta, quam libidinis labe notat Gerh. a Roo, Annal. Austr.

lib. V. p. 169. ac Germanicam Messalinam vocat Fugger lib. IV. cap. VIII. ad A. 1437. p. 459. (n) Dubravius Rer. Hungar. Dec. II. lib. X. Gobelin. Persona Cosmodrom. Ætat. VI. c. 81. p. 166. Francof. 1599. f.

mitatum Chelmensem, quem Ludovicus permutationis lege, ut supra dictum, possederat, sibi rursus vindicavit, (o) sed & Johannes Horwath, Croatiae Banus, ac Paulus, Zagrabienfis Episcopus, in arce Dobor, prope Savum, in Bosnia, rebellium antistites, innumeros Bosnensium animos ad suas partes pertraxerant, quos tamen Sigismundus, conscripto exercitu, brevi coërcuit, expugnataque prius urbe Possegenfi, arcem Dobor occupavit, integraque Bosniæ provincia Vssora ad obsequium redacta, Regem quoque Bosnensem ad homagium denuo coëgit, Banum vero Johannem, quem Juanisc ORBINVS vocat, gravi supplicio affecit. (p) Turcæ deinceps, sub Bajazethe I. Amurathis I. successore, circa A. 1390. Duce quodam Jagidebego, in Bosniam irrumpentes, totam illam Regionem rapinis exhausterunt, quod non modo Annalium Turcicorum nititur fide, (q) sed quoque ex rerum Bosnensium scriptoribus evincitur, qui Twartkum, primum Bosniæ Regem, ministerio Wlatki Vayvodæ, exercitus sui Ducis, cui in præmium virtutis Chelmensem Comitatum dono hinc concessit, Turcas binis præliis fudisse, testantur, quod ante annum 1391. contigisse necessum est, quandoquidem hunc Twartki emortualem constituunt. (r) Obortis autem majoribus in Hungaria turbis, gravioribus etiam Bosnia agitari cœpit tumultuum procellis, ubi Sigismundus, post obitum Mariæ conjugis, A. 1392. triginta duos Hungariæ Proceres, quos Mariæ contrarios fuisse noverat, capite jubens plecti, (s) hoc ipso supplicio Hungarorum animos summo opere in se concitavit, cui mox accepta a Turcis clades A. 1396. accessit, quæ

(o) Mauro Orbini Regno degli Slavi pag. 359.

(p) Thwroc in vita Sigismundi cap. IV. pag. 122. Georg. Rattkay Memor. Reg. & Banor. Dalm. Croat. &c. lib. III. p. 82.

(q) Annal. Othmannidar. a Gaudier vulgo Spiegel ex Turcico in Germanicum & a Joh. Leunclavio in latinum translatis ad

A. 1390. Wolffg. Drechsleri de Saracenis & Turcis Chronic. ad A. 1383. ad calcem Cœlii Curionis Histor. Sarac. p. 82. Francof. 1596. f.

(r) Mauro Orbini Regno degli Slavi pag. 361.

(s) Bonfin. Dec. III. lib. II. p. 375. ed. Hanov. 1606. f. Dubrav. lib. XXV. p. 658. Culpinian. p. 395.

quæ non solum in Bosniam sed & in ipsam Hungariam for-
res illis aperuit. Dum enim Turci non solum Valachos,
quos Sigismundus invaserat, juvarent, sed etiam Bajazethes I.
brevis tempore Thraciam, Thessaliam &c. in potestatem suam
redigeret, & quod supererat Regni Bulgarici, clientelæ jure
Sceptro Hungarico adhuc devoti, expugnaret, Sigismun-
dus copias ex Gallia, Anglia, Lucemburgo, precibus &
præmiis auget, atque Nicopolim, Turcis hodie Sciltaro,
obsidione cingit. (†) Ibi dum Galli & Burgundi, qui cum
Johanne Burgundiæ Principe advenerant, gloriosum ducunt,
prælium ante alios inire, non expectatis ceteris agminibus,
aciem Turcarum ingenti impetu adoriuntur, coguntque pa-
rum retrocedere: At Turcæ, ad arcus conversi, equos Gal-
lorum, narrante DUBRAVIO, telis transfodiunt, desiliunt illi
ab equis, ut pedites pedestribus copiis certamen experian-
tur; Equi ergo cum sellis vacuis in castra recurrentes erro-
rem Hungaris objiciunt, Gallorum quasi equites omnes a
Turcis essent occisi: Voluit Sigismundus celeri equo advo-
lans hunc errorem suis demere, & ad pugnam illos ex fu-
ga retrahere, sed postquam nihil profecit, equo delabens
mutat vestem, seque in cymbam, qua commeatus Danubio
advectus erat, servili habitu condit, atque Constantinopolim
delatus, in Dalmatiam Ragusium venit, hinc in Hungariam
reversus. (u) Turcæ interea usque in Bosniam victricia por-
tant arma, quam summopere quidem Sigismundus cona-
batur defendere, sed cum Regni Proceres illum spernerent, &
post mortem Stephani Dabiscie, Bosniæ Regis, in partes
divisi essent, *Hervoya, Bosniæ Princeps*, (quem male RATTKAY (x)
& BON-

(†) Luccari Annal. Raguf. lib. II. p. 69. Nicopolim a victoria Imperatoris Heraclii contra Cosroem, deleta Persarum exercitu, ita nominatam perhibet Ranzanus, Epit. Rer. Hung. Indic. II. p. 214.

(u) In Dalmatia enim Tininii, d. 6. Febr. A. 1397. privilegia con-

cessit, & in Hungariam redux, Strigonii, primo Junii ejusdem anni, privilegia pariter dedit, teste Lucio lib. V. cap. III. p. 258. Joh. Dubravii Hist. Boh. lib. XXV. p. 208. ed. Hanov. 1602. f. (x) Rattkay de Nagy-Thabor, memor. Reg. & Ban. Dalm. & Croat. lib. III. pag. 86.

& BONFINIVS (y) Hernoyam, ejusdemque epitomator (z) Hermoyensem Ducem, omnia vero Diplomata & Sigismundi & Vladislai, unanimi ore Harvoyam vel Hervoye nominant) *Supremus Regni Bosniae Vayvoda, & Spalati Dux, (a) Dominus Jayczae, vel Jaiciae, praecipue fere totius Regni arcis, (b)* A. 1398. a Rege deficiens, Turcis adhæsit, contra quem Sigismundus, velut ex ejusdem epistola ad Tragurinos, eodem anno data, colligitur, (c) exercitum ducere constituit. Deficiebat præterea omnis fere Hungarorum gens; motus namque Transylvaniae, duorum & triginta Magnatum cædes, atque recens Nicopolitana clades, adeo ipsorum exacerbaverant animos, ut Stephani, duo Optimatum, Carolinae antea factionis principes, Vladislauum, Caroli Parvi filium, ad Regnum ipsi hæreditario jure debitum invitarent, Sigismundum vero, Regio orbatum diademate, violentisque contrectatum manibus, in carcerem Anno 1401. conjicerent. (d) Tradunt istorum temporum scriptores, primos fuisse in Dalmatia Jaderenses, qui Vladislai partes amplecterentur, (e) exctati potissimum ab Ostoya Bosnensi Rege, & Harvoja Bosniae Vayvoda, quorum ultimus plures Dalmatiæ & Bosniae urbes allexit, ut a Sigismundo deficerent, præsertim vero cum Jadrensis fœdus pepigit, (f) sese eosdem contra quoscunque hostes esse protecturum, quamdiu Vexillum Vladislai elevaverint, fidemque juramento dederint, illud ad mortem usque nunquam deponendi, in quo transactionis instrumento Vladislai partes luculentius profiteatur, ubi se *Vicarium Generalem Principum Serenissimorum, Vladis-*

I

lai

- (y) Bonfin. dec. III. lib. III. p. 397.
 (z) Lazarus Soranzius de Imperio Turcico ex versione Joh. Geuderi ab Herolzberga, in Comringii Opp. Tom. V. p. 949.
 (a) Vi Diplomatis Vladislai de A. 1406. in Du Mont Corps Dipl. Tom. II. P. I. n. 225. f. 297.
 (b) Orbini loc. cit. p. 364.
 (c) Apud Lucium lib. V. cap. III. p. 258.

- (d) Trithemii Chronic. Hirsaug. ad A. 1401. Thwroc. in Vita Sigismundi cap. IX. pag. 127.
 (e) Mich. Madii Hist. Spalat. a Lucio edita p. 371. item Memoriale Pauli de Paulo, Patritii Jaderensis, ad A. 1402. d. 27. Aug. pag. 434.
 (f) Instrum. hujus fœderis assert Du Mont Corps Diplom. T. II. P. I. p. 277.

lai & Ofloja, inscribit. Atque hæc fuit ratio, qua motus Vladislaus non solum Hervoyam Spaleti Ducem creavit, sed & tanta harum Regionum incolis, ad devinciendos sibi eorum animos, privilegia indulgit: Ita Civitatibus, Sibenicensi & Traguriensi, cautionem publicam anno 1403. præstitit, se nullum castrum seu fortalitium, prout animo fuerat, ibidem construere, sed potius immunitates, jura & privilegia ipsorum conservare, velle; (g) Bosniæ etiam Regulis uberioris potentiae exercitium concessit, teste Diplomate, quo A. 1406. Regi Bosniæ Tuerkoni, suisque & Regni Bosniæ Magnatibus, omnes & singulas consuetudines, statum & jura antiquitus observata, confinia item & metas dicti Regni, ad normam, qua Culinus quondam Bosnensis Banus, exeunte Sec. XII. circa 1190. iisdem gavissus erat, confirmat, hac tamen expresse addita clausula: *fidelitate & superioritate nostra, aliisque nostris Juribus semper salvis*, (h) in corroborationem hætenus deductæ hypothesos, Bosniam clientelari nexu Hungariæ Sceptro fuisse subjectam. Liberatus interim e carcere Sigismundus, opeque Ciliensis Comitis in Bohemiam reversus, cum ingenti Bohemorum exercitu Hungariam recuperavit, (i) inde in rebelles benignum sese exhibuit, publico edicto Budæ A. 1403. pacem & amnestiam infidelibus & refractariis pollicitus; (k) Hervoyam quoque, supracommemoratum Bosniæ Vayvodam, in gratiam iterum recepit, qui, cum Vladislaus in Neapolitano Regno aliis motibus dissipandis vacaret, idoneaque ad servandas Dalmatiæ civitates subsidia mittere non posset, sed & ipse Hervoya domesticis aliis in Bosnia componendis rebus occuparetur, dimisso Vladislao, cum Rege sese reconciliavit. (l) Sigismundus igitur hac

(g) Lucius Lib. V. p. 261. ex eo Du Mont Corps Diplom. T. II. P. I. n. 215. f. 289.

(h) Vide Diploma apud Du Mont Tom. II P. I. n. 225. f. 297.

(i) Thwrocz in Vita Sigismundi cap. X. & XI. pag. 128. seq.

(k) Amnestiæ Literas ex Goldasto Tom. III. p. 417. refert Du Mont

loc. cit. n. 214. p. 288 Joh. Du-bravii Hist. Boh. lib. XXV. pag. 209. Hanov. 1602. f.

(l) Vid. Liter. Sigismundi ad Tragurinos, Budæ A. 1409. datas. concordiae cum Hervoya & Bosnensibus restauratæ interpretes, apud Lucium lib. IV. p. 262.

hac arrepta occasione Dalmatarum animos & urbes sibi rursus conciliavit, sola Jadera Vladislai partes constantius secuta, qui eandem contra Hungarorum vim diutius tueri posse diffusus, urbem cum fortalio, centies mille ducatorum pretio, Venetis A. 1409. vendidit. (m) Exinde Sebenicenses, relictis Sigismundi partibus, Venetorum dominio pariter sese dediderunt, & stipulatis utrimque, de modo formaque Regiminis, cum Mich. Stenone Duce capitulis, A. 1412. in clientelam recepti sunt; (n) quam quidem defectionem ulturus Sigismundus bellum movit Venetis, sed ancipiti gestum Marte; unde Sebenicensium exemplum secutis Tragurienfibus, Spalatensibus & Catarenfibus, tota fere ora maritima in Venetorum concessit potestatem.

§ II.

Hisce in Dalmatia turbis accesserunt mox novi in Bosnia concitati motus, deficiente iterum Hervoya, Bosnensi Vayvoda, homine turbulento, novarumque rerum cupido, qui congregatis complicitibus plura castra expugnabat, seditiosisque Turcas contra Sismundum literis animabat, quem ideo Rex publicis edicti tabulis, ceu notorium rebellem, omnibus suis possessionibus, honoribus, & praesertim Ducali dignitate & titulo exutum proscripsit, civitatem vero Spaleti, cui praefuerat, intuitu homagialis obsequii, quo non solum Ludovico focero, sed aliis etiam in solio praedecessoribus, devota permanserat, Hungaricae Coronae, tanquam fidele & principale membrum, tenore Diplomatis, restauravit, & denuo inseruit. (o) Vindictae autem intentus Harvoya, absente Bosniae Rege, qui cum Sigismundo ad Constantiense Concilium profectus erat, (p) apertis quasi in Bosniam foribus Turcas introduxit, illatas sibi

Sub. Maphorte L.

I 2

(m) Contractus vendititii fragmen-	apud Du Mont loc. cit. & Lu-
tum ex Lucio lib. V. p. 262. ex-	cium p. 264.
hibet Du Mont loc. cit. Tom. II.	(o) Du Mont Corps Diplom. T. II.
P. I. fol. 327.	P. I. p. 357.
(n) Capitula Transactionis vide	(p) Bonfin. Dec. III. lib. III. p. 397.

sibi injurias cum publicæ salutis dispendio in patriam ulturus: Etenim a Paulo Chupor, Bosnensi Bano, in præsentia Sigismundi mugitu semel per jocos salutatus, eo quod aspectu & moribus bovem referret, (q) adeo hac irritatus est ignominia, ut arrepta dein itineris Sigismundi occasione, inuitoque cum Turcis foedere, validas horum copias in Bosniam allexerit. Proceres, quibus Regnorum cura auctoritate Regia credita fuerat, Bosnensium novitate commoti Reipublicæ sociorumque salutem consulere coguntur. Itaque contractis celerrime copiis, turmis equitum Joannem Marottham Banum, Joannem Garam, & Paulum Chupor, Regni Bosniæ Banum, rite præficiunt, cohortium præfecturas nobilibus assignant, hinc in Bosnensium provinciam exercitum sat amplum deducunt, manusque cum hoste conferunt, & licet diu ancipiti dimicassent Marte, tandem tamen a rebellibus funduntur, multis Hungariæ Proceribus in proelio occisis, plerisque etiam captis, quos inter supradicti Marottha & Gara, dum turpiter cedere nolunt, nonnullis ex hoste cæsis, demum circumventi eandem subiēre captivitatis sortem, qua ille quidem pecunia, hic autem fuga, se redemit, at Paulus Chupor pari fortuna captus immaniorē nactus hostem, bovinoque tergo insutus, in profluentem ab Hervoya his demersus est verbis: *quis sub humana specie bovina quondam voce utebaris; bovinam quoque nunc cum voce formam indue.* (r) Amissa igitur hac victoria Mahometes insignem sane Bosniæ partem in potestatem redegit, quam tamen Sigismundus, fuso atque deleto Ikacho, cui Mahometes Bosniæ Sangiacatum seu Præfecturam commiserat, iterum recuperavit. (s) Vnde Harvoya, Turcorum destitutus auxiliis, cum bello, quod aggressus fuerat adversus hostes potentissimos, sustinendo imparem se cerneret, mœrore animi confectus, in oppido Cotorio seu Cataro, quod jure hæreditario possidebat, mense Septembri A. 1415. obiit. (t) Ep tempore Twardkus Scurus, Twardki Regis filius

(q) Orbinus loc. cit. p. 364.

(r) Orbinus loc. cit. p. 365. Rattkay Memor. Reg. & Ban. Dalm. lib. III. p. 87.

(s) Thwrocz in vita Sigismundi cap. XVIII. pag. 133.

(t) Luccari Annali di Raufa lib. III. pag. 82.

filius nothus, post Stephani Dabiscia mortem, Bosnenſia Rex, cum Oſtoja Chriſtichio de Regno dimicans, Turcorum viribus adjutus partem Boſniæ recepit, utroque interea Regem ſeſe inſcribente, mutuifque bellis vexante. (u) Contra Oſtojam vero in procacitatem effuſum, nimiaque uſum licentia mox rebellavere Boſnenſes, & Stephanum Oſtoichium ſeu Oſtojam in Regem elegerunt, cum quo foedus contra Oſtojam iniit Twardkus Scurus: Is nempe Turcorum ope ſultus, quibus viginti Ducatorum millia loco annui tributi erat pollicitus, cum decem equitum millibus in Boſniam venit, oppidaque aliquot cepit, donec poſt multa conſerta prælia res a Boſnenſibus Proceribus A. 1422. hac transactione componeretur, ut partitis invicem provinciis ſinguli Regium titulum ſervarent. Obiit haud diu poſt Stephanus cælebs, Oſtoja vero A. 1435. ut ſolus Twardkus Rex remanſerit, qui in aliquot Diplomatiſibus A. 1435. Stephanus Duertho, Dei Gratia Rex Boſniæ inſcribitur, quibus titulis ac nominibus etiam a Waddingo inſiguitur, (x) in Vladislai autem privilegio, in confirmationem antiquorum junium A. 1406. ipſi conſeſſo, Tuertko ſalutatur, (y) atque tandem anno 1443. obiit, Neſtoriana perinde, ut deceſſores, hæreſi infectus, unde ad Baſileenſe Concilium legatos mittere renuit.

§. III.

AB eo tempore ampliffimos his in regionibus Turca progreſſus fecit: Amurathes II. Mahomethis I. ſucceſſor, Theſſaliam, quæ nunc Salonichi eſt, & Ætoliam occupavit, Boſniam, teſtibus Eugenii IV. Papæ ad Fratres Minores Vicariæ Boſnenſis, de A. 1437. conſolatoriis, diripuit; (z) concitatis quoque in Hungaria, ob Vladislai Jagellonii electionem,

Sub Amurathes II.

I. 3

nem,

(u) Orbini Regno degli Slavi pag. 367. Luccari lib. II. & III. pag. 77. & 80. 84.	A. 1435. n. 12. Luccari lib. III. pag. 90.
(x) Lucas Wadding. Annal. Minor. ad A. 1432. n. 16. T. X. f. 195.	(y) Du Mont Corps Diplom. T. II. P. I. n. 225. f. 197.
	(z) Wadding. A. 1437. n. 45.

nem, discordiis, Valachiam, quæ antiqua Dacia est, Ser-
viamque tributarias sibi reddidit, ad Dravum usque & Sa-
vum fluvios progressus. Exstitit tamen fortissimus Hunga-
gariæ vindex, Johannes Hunniades Corvinus, qui, con-
scripto e Transylvanis atque Valachis milite, intra bien-
nium octies cum Turcis prospere conflixit, eoque Amu-
rathem adegit, ut pacem supplex quærere satageret. Eos
igitur existimaverim non mereri fidem, qui maximam Bos-
niæ partem in Turcarum potestate jamtum perstitisse asse-
runt, quandoquidem hoc ipso tempore Bosniæ Rex, ho-
magiale suum obsequium Vladislao Jagellonio testaturus,
oratores ad ipsum misit, felicia regiminis auspicia gratula-
turos, mutuumque amicitiae vinculum, inter Hungariæ &
Bosniæ Reges eousque sancte conservatum, obsignaturos.
Quod ubi RATTKAY, citato supra loco, (a) de Vladislao
incerto, absque addita, vel Jagellonici, vel Posthumi, vel
Bohemici, characteristica, referat; evidens est, id nonni-
si de Poloniæ Rege, in Hungariam evocato, posse intelli-
gi, si vel maxime CALLIMACHVS, ipsius biographus fere syn-
chronus, id non determinasset, (b) alias enim omni
caruisset sale Legatorum oratio, ubi eandem Polonorum &
Bosniatum originem, coram Rege Hungarici sanguinis, tot
verborum apparatu, repetere studuissent. In eo tamen sum-
mopere fallitur RATTKAY, istam legationem a Stephano Da-
biscia, Bosniæ Rege, fuisse profectam, siquidem Dabiscia,
Stephani Bani, non, ut ille perhibet, frater, sed ex Miros-
lavo fratre nepos, nothus, jam A. 1396. extinctus, post Si-
gismundi obitum A. 1437. ad Jagellonium, novum Hun-
gariæ Regem, gratulatorias nequaquam obire poterat vices;
ex proximis autem ejus successoribus, Twartko Suro, O-
stoya Christichio, & Stephano Ostoicho, qui uno eodem-
que tempore, ut paulo ante dictum, Bosniæ Reges inscri-
bebantur, neque Stephanus, post A. 1422. jam defunctus,
neque

(a) Vide supra Membr. I. §. V. p.
11. Georg. Rattkay lib. III. pag.
89.

(b) Phil. Callimachus de Reb. Ge-

lis Vladislai Polon. & Hung.
Regis lib. I. pag. 300. & 312.
inter Scriptor. Rer. Hung. We-
chel.

neque Ostoya, A. 1435. eadem secutus fata, (c) legationem mittere poterant ad Vladislaum, anno demum 1440. ex Polonia in Hungariam evocatum, ut manifestum sit, dictam legationem nonnisi de Twartko Scurō, ab A. 1435. usque ad emortualem 1443. solo Bosniæ Rege, prædicari posse, nec ad ipsius successorem Stephanum commode referri, quandoquidem Vladislaum in fatali ad Dionysopolin seu Varnam prælio A. 1444. cecidisse constat; prætereaque probabile satis videtur, legationem isthanc antequam ad hocce bellum sese accingeret, nec triennio demum post aucupatum Regnum, sed sub ejusdem primordiis, adeoque ante A. 1443. quo solus Twartkus Scurus Bosniam moderabatur, ad Vladislaum Polonicum pervenisse, felicia Regiminis auspicia gratulatum. Bosnenses quoque Episcopos eo tempore Hungariæ suprematum adhuc agnovisse, ex ipso liquet Vladislai juramento, de persequendis bello Turcis, Juliano Cardinali S. Angeli A. 1444. præstito, cui subscripti leguntur omnes, qui Regem Vladislaum in illa expeditione comitandi fidem jurarunt, quos inter & nomen dedit *Raphael Herizog de Zegzerov, ad Episcopatum Bosnensem postulatus*, opem suam jurato pariter pollicitus. (d) Nec minus Croatiae, Dalmatiæ & Sclavoniæ Bani indefinenter Hungariæ Regum nomine constituti sunt, quos GEORGIVS RATTKAY aliquoties laudatus exhibuit. Novam quidem in Serviam Amurathes A. 1449. molitus est irruptionem, moleste ferens, quod Georgius Serviæ despota, cui Johannes Palæologus Imperator A. 1435. Despoticæ dignitatis insignia per Legatos miserat, Vladislaum Hunniadem, Johannis filium, captivitate liberasset, sed a dicto Johanne Corvino mascule fuit repulsus.

§. IV.

Medio autem decimo quinto seculo imminabat tandem fatalis Bosniensis Regni terminus atque panoethria, *Sub Mabo-*
mete II.
 stinguen-

(c) Orbinus loc. cit. pag. 368.

(d) Juramenti formulam vid. in
 Du Mont Corps Diplom. Tom.

III. P. I. n. 91. p. 131. & Dlugossi Histor. Polon. lib. XII. col. 794.

Attingendo Regio sanguine. Postquam enim Mahometes II. capta, cui diu inhiaverant Turcæ, Constantinopoli, (e) subactaque cum Lesbo Græcia universa, finem Græcorum Regno A. 1453. imposuisset, simile videbatur fatum vicina manere Regna, quando, ecce, victor a diuturna feralique Tauruni obsidione, non sine insigni suorum clade, eximia Johannis Corvini virtute, A. 1456. cogeretur recedere; Serviamque Hungaris relinquere: Bosnia tamen paulo post, Turcis in Regnum provocatis, propria culpa in suum præceps ruit exitium, cujus nunc ab origine repeti meretur narratio: Extincto A. 1443. Twardko Scurio, Bosnenses Proceres continuo Regem proclamarunt Thomam, seu Stephanum Thomascum: Stephanus etenim in literis Calixti III. Pontificis ad eum datis inscribitur, (f) Thomascus vero audit in veteri epitaphio filii sui, qui cum annos XIV. natus matrem ad Meledanam ædem sacram, Patrum S. Benedicti, in qua summæ apud Bosnenses venerationis Deiparæ imago colebatur, votivæ peregrinationis causa comitatus venisset, ibi mortuus, atque in monasterio Ordinis S. Benedicti humo conditus est, hoc inscripto monumento: *Hic jacet filius Thomasci Regis Bosniæ.* (g) Is Stephanus Thomascus, ejurata; Pontificis suaserit, Manichæorum hæresi, a Joh. Carvajalo, S. R. E. titulo S. Angeli Cardinale, Baptismum excepit, (h) ac Manichæos dein Regno expulit; Eugenius ipsi, si Gobellino fides est, (i) coronam obtulit, & Pontificales Ecclesias

(e) Trithem. Chron. Hirl. A. 1453. Æneas Sylv. de statu Europæ sub Frid. III. cap. IV. inter Freheri Script. Rer. Germ. Tom. II. Joh. Leunclavii Continuat. Annal. Michaël. Glycæ ad everf. Byzant. pag. 348. edit. Reg. (f) Luc. Wadding. Annal. Minor. A. 1457. n. 45. 46. Hinc Gobellinus lib. III. Commentar. Pii II. autumat, Bosnenses vocasse Reges suos Stephanos, ut Romani Cæsares & Augustos, vel Egyptii Pharaones & Pro-

(g) Mauro Orbini Regno degli Slavi pag. 370. (h) Æneas Sylvius de Statu Europæ sub Frider. III. cap. X. inter Freheri Script. Rer. Germ. Tom. II. p. 104. vel in veteri ed. Basil. omnium operum c. XVI. f. 407. Raph. Volaterr. Comm. Urban. lib. VIII. col. 289. (i) Gobellin. l. c. lib. XI. p. 297. quemadmodum exposuerunt Legati ad Pontificem Pium II. imploratum contra Turcas auxilium missi, teste Orbino loc. cit. pag. 372.

flas in Bosnia erigere voluit, sed ille abnuit, ne Turcorum in se odium provocaret, iis namque stipendiarium se reddiderat sub Amurathe II. qui valido exercitu Bosniam adortus, ea conditione demum recessit, ut Stephanus viginti quinque millium aureorum tributum quotannis solveret. (k) Vbi Calixtus III. literis eundem convenisset, ut confederationi Christianorum adversus Turcam se jungeret; finxit ille primum, missis ad Pium II. Calixti successorem Legatis, annuere; verum in aliam mox deflexus mentem, Turcorum amplexus est partes, atque cum Mahomete, habitum, dignitatemque mentito, explorandi causa in Bosniam profecto, sed recognito, spiritualem quandam contraxit iuravitque confraternitatem. Qua perfidia adeo exacerbatus est Matthias, Hungariæ Rex, ut Stephanum ipsius filium, & Radivojum fratrem in eum concitaverit, a quibus in lecto suffocatus est, in Biellaxensi agro, cum in Croatiam venisset, Vukmanno, Croatiae Bano, bellum illaturus; (l) illi autem sparsio in vulgus rumore, morbo familiari mortuum Regem, corpus ejus in ædem Divo Johanni sacram Sutieskensem, in qua humo mandari solebant Bosniæ Principes, deferri cum pompa curarunt, Stephano interim parricida paternum Regnum usurpante. Ast Regina Conjux, Stephani Cossaciæ, Sancti Sabæ Ducis, filia, detecta filiorum fraude, qui patrem, quem interfecerant, morbo extinctum fama disperferant, Mahometem in Bosniam evocavit, quo condignum de parricidis sumeret supplicium. Ille igitur, captata invadendi Regni occasione, in Bosniam cum validissimis copiis descendit, non tam vindicandi, quam rapiendi, consilio, quo perspecto Catharina, ex sperato auxilio suum pronasci exilium intelligens, fraudemque Mahometis agnoscens, Naronam confugit, indeque pedestri itinere Stagnum elapsa, beneficio cymbæ Ragusium transvehitur, hinc, obstericante Republica, Anconam usque conductâ, Romam tandem pervenit. (m) Mahometes interim,

Bosnia a
Turcis sub-
acta

K

ob

(k) Giov. Sagredo *Memorie Istori-* (l) Luccari *Annali di Rausa lib. III.*
che de' Monarchi Ottom. p. 53. pag. 107.
Venez. 1677. 4. (m) Orbinus pag. 370. 371.

ob denegatum sibi a Stephano parricida tributum, ira magnopere succensus, (n) centum & quinquaginta millium equitum exercitu, præter pedites, Regem adoriebatur. Primo quidem *Bobazium*, munitissimum, ut loquitur LAONICVS, in monte situm oppidum, quod ORBINVS *Bobraz*, Bosnensis Regni quondam caput, naturali situ probe munitum, omnique commeatu ac apparatu bellico ad binos usque annos instructum fuisse, prædicat, (o) a Radace, olim Manichæo, dein Christianum mentito, per prodicionem cepit; tum Bassa Mehemethes, fugientem Regem *Jaisia*, vel *Jayza*, LAONICO *Gaisia*, quo se cum thesauris contulerat, jam elapsum esse, certior redditus, magnis itineribus eundem persecutus, in castello Cliffensi, ORBINO & LVCCARIO *Chglinc*, LAONICO *Clisia*, hodie *Cliffa*, Romanis, ut supra dictum, *Andetrio*, attingit, arctaque obsidione cinxit: Ille quarta demum die, fame & siti coactus, icto cum victoribus foedere, ac iurejurando præstito, salvos fore & Regem & Cliffenses, sese cum omni thesauro, quem quinque Reges tot annis congregaverant, fidei Bassæ dedit, quem Sultanus ad se ductum multa spe demulcens facile induxit, ut oppida, quæ in sua potestate restiterant, reddi juberet: Scribitur præfectis arcium, ut claves munitionesque tradant, atque morem gerentibus omnibus, *intra octo dierum spatium septuaginta fere natura & arte munitissima oppida*, si LAONICO fides est, *in manus hostium pervenire*. (p) Mahometes autem victoria nondum exfatiatus, sed sanguinem Regis sitiens, Stephanum, cum in castris quiesceret, & abitum moliretur, accersi jubet; qui cum intelligeret, se parum favore tyranni vocari, tenens manu literas, quibus jusjurandum a Mahomete datum continebatur, in conspectum victoris prodit, a quo contra datam fidem capite truncatur. Demotis genere varii varia tradunt: LVCCARI generali cædis no-

tione

(n) Joh. Gobellinus Comment. Pil-
II. lib. XI. p. 297. 311. Laoni-
cus Chalcocondylas de Reb.
Turc. lib. X.
(o) Orbinus loc. cit. pag. 374. Luc-

cari Annal. Ragus. lib. III. pag.
108.

(p) Laonic. de Reb. Turc. lib. X.
pag. 224. edit. Venet. Orbinus
loc. cit. p. 375. 377.

tione, indefinita supplicii specie, utitur; (q) LEUNCLAVIUS, BONFINIUS & ISTHVANFIVS, vivum cute exutum, seu exco-
riatum referunt; (r) LAONICVS, ORBINVS & SPANDVGINVS, ca-
pite truncatum censent, (s) MATTHIAS MICHIOVIENSIS, BO-
TERVS atque CROMERVS, stipiti alligatum sagittisque confos-
sum scribingunt. (t) Verum authentica Pauli II. Pontificis
Bulla de A. 1464. (u) qua Ludovicum, Gallia Regem, ad
præstanda pro sacra expeditione subsidia, excitat, Step-
hanum propria Mahometis manu capite truncatum asserit,
quod pariter confirmat alia Bulla Pii II. Pontificis de A. 1463.
qua Christianos ad communem contra infideles causam ad-
hortatur, ubi hæc leguntur verba: *In Bosna Regem, qui salu-
tem patris sese dederat, cum patruo suo, Mahumetes ipse, humano
sanguine insatiabilis, sua manu, ut fertur, jugulavit.* Unde simul
annus fatalis, 1463. in aliis etiam Annalibus obuius, (x)
determinatur, quem frustra nonnulli 1465. constituunt, ut ea,
quæ HORATIVVS TVRSELLINVS (y) de ultimo Bosnia Rege,
ad celebrandum A. 1474. magnum Jubilæum, a Papa Six-
to IV. intimatum, Romam profecto, non sane de hoc Ste-
phano, A. 1463. jam trucidato, prædicari queant, sed de
Nicolao, Stephani hujus ex Maria filio, a Matthia dein-
ceps in Bosnia Regnum restituto, intelligenda potius vide-

K 2

antur.

(q) Luccari Annal. Raguf. lib. III. pag. 108.

(r) Leunclavius Pandect. Histor. Turc. cap. 54. Bonfinius Dec. III. lib. X. p. 534. Istvans. lib. VI. pag. 58.

(s) Laonic. l. c. lib. X. Orbinus l. c. p. 376. Spandugino Orig. de Princ. Turchi lib. I. p. 55.

(t) Matth. de Michovia Rer. Polon. lib. IV. cap. 67. in Joh. Pistorii Corp. Hist. Pol. Tom. II. p. 228. Basil. 1582. Giov. Botero Relaz. Univerf. dell' Europa P. I. lib. I. pag. 79. Venezia 1604.

(u) Martin. Cromerus de Rebus Polonorum. lib. XXV. p. 174.

(u) Quam ab Antonio Vionio He-
rouvallo secum communica-
tam adducit Du Fresne de
famil. Dalm. &c. Sect. VIII. p.
258. edit. Venet.

(x) Annal. Sult. Othmannid. ex
Turc. a Joh. Gaudier, dicto
Spiegel, germanice, & a Joh.
Leunclavio latine, redditi, in-
ter Scriptores Byzantinos.
Wolfgangi Drechsleri Chron.
ad A. 1463. ad calcem Cæl. Aug.
Curionis Histor. Saracen. pag.
85. Francof. 1596. f. Raynald.
A. 1463. n. 15. 16.

(y) Histor. Univerf. lib. X. ad A.
1474.

antur. (2) In hac scævientis Mahometis persecutione uxor Stephani, Maria, Lazari Despotæ filia, dum perduto Regno, captoque ab hostibus viro, furorem Turcorum fugit, in manus Pauli Sclavoniæ Bani incidit, qui hostili modo captivam eandem detinuit, thesauris omnibus, quos secum adduxerat, direptis, quamvis ad eum ceu hospitem confugisset, cujus perfidiæ ac violati hospitii pœnas tandem persolvit Banus, a Turcis, dum agrum suum vastantibus occurrit, circumventus & occisus, (3) unde Maria ejus manibus elapsa ad matrem in Hungariam venit. Hanc cum Catharina, altera Regina, interfecti a parricidis Stephani Thomasci vidua, nonnulli confundunt Historici, qui, prout binos Stephanos, uno anno Bosnenses Reges, alterum a filio & fratre suffocatum, alterum a Mahomete necatum, parum distinxerunt, ita & eundem errorem, in confundendis binis Reginis viduis, incauti commiserunt, uni tribuentes, quod ad alteram spectabat: nam, qui Catharinam Romæ defunctam commemorant, in eo errant, quod fuerit Regis a Mahomete trucidati uxor; qui vero ultimi Stephani Regis conjugem Mariam Serviæ Despinam agnoscunt, falluntur, quod Romam aufugerit. Quamvis ab hoc momento nec salus Graciæ pendeat, nec belli Turcici eventus, interim tamen qui in privatorum genealogiis errores repurgare non inutile ducunt, ii & in Regio stemmate Regni, quod hisce diebus omnium fere oculorum objectum est, menda tollere, operæ statuant pretium. Fuit autem Stephani Thomasci, Bosnenensis Regis a filio interfecti, conjux Catharina, Stephani Cossacciæ, Sancti Sabæ Ducis, filia, quæ, perspecta Mahometis tyrannide, per Dalmatiam in Italiam aufugit, Romamque pervenit, ubi placide defuncta in Aede Sacra Deiparæ de Ara-Coeli humo condita, duplicique honorata legitur epitaphio, altero Sclavonica, altero Latina, lingua concepto, quod una cum tumuli

(2) Aug. Oldoini Addit. ad Ciaccon. Vit. Pontif. Tom. III. col. 8. (3) Joh. Gobellini Commentar. Pil. Papæ II. Rer. memorabil. sui temporis lib. XI. p. 311. Francos. 1614. f.

tumuli descriptione, Reginae effigie & insignibus exhibuit
CIACCONI in Cardinalium Historia continuator & illustra-
tor hujus tenoris:

D. O. M. CATHARINÆ REGINÆ BOSNENSI STE-
PHANI DVCIS S. SABBÆ SORORI EX GENERE
HELENE ET DOMO PRINCIPIS STEPHANI NA-
TÆ THOMÆ REGIS BOSNÆ VXORI QVAN-
TVM VIXIT ANNORVM LIII. ET OBDORMIUIT
ROMÆ ANNO DOMINI MCCCC LXXVIII. DIE
XXV. OCTOBRIS MONVMENTVM IPSIVS SCRI-
PTIS POSITVM. (b)

Hanc inscriptionem eodem verborum situ WADDINGVS ex-
hibet, nisi quod, pro penultimo SCRIPTIS, SVMTIBVS substituat,
cui etiam subscribit CAROLVS DV FRESNE (c) in eo tamen
falsus, quod terminum Reginae fatalem ad diem 25. Octobris
1458. collocet. Qui enim poterat Regina, extorris Regno
diem Romæ obire, eo anno, quo conjux Thomas tranquille
sceptrum in Bosnia moderabatur, quem præcedente A. 1457.
Calixtus III. literis pro subscribenda adversus Turcas confœ-
deratione excitabat, (d) quem subsequente anno 1459. Mani-
chæos Regno eiecisse VOLATERRANVS meminit, (e) quem deniq;
ORBIVS, LYCCARI, aliique harum rerum Scriptores, unanimi
ferunt ore tum demum a filio interemtum fuisse, postquam
Matthias Hungar. Rex perfidia Stephani ad Turcas deficien-
tis exacerbatus, ipsius filium & fratrem ad sumendam vin-
dictam excitasset; (f) at vero Matthias ante Annum 1461.
Regni fasces, ceu notum est, non obtinuit: ergo Regina,
cædem mariti in parricidas ultura, Mahometem in Bosniam
cum exercitu accersens, sed ab eodem sese delusam perspi-
ciens, & tum demum fuga sibi consulens, non poterat Romam
elabi A. 1458. multo minus ibidem defungi, tumulo condi-
& epitaphio honorari, quam potius, eodem adhuc anno,
Monasterio S. Catharinæ, Fratrum Minorum in Bosnia,
multas a Pontifice indulgentias procurasse, atque dein
magnum

K 3

(b) Alph. Ciacconii Vit. Pontif. cum
Addit. Aug. Oldoini Tom. III.
col. 41. Rom. 1677. f.
(c) Carolus du Fresne de famil.
Dalm. &c. sect. VIII. p. 257.

(d) Wadding. A. 1457. n. 45. 46.
(e) Raph. Volaterrani Commenta-
rior. Urban. lib. VIII. col. 289.
(f) Orbinus loc. cit. pag. 370.
Luccari lib. III. pag. 107.

magnum Sixti IV. Jubilæum anno 1475. Romæ celebrasse, Waddingus prædicat, (*) ut mirum sit, talem crassissimum anachronismum & chronologicum errorem Dv FRESNIO haud suboluisse, ceteroquin in præstanda huic epitaphio fide non adeo scrupuloso, siquidem Catharinam, Thomæ uxorem, ex Anna Cantacuzena, primis nuptiis conceptam statuit, quæ tamen in epitaphio ab Helena dicitur edita, eodemque stemmate, in Tabula Genealogica FLAVII COMENI, quam ipse Dv FRESNE subjungit, sub primis nuptiis Stephani cum Helena collocatur. (g) Manifestum itaque est, errorem a scriptore vel typographo fuisse commissum, qui in exprimendo LXXVIII. anno, omisis denariis, LVIII. posuit, nam & juxta Romanam WADDINGI editionem, FONSECÆ AB EBORA studio promulgatam, in dicti epitaphii recensione, non, prout Dv FRESNE citat, A. MCCCC LVIII. sed MCCCC LXXVIII. expresse legitur, (h) quem calculum præterea comprobatur Reginæ testamentum, quod ORBINO pariter ac Dv FRESNIO ignotum a LEIBNITIO exhibetur, (i) atque conditum dicitur Romæ die 20. Octobr. 1478. ubi simili in annis mendo non est locus, quoniam in favorem Sixti IV. tum in Sede Apostolica Pontificis, conceptum legitur; neque mensum dies, in testamento & epitaphio expressi, implicant, quoniam die 20. Octobr. testamentum condidisse affirmari poterat, quæ in tumulo die 25. Octobr. mortua asseritur. Probabile autem est, Dv FRESNIVM hoc loco ORBINVM, quem ceteroquin omnibus fere paginis excitat, haud contulisse, quoniam nec illius, nec insignis inter Waddingianum & Orbinianum epitaphium discrepantiæ, ullam mentionem injicit, quæ tamen cum non meris orthographicis, sed substantialibus, circa genus, annum emortualem, &c. momentis consistat, utriusque tenorem, servato literarum situ, ex ORBINO hic liceat transcribere: (k)

CATARI-

(*) Wadding. A. 1458. n. 35. Tom. XII. p. 78. A. 1475. n. 3. Tom. XIV. p. 123.

(g) Du Fresne de Famil. Dalm. Slav. sect. XI. p. 265. ed. Venet.

(h) Luc. Wadding. Annal. Minor.

A. 1251. n. 62. in descriptione monumentorum Ædis sacræ Minorum Romæ ad Aram-Curii. Tom. III. p. 270. edit. Rom.

(i) Leibnit. Cod. Diplom. p. 438.

(k) Orbinus loc. cit. p. 371.

CATARINÆ REGINÆ BOSNENSI STEPHANI DUCIS SANTI SABBÆ EX GENERE HELENÆ ET DOMO PRINCIPIS STEPHANI NATÆ THOMÆ REGIS BOSSINE VXORI QUANTVM VIXERIT ANNORVM LIII ET OBIIT ROMÆ ANNO DOMINI MCCCCLXXIV XXV DIE OCTOBRIS MONUMENTVM IPSIVS SCRIPTIS POSITVM

cui exacte respondet Illyricum ita fluens :

CATHARINI CHRAGLIZI BOSANSCOI HERZEGA SVETOGA SAVE SPORODA JELLINE I CVCCHIA ZARA STIEPANA ROJENI TOMASCIA CHRAGLIA BOSANCOGA SCENI COLICO SCIVI GODINI LIV I PRIMIN V RIMI NALITA GOSPODINA MCCCCLXXIV. NA XXV DNI OCTOBRA SPOMINAK GNE PISMOM POSTAVGLIEN ORBINVS itaque Catharinam *Stephani Sancti Sabæ Ducis ex Helena natam*, Waddingvs *sororem*, insignit ; Ille annum LXXIV. hic LXXVIII. mortualem notat ; alter monumentum *sumis*, alter *scriptis ipsius* positum indicat, de quibus nunc seorsim : Sororem fuisse Stephani Cossacciæ, impugnant primo omnes & coævi, & recentiores, harum rerum scriptores, unanimi ore Catharinam, Thomæ uxorem, Stephani Ducis *filiam*, testantes ; *secundo* ipsum epitaphium ab ORBINO recensitum *sororis* vocabulum, in Waddingiano obvium, plane ignorat, sed in Illyrico æque ac latino textu ipsam Stephani Ducis ex Helena *natum* nuncupat ; *tertio* allegatum supra ex LEIBNITIO testamentum pariter *Stephani Ducis filiam* inscribit ; *quarto* id ipsa res loquitur, quandoquidem unicus tantum Sancti Sabæ Dux fuit, Stephanus, hac dignitate a Friderico III. A. 1440. donatus, a Mahomete A. 1463. simul cum terris exutus, qui primus Cossacciæ nomen a nativitatis loco assumsit, ut de patre intelligi nequeat, quando in testamento dicitur *Stephani Ducis filia*, ipse enim Wkazius vocabatur, & nondum Ducis sed Vayvodæ titulum gerebat ; neque ad Stephanum juniorem referri possit, quando in Waddingiano epitaphio Stephani Ducis *soror* inscribitur, siquidem ille Stephanus natuminor erat Cossacciæ filius

lris, ad Mahometismum deflexus, natumajor enim Vladislaus erat, cui uxorem pater abstulerat, (1) ut non probabile sit, eandem ab hoc fratre in epitaphio sororem voluisse insigniri, sed rectius, ad fidem Orbiniani epitaphii, & testamenti, statuatur, Stephani Cossacciae fuisse filiam; ejus emortualem, in utroque ORBINI & DV FRESNII epitaphio male expressum, satius existimaverim non solum ex commemorato supra correctiori Waddingiano calculo restitui, sed ex testamenti tabulis pariter emendari, quod tanquam publica autoritate a Notario coram testibus conditum, mendii non æque accusare licet, ac inscriptionem, vel in ipso lapide, experte cælatoris ferro, vitiosam, vel in apographo, imperita scriptoris manu, adulteratam, præsertim cum præter LEIBNITIVM, dicto loco, idem testamentum ex authentico Chartophylacii Vaticani, sub eodem anno 1478. exhibeat RAYNALDVS, (m) insuperque JACOBVS CARDINALIS PAPIENSIS, tum temporis Romæ vivens, in literis ad Cardinalem Mantuanum, mense Decembri A. 1478. exaratis, referat, duos ex familia Reginae Bosnenfis legatos, istis diebus, Pontifici Sixto IV. testamentum obtulisse, Regnique enses & calcarea consignasse: (n) Vnde non solum RAYNALDVS & OLDOINVS, ad hunc annum, sed & WADDINGVS, Reginam Bosniæ d. 25. Octobr. A. 1478. Romæ obdormivisse, testatum reliquerunt. (o) Quod denique discrepantiam ultimorum verborum: *Monumentum ipsius summis posuit*, juxta WADDINGVM, & *Monumentum ipsius scriptis posuit*, juxta ORBINVM, attinet, nullus diffiteor, si solum latinum memoriæ fuisset conservatum, pro *scriptis* satius esse, cum WADDINGO *summis* legere, quod antiquis monumentis, quorum innumera hujus generis apud GRAETERVM conspiciuntur, inferi solebat; At quia Illyricum epitaphium eundem exhibet sensum, SPO-

MINAK

(1) Orbinus loc. cit. p. 387. Luccari Annal. Ragus. lib. II. pag. 97.
(m) Raynald. ad A. 1478. n. 43. Contin. Annal. Tom. VII. f. 278.
(n) Jac. Cardin. Papiens. Epist. 679. ad Cardin. Mantuan. sub

calcem Johan. Gobellini Comment. Pii II. pag. 905. Francof. 1614. f.
(o) Waddingus Annal. Minor. A. 1478. n. 30. Tom. XIV. pag. 213. Oldoinus l. c. col. 41.

MINAK ONE PISMOM POSTAVGLIEN, quandoquidem *piismo* scriptum, *piismo svojee rukée* manuscriptum vel chirographum, *piisan* scriptus, *piisaz* scriptor, Illyricis dicitur; propterea ægre persuadeor, utrumque ORBINI epitaphium mendo laborare, aut obscurum hoc loco reddere sensum, quod monumentum de Reginæ natalibus, genere, dignitate & ætate, ad fidem ipsius scriptorum positum fuerit; præsertim cum vix probabile videatur, Reginam, extorrem Regno, ac moniali paupertate, vel ut RAPHAEL VOLATERRANVS, synchronus, loquitur, (p) sua ætate misericordia & ærario Pontificum Romæ subsistentem, propriis sumtibus hoc monumentum erigi iussisse, quod & ORBINVS, OLDONVS & RAYNALDVS, digni fide testes, a Papa Sixto IV. in memoriam pie defunctæ positum recensent, ut credere liceat, WADDINGVM vel suo arbitrio vocem *scriptis* cum *sumtibus* commutasse, aut forsan in antiqua scriptura pro *scriptis sumptis*, quasi abbreviatum *sumptibus* legisse. Quodsi DV FRESNIO testamentum apud RAYNALDVM inspicere lubuisset, assertum quoque suum de sterili Catharinæ cum Thoma matrimonio immutasset, (q) quod utut ex ORBINO idem statuente hauserit, errore tamen non liberatur, siquidem Regina in testamento liberorum suorum, Sigismundi & Catharinæ, mentionem injicit, quod de naturalibus, vel ex alio conjugio procreatis, hoc loco intelligere non licet, quoniam testatrix Sigismundum suum & Thomæ filium, adeoque legitimis ex se natalibus editum, testatur, (r) eidemque jus postliminii ad paternum Regnum, ubi a Secta Mahumdana reverteretur, expresse reservat. Probabile inde redditur, Stephanum, parricidam & successorem, non legitimum, sed spurium, fuisse Thomæ filium, quia nulla ipsius, nec filii Nicolai, nec Laurentii nepotis, in testamento habetur ratio. Agnoscitur etiam error CAROLI ANNIBALIS FABROTTI, (s) qui ad narrationem LAONICI, qua exitium

L

Stephani

(p) Raph. Volaterran. Commentar. Urbanor. lib. VIII. col. 289.	(r) Raynald. A. 1478. n. 43.
(q) Du Fresne de Famil. Dalmat. loc. cit. pag. 257.	(s) Car. Ann. Fabrotti in Notis glossarum Laonici de Reb. Turc. lib. X.

Stephani a Mahomethe trucidati, ac exilium Reginae describuntur, in margine addit: *Hæc ad Sixtum IV. Romam profugis*: in qua perbrevis egregia, si Dis placet, glossa triplex notare licet vitium: *Primo* namque Regina, quæ necato a Turcis Stephano Romam pervenit Anno 1463. non poterat confugere ad Sixtum IV. quem constat demum A. 1471. sedem Apostolicam conscendisse, atque magnum Ecclesiæ Jubilæum A. 1474. intimasse, ante quem Paulus II. & Pius II. pastorale pedum gesserunt, & ultimus quidem eo tempore, quo Romam Catharina aufugit, (i) post obitum Calixti A. 1458. in solium Papale erectus, de quo dubium eximunt omne, tum commemorati ipsius Commentarii, tum supracitata Bulla, in qua ante obitum sane Bosnensis panolethriæ mentionem injicit, tum quoque legatio Stephani Regis, implorandi auxilii ergo, ad eundem missa, (u) tum denique expeditio cruciata, ipsius autoritate A. 1464. intimata, (x) *Deinceps* Regina, quæ in Italiam elapsa fertur, uxor fuit Stephani Thomasci, a parricidis, ut antea monitum, suffocati, non autem Stephani ultimi Regis, parricidæ, a Mahomete capite truncati, conjux: Hæc namque Maria fuit, Lazari, ultimi Serviæ Despotæ, filia, (y) cum qua Stephanus etiam foci sui Despotatum obtinuit, cujus nomen tamen in tabula genealogica Serviæ Despotarum & Despinarum apud LEVNCIAVVM non exprimitur. (z) Atque hæc *tertio* non Romam aufugit, sed in manus Sclavoniæ Bani incidit captiva, quibus elapsa dein ad matrem in Hungariam concessit. (a) Subactio igitur hac ratione Bosniæ Regno, atque deletio partim, partim in exilium ejecto, partim ad Muhammedanismum transgresso, Regio stemmate, consilii duxit Mahometes, reliquam Bosniæ partem, Ducatus Sancti Sabæ vel Herzegovinæ nomine notam, subigere, quod

Ducatus Bos-
niæ extin-
ctus

(i) Raynald. A. 1463. n. 17. Ciac-
con. in Vita Pii II. c. n. Oldoini
(u) Orbinus loc. cit. pag. 372. ex Go-
bellini Commentar. pag. 297.
(x) Matth. de Michovia Rer. Po-
lonic. lib. IV. cap. LXIV. in Joh.
Pistorii Corp. Hist. Polon.
Tom. II. p. 228.

(y) Laonic. lib. IX. Bonfin. dec. III.
pag. 534.
(z) Leunclav. Pandect. Hist. Turc.
c. LIV.
(a) Joh. Gobellini Comment. Pii II.
lib. XI. pag. 312. Orbini loc.
cit. p. 376. Luccari Annal. Ra-
gus. lib. III. pag. 108.

quod cogitasse, & executioni mandasse, res fuit ejusdem anni. Lepidus enim error est eorum, qui hancce revolutionem ad Bajazethem rejiciunt, vel cum BOTERO ad Amurathem II. referunt, (b) siquidem Annales Turcici unanimi testantur ore, Mahometem A. 1464. Herzegovinam occupasse, (c) quibus cum moris esset, a finita jam expeditione annos supputare, non implicat, Turcam extemplo, post subactum A. 1463. Stephanum Bosniæ Regem, ultimas etiam Ducatui imposuisse manus. Distincta namque hac circumstantia LAONICVS enarrat, Mahometem vinculis compedibusque ligatum Stephanum Regem, per Sandalis Regionem, quam cum Ducatu S. Sabæ seu Herzegovina eandem esse, infra probabitur, publice circumgestasse, quo terrorem subditis ineuteret, ipsis, experto simile fatum Stephano Duce, parem cum Regnicolis panoethriam imminere, ex qua captivi Regis circumgestaltunge pronum est, concludere, inter subactum Regnum & extinctum Ducatum Bosniæ non adeo ingens intervallum intercessisse. Quæ enim JOVIVS ex JANI LASCARIS sermonibus, & paulo aliter SPANDUGINVS de excidii occasione enarrant, (d) quasi ipse Dux Stephanus Mahometem evocaverit, ad sumendas a filio pœnas, qui cum matre, ob suspectum marito cum Florentina quadam nobili & venusta, sed corporis sui nimium prodiga, muliere intercedens commercium æmula, aufugerat, patremque deinceps prælio fuderat, ad rei substantiam non pertinent, utroque Historico in hoc consentiente, Mahometem, eodem tempore Bosniæ Regnum & Ducatum, seu inferiorem & superiorem partem, subegisse:

L 2

primo

- (b) Giov. Botero Relazioni Univer-
sali dell' Europa, Part. I. lib. I.
p. 79. Venetia 1640. 4.
(c) Laonicus Chalcocondylas de
Reb. Turc. lib. X. p. 290. edit.
Reg. Joh. Leunclav. Pand. Hist.
Turc. cap. 162. p. 459. ed. Reg.
Annales Orhmannidar. a Gau-
dier vulgo Spiegel germanice
redditi, a Leunclavio latine

- versi pag. 30. edit. Francof.
1596. f. Wolffg. Drechsleri
Chronic. Turcic. ad calcem
Cælii August. Curionis Hist.
Saracen. pag. 85. Francof.
1596.
(d) Teodoro Spandugino dell' ori-
gine de' Principi Turchi lib. I.
pag. 54. Fiorenza 1551. 8. Du
Fresne loc. cit. pag. 264.

primo namque Ducis sedem obsidione cinxit, dein per reliquas, juxta LAONICVM, *Stantis, Craici & Pauli*, i. e. *Constantini, Caragufii* seu Repofii, ex Ibanis Caſtriotæ filiis, & *Pauli Duchaini*, Principum regiones, miſſis præconibus, publicavit, ut quotquot ſuas Mahometi traderent provincias, æquivalentem alibi naſturi eſſent ſortem, quibus blanditiis alii ſeduſti, alii re desperata nulli præſidio conſiſi, Regioque a Turcis jam ſubactò territorio cinſti, illico ſe dederunt; (e) Stephanus autem Dux, Wkazii filius, Ragufium confugit, atque Nobilium Reipublicæ Albo inſcriptus Dracovizzæ, haud procul a Caſtronovo, A. 1466. obiit. Ita brevi temporis intervallo & Regnum & Ducatum Boſniæ in provinciam redegerunt Turci, nam licet Stephani filiis, partito inter ſe paterno Ducatu, terras quasdam tributario nomine Mahometes reliquerit, mox tamen a Bajazethe II. eos patrimonio exutos ORBINVS commemorat, primogenito Wlatko Ragufium proſecto; ibidemque defuncto, Vladislao autem natuprimo in Hungariam elapſo. (f) Ab hoc tempore probabile eſt, Turcas Boſniæ arma ſeu inſignia inmutaſſe, ut batras decuſſatas & dentatas, (g) vel juxta LEVNCLAVIVM, (h) claves decuſſatas, impoſito ſcutò, cum luna creſcente & imminente ſtella referrent, cum antea Boſniæ Reges, teſte VARENNIO, (i) in parma coerulea geſtarent brachium auratum, gladio ſtriſto, cujus cuspis ſurſum vertebatur minax, quod ſymbolum, diverſis ſaltem metallo & coloribus, Sclavoniæ inſignibus quaſi reſpondet, quæ aureum exhibent ſcutum, inſcripto brachio, rubro indumento, acinacem argenteum ſtriſtum tenente. (k) ISTHVANFII itaque aſſertum, *deſiciente Thomæ Regis ſtirpe, ac Stephano Mreſicio a Mahomete interfecto, Boſniam ad Regum*

(e) Laonic. de Reb. Turc. lib. X. p. 290. edit. Reg. Orbinus loc. cit. pag. 376.	(b) Leunclav. Pand. Hiſt. Turc. cap. XXII.
(f) Mauro Orbini Regno degli Slavi pag. 388.	(i) M. Gilb. Varennes Roy d' Armes pag. 322. Lutet. 1640. Regni inſignia ex ipſo Regiæ tumulto ſiſtit Oldoinus l. c. T. III. col. 41.
(g) Orbinus l. c. p. 344. ex eo Du Fresne de Famil. Dalm. ſect. I. p. 215. edit. Venet.	(k) Phil. Jac. Speneri Oper. Herald. Part. Spec. lib. I. c. IX. p. 52.

Regum Hungariæ ditionem redactam esse, (1) cui tamen vigore hæcenus dictorum jam diu ante clientelari jure devota fuerat, aut erroneum redditur, aut ita intelligendum videtur, ut, cessante cum Stephani fati Regia sede, illa ad superius Hungariæ dominium redierit, vel ab Hungaris mox e Bosnia ab Hungaris recuperata fuerit. Matthias etenim Corvinus, Regni Hungarici diadema adeptus, post subactam a Mahomete Bosniam, solo Savo se a Turca determinari perpendens, fœdus cum Republica Veneta contra infideles, præsentibus Sclavoniæ, Croatiæ &c. Banis, Varadinopetræ die 12. Sept. 1463. sanxit, (m) exploratisque Jaicensium, Turcæ jugum ægre ferentium, animis, extemplo cum valido exercitu Savum trajicit, Jaiciam obsidione cingit, prima Octobris urbem capit, medioque Decembri arce positur, dein septem & viginti circumfinitima oppida brevi tempore recipit, cui fratres Vicariæ Bosnenfis Minores non parum adhortatoriis suis contribuisse, Waddingus gloriatur, qui etiam Pauli II. Pontificis privilegia & encomia, eapropter ipsis V. Idus Aug. 1467. indulta, Annalibus suis inseruit. (n) Qua Jaiciæ reliquarumque arcium expugnatione Mahometes vehementer contristatus, exercitu tricies mille hominum mira celeritate conscripto urbem denovo obsidet, ariete, æneisque machinis, quas circumcollocarat, die noctuque quassat, nunc tormentis terreat diruitque, nunc nocturna oppugnatione pertinacissime vexat; Emericus autem Sepusienfis, quem Matthias, audita obsidionis fama, accurrere jusserat, rumorem spargit, ipsum Regem numerofo stipatum advolare exercitu, ut Mahometes, suorum numerum valde imminutum cernens, memoriaque repetens, quoties & pater Amurathes, ipseque, collatis cum Corvino signis, infeliciter pugnauerant, accepto ficti ejus adventus nuntio, obsidionem solverit. (o) Pacatam hinc Bosniam per Præsides administravit Matthias, unde

L 3

(1) Isthuanf. lib. VI. p. 58.

(m) Instrum. fœderis, vide in Leibnizii cod. Diplom. p. 426.

(n) Luc. Wadding. Annal. Minor.

A. 1467. n. XI. Tom. XIII. pag. 405.

(o) Bosn. lib. III. Dec. X. p. 534. 535.

de A. 1464. Emericus de Zapolia, Regni Bosniæ Gubernator, in Annalibus occurrit; (p) deinceps autem, ut beneficii sibi devinceret Nicolaum, necati a Mahomete ultimi Bosnenfis Reguli filium, Regni coronam ei promisit, missumque cum Varadinensi Antistite, aliisque Legatis ad Cæsaris aulam, coronæ repetundæ gratia, (q) honoribus cumulavit, denique Regio Bosniæ diademate donavit, post hæc ejus filium Laurentium *titulo Ducatus in Bosna & Syrmia* honoravit, (r) qui idem est Laurentius, cujus originem multi Hungarici Scriptores silentio prætereunt, res autem sub Matthiæ & Vladislao præclare gestas sæpius commemorant, quem BONFINIUS (r) tironem audacissimum in Aula Matthiæ Regis educatum, eidemque charum æque ac filium semper habitum, scribit, qui non solum cum patre Nicolao nuptiis Matthiæ, cum Beatrice Arragonensi celebratis, interfuit, (t) sed & dein ab Vladislao cum aliis Proceribus ac Prælatibus Venetias missus fuit, ut desponsatam sibi Annam Fuxensem (*de Foix*) exciperent, prout in manuscripta nuptialium festivitatum narratione commemoratum testatur DV FRESNE. (u) Tanta igitur erat Matthiæ Hunniadis & potentia & fortuna, & artis bellicæ contra Turcas peritia, ut vel ipsos nova ejicere potuisset Constantinopolitana sede, nisi intempestivæ Christianorum Principum discordiæ, cœn sæpius factum est, remoram fecissent; Tumultibus enim lacerabantur Transylvania & Valachia, inde propter Religionis certamina motus concitabantur in Bohemia, hic ob Regis electionem bello conflagrabat Polonia, ibi exardebant turbæ in Austria, sic, ut propriis invicem attriti armis de prosequendis prosperis contra infideles

(p) Georg. Rattkay Memor. Reg. & Ban. Dalm. Croat. lib. III. p. 96.

(q) Quæ 60. aureorum millibus redempta fuit. Gerh. a Roo Annal. Austr. lib. VII. p. 249. Schmeitzel de Orig. & fatiis Coronæ Hung. c. V. p. 223.

(r) Rattkay de Nagy-Thabor loc. cit. p. 98. & 112.

(s) Bonfin. in vita Matthiæ ad A. 1483. p. 570. 577.

(t) Vid. Description. Nuptiarum Regis Matthiæ & Coronation. Reginæ, inter scriptor. Rer. Hungar. a Wechelio editos p. 354.

(u) Du Fresne de Famil. Dalm. Sclavon. pag. 259.

les victoriis parum essent solliciti. Hanc socordiam perspic-
ciens Mahometes, in turbido, quod ajunt, piscaturus ma-
ri, Anno 1469. in Bosniam denuo irrumpit, (x) Serviam
invadit, atque acerba recolens memoria ignominiosas a
Corvino ad Taurunum A. 1456. latus repulsas, (y) stra-
gemque suorum novissime in Bosnia, qua penitus ejectus
erat, editam, a Belgradensibus vindictam A. 1470. sumere
constituit, quos quo arctius stringeret, ne qua Savo se-
cundo, qui ad ipsorum mœnia Danubio jungitur, venire
posset obsessis subsidia, munitum propugnaculum ad oc-
cidentalem Tauruni plagam, Savo undique cinctum, haud
procul ab eo loco, quo a Septentrione *Bacuntium* seu *Ba-
consium*, hodie *Bosutiam* vel *Bosuetam*, ISTHVANFIO (z) *Bozo-
tam* amnem, a meridie autem Drinum, Bosniæ terminum,
recipit, situ ad infestandas Syrmii ac Illyrici oras apprime
commodo, construxit, quod a Sabacio conditore, Saman-
driæ præfecto, Hungari *Sabacium* cognominarunt, Turcæ
autem, teste LEUNCLAVIO, *Burgurdelen* nuncupant. (a) Hoc
quantum in detrimentum & præjudicium Hungariæ verge-
ret, ubi Matthias cognovit, pace cum Bohemis ac Polonis
sine mora inita, ac collectis undequaque copiis, Sabacium
non modo expugnavit, sed & omnia ablata recuperavit, ni-
si quod, ad celebranda cum Beatrice Arragonensi sponsalia,
abiturus arctissima cinctam obsidione reliquerit *Sinderoviam*,
seu *Semendriam* hodie, *Simandriam* BVSBEQVIO, *Samandriam*
JOVIO, *Semender* aut *Semendre* Turcis, *Smendrovum* SPANDVGI-
NO, *Spenderoben* LAONICO, *Sphenderoviam* Græcis, *Zendrev* aut
Sendrev Hungaris, nomine ex Sancto Andrea corrupto, pro
quo RANZANVS *Smedris* ponit, (b) A. 1435. conditam, trien-
nio post ab Amurathe II. prima vice expugnatam. Ab
hoc tempore per Banos administrata iterum fuit Bosnia,
Hungariæ Regum ceu Dominorum nomine; Ita enim An-
nales

(x) Jacobus Papiensis lib. VII. pag. 449. 450.	(a) Leunclav. Pandect. Hist. Turc. cap. 216.
(y) Joh. de Thwroc in vita Vladislai Posthumii. cap. LV. p. 161.	(b) P. Ranzanus Epitom. Rer. Hung. Indic. II. in Descript. Pannon. pag. 213. edit. Wechel. f.
(z) Isthuanf. lib. VII. pag. 62.	

nales Hungarici circa annum 1470. Blasum Magyar, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae & Bosna Banum indigitant. (c) Deinceps, post Matthiae obitum, in Vladislai Bohemici transactione cum Maximiliano I. Regni competitore, circa successionem Anno 1491. inita, sancitur, quod Banus de Jajza, quotiescunque spartam suam aditurus sit, perinde, ut reliqui Praelati & Proceres, jurare Romanorum Regi, & litteras dare teneatur patentes, quibus & juramentum huiusmodi praestitisse, & pactis circa futuram successionem initis nomen dedisse, constet. (d) Sic Ladislaus Canisianus, aliis Georgius dictus, a Vladislao in Illyricum missus legitur, qui illis Regnis & orae maritimae cum potestate praesset, simul & Jaiciae ac Segnae tuendae curam gereret. (e)

§. v.

Sub Bajazethe II. infestata

EXeunte autem eo seculo, regnante in Hungaria Vladislao Bohemico, Turcae sub Bajazethe II. circa annum 1500. Bosniam denuo invadunt, atque Jaiciam adoriuntur, rati, locum commeatu omni, rebusque ad defensionem idoneis, imparatum, priusquam succurreretur, facile capi posse; verum Corvinus, qui curam tuendae ejus Provinciae susceperat, Vladislao periculum celeriter significat, auxiliaque submitti postulat, qui, Nobilitate omni arma capessere iussa, obsessae arcis opem ferendam mandat: Corvinus itaque, cum copias suas in conspectum urbis adduxisset, hostes magno & alacri animo sibi obviam progredi, praelii-que fortunam experiri velle, animadvertit, quapropter & ipse, ceterique copiarum Duces, aut vincere aut mori parati, sine mora quadratis agminibus occurrunt, ac sublato utrimque clamore congregiuntur, diuque per aliquot horas fortiter pugnant; sed cum Turcae Hungarorum impetum nequaquam sustinere possent, ac plurimi confossi occumbe-

(c) Rattkay lib. III. pag. 100.

(d) Du Mont Corps Diplom. Tom. III. P. II. n. 145. p. 263.

(e) Rattkay Memor. Reg. & Banor. Dalm. lib. III. pag. 111.

cumberent, tandem rumpuntur, tergaque dare, & quâ quisque potuit viâ, in proximos montes, sylvas & convalles diffugere incipiunt. Liberatam hoc modo Jaiciam Corvinus, qua ictibus tormentorum hostilium quassata erat, refici, & commeatu aliisque rebus muniri jussit, eamque Joanni Giulano, viro militari & industrio, sibi inprimis fido, qui etiam antea eam defenderat, tuendam attribuit, (f) atque tum temporis integram adhuc inferiorem Bosniam Hungariæ mansisse devotam, ex Tractatu confœderationis inter Ludovicum XII. Reg. Galliæ, Vladislauum Reg. Hungariæ, & Joh. Albertum, Reg. Poloniæ, Budæ A. 1500. sancito, cui inter reliquos Magnates, Gabriel, Bosnensis Episcopus, tanquam testis a parte Vladislai, describitur, colligere licet. (g)

§. VI.

AB hoc autem tempore præsertim colluctandum fuit Hungaris pro conservanda Bosniæ parte, ex tot conflictibus adhuc superstitibus, reliquis locis per Turcas jam absorptis, præcipue in Bosnia Superiori seu Herzegovina, cui tum temporis Jonusem Bassam, sub Bosnensis Sanzacatus vel Sangiacatus titulo, A. 1520. præfuisse, Annales Turcorum referunt, (h) & Mustapham A. 1522. Viresum 1524. *Varbosania Præfectos* ISTHVANFIVS recenset. (i) Inferioris autem Bosniæ arces, munitaque loca a Præfectis, Hungariæ Regis nomine constitutis, custodiebantur adhuc sub Ludovico II. post patris Vladislai Bohemici obitum ad Regale solium anno 1516. evecto : Sic namque *Srebernici* præfecturam Thomas Mathusnii A. 1520. administrabat, eodemque anno *Jaiciam* a Petro Keglevitzio, *Banjalucam* ab Andrea Radevitio, custoditas, legimus, quibus omnibus loco

*Sub Selimo I.
lacerata*

M

Pro-

(f) Isthuanf. Histor. Regn. Hung. lib. IV. p. 31. A. 1500. Rattkay loc. cit. lib. III. p. 113.	(h) Joh. Leunclav. Histor. Musulm. Turc. lib. XVII. col. 711. edit. Francof. 1591. fol.
(g) Frederic Leonard Recueil des Traitez de Paix Tom. I. p. 436.	(i) Isthuanf. lib. VI. p. 58. & lib. IX. p. 99.

Pro-Regis generali nomine præerat *Banus Illyrici*, quali dignitate circa hoc tempus Joannes Carlovitius, atque Franciscus Battianus Anno 1522. gavisî narrantur. (k)

§. VII.

*Sub Soly-
manno II.*

Vix autem Selimo, unicus ex Præcopite Tartari Sultani filia hæres, Solymanus II. A. 1519. in Osmannidarum thronum successerat, ubi sequente anno 1520. bellum denuo exarsit, turbatis in Bosniæ Regno rebus: Expiscati enim exploratorum beneficio Turcæ, Præfectum *Srebernici* Thomam Mathusnaji, cui & hujus, & vicinarum Tessenii & Socolii arcium, incumberebat cura, segnius munimentorum custodiam agere, nec integrum præfidiarii militis numerum servare, nec commeatus curam gerere, ducibus Balibego Samandriæ, & Mustapha Varbosaniæ, Præfectis, cum valida equitum peditumque manu, *Srebernicum*, quod hodie, ut infra dicitur, *Zwornick* est, noctu aggrediuntur, rati, se appositis scalis primo impetu urbem expugnatuuros; Verum a paucis, qui locum tuebantur, acerrime repulsi, obsidione arcem cingere coeperunt, omni ope conati, ne cui egredi, aut commeatum intrmittere, liceret, quo facto obsessi, decem dierum fame & inedia exhausti, alimentis auxilioque destituti, ac commeatus spe exuti, accepta a Turco incolumitatis fide, sese dediderunt, qua more Turcico servata omnes extemplo trucidati sunt, nemine excepto, nisi quem forte puerilis ætas, aut formæ præstantia commendasset. Intellecta Srebernicensium fortuna Tessenienfes & Socoliani, incensis arcibus, fuga sibi consulere, sed per obsessas a Turcis vias paucis in tutum evadere contigit, quo pacto illas arces tot annis ab Hungaris custoditas & possessas supina Præfecti incuria periisse, ISTHUVANFIVS, dicto loco, conqueritur, in cujus negligentia supplicium Ludovicus Thomam exilio multavit, bonaque ejus fisco addixit. (l) Occupata igitur facili labore *Sreberni-*

60,

(k) Rattkay de Nagy-Thabor lib. (l) Isthuanf. lib. VI. pag. 58.
III. p. 119.

eo, tam propitia fortuna amplius utendum rati Turcæ, *Jaiciam* quoque simili fraude circumveniendam, aut, si arx, præalto in monte sita, intercipi non posset, oppidum tamen, conscensis per scalas mœnibus, ex improvise diripiendum decreverunt. Præerat *Jaicia* Petrus Keglevitzius, vir militaris artis peritissimus, qui clade Derenceniana acceptis vulneribus elapsus, postea cum locum cum 200. equitibus, ac paulo ampliori numero peditum, tuendum suscepit. Cum is *Varbosania*, in Herzegovina, seu superiori Bosnia, a Turcis jamtum occupata, scalas complures fieri ab exploratoribus cognovisset, hostiles suspicatus insidias, suos in omnem eventum paratos, equosque continuo stratos, esse jubet, excubias duplicat, ac mœnia, quæ humilia erant, selectis ex ordine peditum manipulariis custodienda attribuit. Cum Turcæ per montes & sylvas in vallem quandam haud procul ab oppido pervenissent, noctem ibi transigunt, ut postea, quod animo conceperant, ante auroram aggrederentur. Petrus autem, intellecto per exploratores dolo, centum equites, tenebris tectos, duce Blasio Cherio Hungaro, legato suo, exire, & ultra vallem ab hostibus occupatam silentio consistere, at, cum ipse signum exploso tormento dedisset, hostes a tergo adoriri, jubet; ipse vero in hostes pari astu utendum ratus, paulo ante diluculum complures mulieres & puellas ex urbe emittit, easque, quia forte dies festus erat, choros ducere, ac intenta voce canere præcipit, admonitas, ne quid timeant, postquam ipse iis tempestive subsidio esset venturus; Turci igitur, quamprimum mulieres ab oppido procul remotas conspiciunt, mutato oppidi adoriundi consilio, relictisque scalis in eas rapiendas irruunt; mox Keglevitzius ex urbe provolans a fronte, equites vero, quos nocte ultra vallem in insidiis collocaverat, a tergo, circumfusi, hostes, inopinato & repentino terrore percussos, consilii inopes, neque id prælium amplius aut certamen, sed laniæna, dicendum erat, ita deleverunt, ut pauci, qui rem male gestam domi suis nuntiarent, superfuisse viderentur. Quo pacto *Jaicia*, toties periculis exposita, denuo Turcarum

110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000

sis sedes, ut eo acerbius Hungarorum affligeret animos ejusdem jactura, & hanc secuta totius Regni avulsio, ad cujus fatalem nunc deducimur terminum. Dum in Pannonia Ferdinandus componendis Regni negotiis totus occuparetur, in Illyrico & Bosniæ partibus ingens detrimentum a Turcis, in omnem occasionem intentis, illatum est. Cum enim superioribus annis dictus Keglevitzius Jaiciæ urbis arcisque Præfecturam egregia fide, & singulari fortitudine administratam, arcemque propugnatam Ferdinando remisisset, isque eam Stephano Garbonoco, imbellis ingenii viro, contulisset, Mahometes Belgradi Samandriæque, ac Vîresus Varbosaniæ, Præfecti, ceterique limitum Duces, *Jaiciam* male custoditam, nec commeatu, nec præsidio, instructam admotis tormentis obsederunt, concussisque aliquot dies mœnibus, deditione ceperunt, his stipulatis conditionibus, ut Stephano ac præsidariis omnibus, cum equis & sarcinis, quas secum avehere possent, in tutum abire liceret, tormentis tamen commeatuque relictis. Audita *Jaiciæ* deditione ceteræ arces, quæ eo pertinebant, numero duodecim, ignominiosa partim deditione, partim militum præsidiariorum fuga & metu in hostium pervenerunt potestatem, quas inter Bela-Jescero, Orbavacium, Socolum, Levaciam, Serepvarum, Aparuriam, Bergam, Bosfatium & Grebenum ISTHVANFIUS recenset. (o) Andreas quoque Radovitus *Banjalucam*, arcem satis firmam, cui præerat, una cum oppido amplo, ad Verbasi fluminis ripam protenso, pari segnitia metuve agitatus, reliquit, qui dein fere omnes una cum Stephano ignominia notati in exilio periêre. Hoc modo *Jaicia*, antiqua Bosnensium Regum sedes, pro qua tot tantaque bellorum certamina instituta, tot obsidiones toleratæ, tot hominum millia immolata fuêre, non sine gravi Reipublicæ Christianæ detrimento, una cum integro Regno in hostium manus transit, de qua loci tam celebris jactura Joannes, Vaivoda Jaiciæ, quamquam in arce Tarnoviana apud Polonos extorris & exul, scriptis ad Principes Romani Imperii, secunda Resurrectio-

M 3

nis

(o) Isthuanf. lib. IX. pag. 99.

ais Domini die, ac dein mense Majo ad Carolum Cæsarem, lamentatoriis & exprobratoriis literis, graviter conquestus est.

§. VIII.

A *Notrati-*
bis aliquo-
ties iterum
tentata

AB hac periodo Bosniæ Regnum, non obstantibus variis factis periculis, nunquam recuperari potuit, cum extinguendis tot bellorum flammis, tuendisque, quæ adhuc possidebant, Regnis Christiani vix sufficerent, ubi post expugnatam altera vice integram Bosniam Solymannus II. ad Vindobonensia usque mœnia excurreret, Regium Hungariæ titulum usurparet, integrumque Regnum, cujus Regiam occupaverat, armorum jure ad se pertinere contenderet, nec exiguos ex celebribus istis Vscorum turbis & contentionibus fructus perciperet. (p) Quamvis enim Ferdinandus Austriacus, Hungariæ Rex, in Comitibus Pragensesibus A. 1542. adscitis Austriæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæque Statibus, de afferendis malo tanto mediis delibaverit, victricia tamen Turcorum arma torrentis instar rapidi omnia inundarunt, munitissimaque Hungariæ oppida ceperunt, (q) ut sub Maximiliano II. non obstantibus patris cum Solymanno induciis, vix eluctari potuerint Hungari, (r) maxima vero damna ab Amurathe III. exeunte Seculo XVI. persenserint, ubi Turcæ, ductu Hassanis Bassæ Bosnensis, A. 1592. in Croatiam ex Bosnia progressi, oppidum & arcem Vihitiam, aliis Bihachium, Christiani

(p) Amelot de la Houffaye Suite de l' Histoire du Gouvernement de Venise, ou Histoire des Vscosques Tom. III. p. 9. Sagredo Memorie Istoriche de' Monarchi Ottomanni pag. 53. edit. Venet.

(q) Sleidanus lib. XV. p. 431. Joh. Mart. Stellæ Epistolæ de Turcarum in Regno Hungariæ suc-

cessibus A. 1543. & 1544. inter Scriptores Rer. Hungar. Wechel. pag. 423.

(r) Petr. Bizarus de Bello Pannonico sub Maximil. II. & Solymanno II. inter scriptor. Rer. Hung. Wechel. p. 467. it. Histor. Sigerthi ex Croatico in latinum versa a Samuele Budina. ibid. pag. 521.

stiani orbis in isto tractu propugnaculum, occuparunt, (s) Petriniam, in detrimentum finitimis provinciis, imo totius Germaniæ terrorem, muniverunt, & Segefticam, hodie Sisseck A. 1593. expugnarunt, (s) biennio etiam post A. 1595. sub auspiciis Sinani Bassæ, Javarino occupata celebris, (u) ob frequentes Vscocorum in Bosniam irruptiones, gravissimas sumserunt vindictas, idemque ferale bellum ad primordia usque seculi XVII. continuarunt. (x) Sub gloriosissimo Magni Leopoldi Regimine maxima quidem recuperandæ Bosniæ spes affulfit, ubi post insignem ad Mugacium victoriam integra Sclavonia ad Cæsareum reverteretur obsequium, atque à Maximiliano Emanuele, Baviaræ Duce, Taurunum seu Belgradum expugnaretur; (y) Tum enim, Cæsareis armis per Serviam ac Bulgariam victoribus, Ludovicus Dux Badensis A. 1688. ad ea, quæ Turcæ adhuc per Bosniam & Sclavoniam possidebant, recuperanda missus, Verna superato, Turcas copiarum numero longe superiores ad Termandum Bosniæ fudit, insigni poritus victoria, quinque Turcarum millibus cæsis, bis mille cum 32. vexillis captis; (z) anno etiam sequenti, rejecta ipsorum superba pacis propositione, ad Naissum seu Nissavam fluvium profligavit, expugnataque Nissa urbe, ad Bidenam seu Vidinum, magna denuo clade edita, prostravit, urbemque cepit. (a) Cujus tamen victoriæ fructus, ob motum aliunde bellum, uno fere anno evanuerunt, ex quo per integrum fere decennium ancipiti quasi

(s) Orellius Redivivus Continuatus, seu Chron. Hungar. pag. 125. Francof. 1665 f. Appendix Chronic. Turc. Wolffg. Drechsleri ad A. 1592. ad calcem Cæli Aug. Curion. Histor. Saracen. Francof. 1596.
(u) Chytræus lib XXX. p. 873. Thuanus lib. CIV. p. 276. Laon. Chalcocond. lib. XVI. p. 783 juxta edit. Gallicam Vigencii. Lutet. 1632. fol.

(u) Chytræus pag. 890. Isthuanf. lib. XXVIII. p. 644. 655. Londorp. Act. Publ. lib. XXXIV. p. 957. Thuanus lib. CX. & CXV.
(x) Sagredo Memorie Istoriche de' Mon. Ottom. p. 709.
(y) Europ. Historicus Tom. I. pag. 159. 230.
(z) Leben Eugenii p. 290.
(a) Marsigli Stato militare dell'Imperio Ottomanno P. II. pag. 93. Hag. 1732. fol.

quasi Marte pugnatum fuit, (b) donec A. 1697. Seren. Sabaudiae Dux Eugenius, ad servandum Caesareanorum horreum Segedinum, in Hungariam missus, Turcas in castris suis munitis ad Zentam adortus magna clade deleverit, (c) hinc in reditu ad hybernia, octodecim dierum expeditione, a 12. Octobris ad 30. ejusdem, atque sola 40. militum jactura, integram Bosniam victoricibus peragraverit armis, plurimisque arcibus subactis, tandem ingenti praeda ex Saraliensi divite & populo & opibus urbe secum abducta redierit, (d) quam gloriosam victoriam gloriosa mox excepit pax, vel armistitium potius, ad Carlovitium Syrmii die 26. Jan. A. 1699. signatum, & 9. Martii ratihabitu, quo Transylvania & Sclavonia Imperatori relinquebantur, ille autem Croatiae tractus ultra Vnnam, qui nunc vulgo Bosniae accensetur, Turcis, sub pacis conditione, vigore Articuli V. concedebatur, (e) nominatis ad definiendos in Bosniae Croatiae & Dalmatiae confinio limites Commissariis, a parte Caesarea Comite Marsigliensi Praefide, & ex Consilio Bellico Stirienfi Herbersteinio, Rabbatta & Wildensteinio Comitibus, a Porta autem Ottomannica Ibrahim Effendi, & nomine Reipublicae Venetae Nobili Grimani, qui notum illud triplex confinium determinarunt. (f) Absit autem, ut quisquam credat, Augustissimam Domum Austriacam suis in Bosniam Juribus hac ipsa transactione renunciassent; Primo namque Armistitium modo, initis utrimque conditionibus ad certum tempus valituris, hic loci pangebatur, non autem pax perpetua, & sanctio quasi pragmatica, qua suis opportuniori tempore aliquando vindicandis Juribus Imperator cessisset; Deinde vero, si vel maxime transactionis Articuli tale quid stipulassent, Imperator tamen ad servandas

(b) Europ. Historicus Tom. I. p. 1050. seqq.

(c) Theatr. Europ. Tom. XV. pag. 119. Europ. Historicus Tom. II. p. 1869. Eugenii Heldenstatten Tom. I. pag. 517. ex propria ipsius relatione usque ad p. 546.

(d) Du Mont Explications Historiques des Batailles du Prince Eugene pag. 7.

(e) Du Mont Corps Diplomat. Tom. VII. Part. II. n. 208. pag. 448.

(f) Theatr. Europ. Tom. XV. pag. 518.

das paſtorum conditiones ſua ex parte amplius non tenebatur, quam ſuis de pace ſervanda promiſſis ſtare fatagerent Turci; fruſtra enim ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſervari, cui fidem a ſe præſtitam ſervare recuſat. (g) Vnde cum Turci rupto amiſſitii vinculo A. 1715. Moream Venetorum tunc ditionis totam occuparent, primique Imperatorem, Venetis non modo foedere junctum, ſed & tuendi pacis Carolovicenſis vigoris expromiſſorem, bello laceſſerent, interpoſitasque apud Ottomannicam Portam ejusdem querelas reſpuerent, (h) propterea etiam Imperator ſuis per temerarios aggreſſores pactis ſolutus, Turcas bello invalit, multisque cladibus ad Temeswariam & Albam Græcam, prælio etiam navali, deletos eo redegit, ut implorata pace, ſancitis ad Paſſarovicium A. 1718. Articulis Imperatori denovo integrum illum Boſniæ tractum ad alteram Savi ripam ab Hunna ad Drinum uſque reſtituerent, *Recuperatorum* nomine hinc vulgo notum. (i) Vnde ſimili nunc enato caſu, quo Turci iterum primi pacis violatores, non quidem directe contra Cæſareas terras arma movendo, indirec- tamen Imperatorem in Confoederatis ſuis adoriundo, Imperialia in ſe concitarunt arma, varia ex Boſnenſis Regni recuperatione ſperanda emolumenta ſuadere, imo decidere, videbantur, ut, ſtantibus Auſtriæ in Boſniam juribus, ſtantibus etiam juſtis belli gerendi cauſis, armorum periculum in Boſnia fieret, de quibus commodis, ceu altero hujus deductionis capite, nunc paulo propius diſpiciendum.

CAPUT II.

Emolumenta, quæ ex recuperando Boſniæ Regno ſperare licet, vel ex ipſius ſitu in propriam & retrojacentium Regionum ſecuritatem vergunt, vel ex intrinſeca terræ conditione in majora reliquorum

(g) Regul. Sexti Decretalium Bo-
niſacii VIII.

(h) Acta Publ. pluribus expoſita leg.
in des groſſen Feldherrn Eu-

genii Helden-Thaten Part. III.
p. 827. ſeq.

(i) Du Mont Corps Diplom. Tom.
VIII. Part. II. n. 199. p. 523.

rum hujus tractus Cæsareorum subditorum beneficia redundant, & sic conjunctim in supremi domini utilitatem convertuntur; Vnde naturæ ordo suadet, *de Bosniæ situ, finibus, territorii qualitatibus & incolis*, antequam expectanda inde beneficia in apricum ponantur, succincte nonnulla præmittendi.

Membrum I.

De Bosniæ situ, finibus, fluminibus, urbibus, territorio, incolis.

§. I.

Fines Orientales

TERminat autem Bosniam *versus Orientem*, eandemque a Servia separat *Drina* vel *Drinus*, CINNAMO *Dryna* fluvius, qui, teste PROLOMÆO, (k) ad montem *Scardum*, LIVIO *Scardum*, (l) hodie *Schieer*, BARLETIO & VILLANOVANO *Marinai* vel *Marinat*, (m) accolis juxta LYCCARIUM, *Gliubotin Planina*, (n) versus Albanæ confinia, haud procul a Novomonte & scaturigine alterius *Diini*, ortum ducens, & ad Septentrionem in Herzegovinæ & Bosniæ limitibus defluens, Cepelizam, Drinam, cui a flumine nomen est, Eronam, Acochiam, Nedinam, Vivar & Drinavar alluit, atque assumtis Taræ, Pivæ & Limi amnium undis, inter Illyricum & Mysiam in Savum tandem ad plagam occidentalem Tauruni, seu Albæ Græcæ, non longe a Metubarensi insula, ubi nunc Sabacum vel Sabacia est, excurrit; ut frustra MARIVS NIGER (o) *Drinum* contendat eundem esse cum *Mario* STRABONIS, qui non in Savum, sed in Istrum, effunditur, quod de Istro Argonautarum, quem alii Savum volunt, hic nequit intelligi, quando-

(k) Claud. Ptolomæus Geograph. lib. II. cap. 17.

(l) Livius Dec. V. lib. III. cap. 20.

(m) Abrah. Ortelii Thesaur. Geograph. voce Scardus.

(n) Luccari Annal. Raguf. lib. II. p. 55. hinc Johannis Doujatii error, in notis ad supracitatum

Livii locum, de monte Scardo lib. XLIII. cap. XX. ubi pag. 622. Luccarium *Lucanum* vocat, & *Gliabotin* pro *Gliubotin Planina* ponit.

(o) Dominic. Mar. Niger Geograph. Comment. lib. VI. pag. 90. edit. Basil. 1557. f.

quandoquidem binos STRABO junctim nominat fluvios Istrum illabentes, alterum *Noarum*, alterum *Martum*, quorum ille Segefticam præterfluat, (p) qui prout Savo respondet, ita *Martus Dravum* refert, non *Drinam* nostrum, qui non modo dictis urbibus, *Drinæ* & *Drinavar*, sed & integro quondam *Comitatui Drinenfi* nomen dedit, (q) in quo antiquis scriptoribus, SCYLITZÆ & ZONARÆ, (r) *Brusnus* celebratur, locus Sec. XI. vel inde memorabilis, quod Draghimiri uxor, Gliutomiri magni Rassiæ Jupani filia, interfecto conjuge, ex Rassiâ in Bosniam confugiens, filium in itinere enixa sit Dobroslavum, quo ditiones paternas recuperante Basilius Imperator Bulgari- cas non modo provincias, sed & Rasciam, Bosniam & Dal- matiam, subegit, evidenti argumento, cum tractum ultra *Drinam*, versus orientalem plagam, non amplius ad Bosniam spectasse, sed Servię partem aut Mysiam Superiorem con- stituisse. Hinc ANDR. DANDVLVS, ubi de Suetopolo Dal- matię Rege agit, orientalem *Drini* regionem, usque ad Ma- cedonię limites, Rasciam, alteram vero ab occidentali lit- tore, *Bosniam* nominatam refert. (s) Ita & JOH. CINNA- MUS, in expeditione Imperatoris Emanuelis Comneni, *Dry- nam*, inquit, in *Savum* effundi ac *Bosniam* a reliqua *Servia* *differ- minare*. (t) Ex Dalmatinis pariter docemur Historicis, *Limum*, cujus undis *Drinus* dein accrescit, ad Serviam pertinuisse, in- signi, qua Paulimirus, Dalmatię Toparcha, Gliutomirum Ras- się Jupanum, seculo IX. affecit, clade haud ignotum; (u) Ita nec minus urbs ab affluente *Drina Drinavar* aut *Trinavar*,

N 2

Lati-

- (p) Strabo Geograph. lib. VII. pag. 219. edit. Basil. 1523.
 (q) Hinc Dabiscia Stephani Regis Nepos Dominus *Drinæ* inscri- ptus legitur apud Luccarium lib. II. pag. 62.
 (r) Scylitzes p. 754. Zonaras p. 197. edit. Reg. Presbyter Diocleas in Regno Slavor. a Lucio edit. p. 297. col. 1.
 (s) Andr. Dandulus, Chron. MSt. ad A. 874. apud Lucium lib. II.

- c. III. p. 67. Du Fresne de Famil. Dalm. Sect. I. p. 217. edit. Venet. Blondus Historiar. Dec. II. lib. II. p. 177. edit. Froben.
 (t) Joh. Cinnamus de Rebus Gestis Joh. & Manuel Comnen. lib. III. cap. VI. pag. 59. edit. Reg. cum quo consentit Orbinus Regno degli Slavi pag. 351.
 (u) Du Fresne sect. III. de Dalmat. & Servię Regibus n. 26. p. 222. edit. Venet.

Latinis *Drinopolis* vel *Drinoplis*, Chorographis inter Cumirzam & Ternovizam circa 20. milliaria versus meridiem a confluyente Drini & Savi, & 25. a Saralio versus orientem sita, confiniis Bosniæ, vel Serviæ Regno, communiter accensetur, (x) atque urbs Mysiæ superioris in Servia, olim episcopalis dein metropolis, Lvcio audit. Ex quibus in aprico est, ulteriorem Drini tractum perperam a nonnullis ad Bosniam referri, ejusdemque limites Orientales ad *Colubram* frustra protendi, cujus os in Savum pariter effunditur, inter Metubarensem insulam, seu Sabacium, & *Albam Græcam*, quæ Hungaris *Nandoralba*, Thracibus & Serviis *Belgradum*, quod horum lingua arcem albam significat, vocatur, a CONSTANTINO PORPHYROGENITO (y) & CINNAMO (z) *Βελογραδα*, ad differentiam *Βελογραδου* Croatiae, dicitur, unde & Latinis, in distinctionem homonymarum Albæ Regiæ, Albæ Juliæ & Albæ Maris, *Alba Græca* cognominatur, ad Savi & Danubii seu Istri confluentem sita, in ea Thraciæ Regione, quæ accolis Covinium vocatur, ab Hungaris quidem, in perpetuis adversus Græcos, Thraces & Bulgaros, ob eandem contentioneibus, olim diruta, sed postea a Stephano Nemanja, Serviæ ac Thraciæ Despota, quem cum Stephano, Bosniæ Bano, Ludovici I. Regis socero, ISTHVANFIVS confundit, restaurata, (a) quam, facta cum Georgio Brankovitzio permutatione, a Sigismundo Pannoniæ adjectam LAONICVS & ISTHVANFIVS perhibent, LEVNCLAVIVS vero, ex Austriacis Genealogiis Lazianis, ab Alberto II. Austriaco acquisitam contendit, notato tamen LAZII errore, qui loco factæ permutationis donationem substituit. (b) Esse autem *Belgradum* eandem cum veterum *Tauruno*, BVSBEQVIVS non modo ex antiquis numismatibus docuit, sed & vetustissimi Geographi sua comprobant situs descriptione; PLINIVS namque Bacuntium, hodie Boffutam vel Boffuetam, in Savum ait efflue-

(x) Maty Dictionaire d' Hollande 1701. Hoffmann. Morery, Corneille, Artic. Drina.

(y) Constant. Porphyrogen. de Admin. Imper. c. 42.

(z) Joh. Cinnamus Histor. lib. I. cap. IV. p. 4. edit. Reg.

(a) Isthuanf. lib. VII. pag. 62.

(b) Leunclav. Pandect. Hist. Turc. cap. 100.

fluere ad Sirmium oppidum, inde vero 45. millium passuum esse *Taurunum*, ubi *Danubio miscetur Savus*: (c) *PTOLOMÆVS* pariter, ubi *Drilonem* fluvium seu *Drinum Album* ab altero *Drino* *Bosniæ* termino distinguit, expressis addit, posteriorem in *Savum* flumen effundi *ab Occidentali parte Tauruni civitatis*. (d) Ex qua luculenta utriusque fluvii distinctione palam est, nostrum, qui *Bosniæ* limites constituit, non confundendum esse cum altero *Drino*, qui, teste *PTOLOMEO*, ex eodem monte *Scardo* ortum ducit, vel juxta *CEDRENUM* & *NICEPHORVM CALLISTHVM* ex *Lychnido* *Macedoniæ* lacu emanat, (e) & a septentrione ad meridiem defluit, *Albus* cognominatus, in oppositione ad *Drinum nigrum* amnem, quem a meridie occurrentem recipit & hinc apud *Elissum*, *CEDRENO ELISSORVM*, quæ hodie *Alessio*, & ipsa veterum *Lissus* est, (f) in *Adriaticum* excurrit, (g) de quo antiquis *Geographis*, *POMPONIO MELÆ* & *PLINIO*, sermo est, quando *Illyricum* proprie sic dictum inter *Naronem* & *Drinum* fluvios constituunt, (h) quod ad *Drinum* *Bosniæ* perperam refertur, ob luculentam a *PLINIO* additam characteristicam, qui non solum *Dalmatiæ* fluviis hunc *Drinum*, de quo loquitur, accenset, sed & oppidum *Romanorum* civium, *Scodram*, hodie *Scutari*, ad eundem collocat, in *Taulantinis* vel *Taulantiis*, post quem *Emathii* aperiuntur campi, ubi *MARIVS NIGER Dyr-rachium*, olim *Epidamnum*, hodie *Durazzo* ponit, (i) quousque *Illyrici* quondam fines protendebantur; Unde *NICANDER* in *Theriacis*:

Natam Naronis irim

Marginibus, quaque Illyricum Drilo perfluit agris,

quod de superiori *Illyrico* intelligendum est, nam post Au-

N 3

gustum

(c) *Plinius* lib. III. cap. XXV.

(d) *Claud. Ptolomæus* *Geogr.* lib. 2. cap. 17.

(e) *Cedrenus* *Historiar.* p. 588. edit. *Basil. Niceph. Callisthi* lib. XVII. cap. XXVIII. *Lud. Tubero* *Commentar.* lib. VIII. pag. 212.

(f) Hinc *Gentius Lissi* *Rex* apud *Livium* lib. 43. cap. 20. ubi in no-

tis *Joh. Donjatius* pag. 622. *Lissum* per *Alessio* reddit.

(g) *Calimiri Freschotti* *Memorie Geografiche della Dalmatia*.

(h) *Pompon. Mela* de *Situ Orbis* lib. II. cap. III. *Plinius* lib. III. cap. XXII.

(i) *Dominic. Mar. Niger* *Geogr. Comment.* lib. XI. pag. 274.

gustum Illyricum univcrsum in superius & inferius divisum fuit, ceu vetus lapis inter Epidauri ruinas inventus declarat: (k)

P CORNELIO DOLABELLÆ COS VII EPVLON
SODALI TITIENSI LEG PROP D AVG ET TIB
CÆS AVG
CIVITATES SVPERIORIS PROVINCIÆ HILLYRICI

Non solum autem PLINIO, PTOLOMÆO, & POMPONIO MELÆ, sed etiam STRABONI, in descriptione Illyrici, hic Dalmatiæ *Drinus*, ad differentiam *Drini* Bosnenfis, *Drilo* scribitur, eodemque adverso Orientem versus navigari usque Dardanicam, STRABO subjicit, (l) quem LVDOVICVS TVBERO a pestifera aura e lacu Lignistri ab accolis *Boranam* aut *Bojanam*, (m) vel sicuti apud PALLADIUM FVSCVM scribitur, *Bolianam*, (n) vocari asseverat, a cuius ostiis Sinus iste Illyricus *Sinus Drilonis*, a modernis *Golfo dello Drino*, ab imperiis *Golfo di Lodrino*, nuncupatur.

§ II.

Fines Au-
strales

Versus Meridiem Bosnia ad *Herzegovinam* seu districtum Chersec, & *Dalmatiam* usque protenditur, quæ, si antiquiora respicias tempora, nunc arctiores agnoscens terminos, Bosniam latius extendebat, nunc ampliores nata fines, eandem coarctabat. Ante tria enim secula Comitatus Chelmenfis, Zachlumiorum aut Chulmiorum quondam Toparchia, dein Ducatus Sancti Sabæ seu *Herzegovina*, Turcis *Chersec* vel *Herzeg* dictus, Bosniæ partem efficiebat, hodie autem, ceu paulo infra dicendi occasio erit, limites constituit, cuius castellum *Imosch*, quondam *Imosa*, Articulo I. Pa-

(k) Apud Lucium de Regno Dalm. lib. I. cap. III. pag. 22.

(l) Strabo Geograph. lib. VII. pag. 218. Pompon. Mela lib. II. cap. XXII.

(m) Ludov. Tubero Commentar.

sui tempor. lib. V. p. 108. qui plura de *Drino* & *Drinone* disserit lib. VIII. p. 212. seq.

(n) Pallad. Fuscus de Situ Oræ Illyrici lib. I. editionis Lucii pag. 455.

I. Pacis Passarovicensis Veneto-Turcica, Venetiis concessa, nunc vulgo Dalmatiæ Venetæ accensetur.

§. III.

AD Occidentem antiquos quidem Bosniæ limites constituebat *Verbasus* fluvius, SANSONIO aliisque *Wormatz* dictus, quem ab auri ramentis apud accolas celebrem fuisse, MARIUS NIGER meminit, & veterum *Pariso* respondere statuit, (o) cui etiam LVCCARI assentitur, (p) uterque tamen falsus, quandoquidem *Parissus*, juxta STRABONEM, non in Savum, prout *Verbasus*, sed in Istrum ad Scordiscos, illabitur, atque, ut supra dictum, Moravæ respondet. (q) Omnis autem tractus ad occidentalem *Verbasi* ripam Croatiae olim accensebatur. Sic enim medii ævi scriptoribus *Belogradum*, vel juxta GAUFRIDUM MONACHUM, *Belligrata*, (r) CONSTANTINO PORPHYROGENITO *Βελογραδον*, ad differentiam Serviae urbis, quam *Βελεγραδον* vocat, Latinis pariter, in oppositionem ad Albam Regiam, Juliam & Græcam, *Alba Maris*, Illyrice *Bio-grad* seu *Belligrad*, quod idem ac latinis *Alba civitas* sonat, in hodiernis mappis *Bielgrad*, vel *Bielograd*, quam plerique Geographici Nomenclatores plane ignorant aut omittunt, navitis *Zara vecchia*, (s) constanter Croatiae civitas nominatur,

Fines Occidentales

- (o) Dominic. Mar. Nig. Comment. Geogr. lib. VI. pag. 90.
- (p) Luccari Annali di Rausa lib. I. pag. 9.
- (q) Strabo Geogr. lib. VII. pag. 216. vid. supra cap. I. pag. 5.
- (r) Gaufridus Monachus S. Benedicti, Malaterra dictus, seculi XII. scriptor, lib. IV. cap. XXV. de gestis Colomanni.
- (s) A vicina *Jadra* sive *Zara* Belgradensis urbis rudera *Jadra veteris* nomen sortita, quod aliis etiam civitatibus evenisse constat, ut antiquiores recentiorum appellationem adoptave-

rint; sic *Dioclea* celebris quondam Metropolitana sedes, a qua Delmatæ Toparchæ, testibus Vulcani ad Innoc. III. literis, lib. II. epist. 167. 168. apud Raynaldum A. 1199. n. 55. 56. & Honor. III. epist. A. 1220. n. 37. Reges *Dioclia* & *Dalmatie* inscribebantur, quam frustra MARIUS NIGER *Medoni*, SANSONIVS *Catara*, HOFFMANNVS *Antibari*, tanquam plane diversis, æquiparant, a vicina *Dulcigno*, veterum *Olchinio*, *Vlchinio*, vel *Colchinio*, hodie *Dulcigno Vecchio* cognominatur.

tar, & quidem nonnullis Regia, in qua Colomanus, Almf
frater, A. 1102. tenore proprii hoc anno emanati diploma-
tis, (1) Croatiae & Dalmatiae Rex inauguratus est, (u)
qua etiam Decreta & Mandata, tanquam e Regia sede,
publicabantur, testante Diplomate Crescimiri de A. 1059. his
exordiente verbis: *Anno ab incarnatione Domini Nostri Jesu Christi*
1059. Indictione X. Regnante Chressimiro, Rege Chroatorum & Dal-
matiarum, mense Februario, in Civitate Belgrado &c. (x) Perinde
& *Vihuzia*, veterum *Ausaniola*, prope montem Plisswitzam,
in lacu, quem Vnna format, SAMBVCO & BIZARO *Bigibon*, (y)
THWROCZIO, in expeditione Ludovici contra Croatos, *By-*
begh, (z) vetustis harum rerum scriptoribus, PAULI DE PAV-
LO, Patritio Jadrensi, atque ANONYMO auctori Historiae ob-
sidionis Jadrensis *Bihachium*, (a) & hinc in hodiernis map-
pis *Bibats* vel *Wihatz*, unanimi quasi ore Metropolis ac ca-
put Regni Croatiae, & propugnaculum totius orbis Chri-
stiani vel Antemurale contra Turcas, communiter salutaba-
tur. Postquam vero Carolovicensi armistitio, (b) *Huna*,
vel *Vnna* fluvius, TUBERONI *Uspanus*, (c) ORBINO *Valdanus*, (d)
qui e Dalmaticis montibus ortus, sinuoso cursu per intima
Croatiae defluens, modo lenis & placidus, modo citatis
aquis celerior, sub arce Dubicia Savo miscetur, (e) ter-
minos Caesarei & Turcici territorii distingueret, reliquaque
ad

(1) Apud Lucium lib. III. cap. III.
pag. 113.

(u) Thom. Archidiac. Spalat. Hist.
Salonit. Pontif. & Spalatens.
cap. XVII. pag. 334.

(x) Lucius loc. cit. lib. II. cap. XV.
pag. 97.

(y) Joh. Sambuci Rer. Hung. Ap-
pend. ad Bonfin. p. 760. Petrus
Bizarus de Bello Pannonico
inter scriptor. Rer. Hung. We-
chel. p. 471. *Sedes Episcopalis Cro-*
atiae nunc Bigibon, antea Fumium.

(z) Thwroc. Chron. Hung. P. III.
cap. VI. pag. 96.

(a) Pauli de Paulo Memoriale ad

A. 1402. pag. 436. Hist. ob-
sidionis Jadrensis lib. I. c. VII.

a Lucio edita p. 389. ubi Lu-
dovic I. A. 1345. castra metatus.

(b) Quod vid. in Du Mont. Corps
Dipl. Tom. VII. part. II. n. 208.
pag. 448.

(c) Lud. Tuberon. Comment. sui
temporis lib. II. pag. 51. lib.
V. pag. 103.

(d) Mauro Orbini Regno degli Sla-
vi p. 345. Tuberonem secutus,
inter Savum, Valdanum, Dri-
num & Mare Adriaticum Bos-
niam collocat.

(e) Istvanf. lib. II. pag. 11.

ad orientalem fluminis ripam loca Ottomannis concederentur, communi fere hypothefi Bosniæ fines ad Hunam progrediuntur, (f) cum proprie loquendo citerior interamnis tractus inter Verbasum & Hunam Turcis per armistitium concessus Croatiae Turcicae titulo satius insigniri posset, quemadmodum Servia & Valachia pari distinctione in Cæsaream & Turcicam distributæ sunt, quo pacto exempli causa Vihitzia, quæ nunc Bosniæ dicitur, juxta antiquum situm Croatiae merito mansisset Civitas, Turcorum tamen dominio subjecta, in ista quidem Croatiae ipsis derelicta parte, Turcicae epitheto a Cæsarea Croatia capropter distinguenda.

§. iv.

V *Erfus Septentrionem Bosniam a Sclavonia dividit Sava*, PLINIO & CINNAMO *Saus*, (g) ARNOLDO LVBECENSI *Sova*, (h) THWROCZIO *See*, (i) STRABONI, ut mox probabitur, *Nem*, (k) fluvius, qui in Alpibus Juliis Carniolæ superioris, in confiniis Carinthiæ superioris, non longe a Carnoduno seu Crainburg, tribus fere a Villaco milliaribus ortum ducens, post centum, fere milliarium cursum variis aliis fluminibus Colapi, Huna, Verbaso, Drina, Colubra auctus, ad Albam Græcam, PLINIO Taurunum, in Danubium aut Istrum effunditur; Sinuoso cursu aliquot format insulas, veteribus notas, utpote *Segesticam*, in Comitatu Zagrabiensi, hodie *Sisseck*, magnum quondam Romanorum emporium, quo, juxta STRABONEM, suas ex Aquileja transvehabant merces, a Tergesta quidem seu Trieste, ad *Nauportum*, hodie *Labacum*, transportatas

(f) Error autem est Marli Nigri, qui in Geograph. Comment. lib. VI. p. 90. Boznæ limites versus occasum ad Colapim, seu Kulpam protendit.

(g) Plinius lib. III. cap. XXV. Joh Cinnam. de Reb. Gest. Joh. & Man. Comnen. lib. VI. c. VII.

(h) Arnold. Lubec. Chronic. Sla-

vor. in expeditione Cruciatæ Frid. I. Imper. lib. III. cap. XXIX. pag. 358. edit. Lubec. 1659. 4.

(i) Thwrocz Chron. Hung. in expeditione Belæ contra Tartaros A. 1241. part. I. cap. 74. pag. 78.

(k) Strabo Geogr. lib. VII. p. 217. 219. edit. Basil. 1523. f.

portatas, ut secundo Savo ad Segestricam descenderent, inde & Labaco Nauporti nomen habuisse, vero est simile, quemadmodum *Naupactus*, Achajæ maritima civitas, vel cum LEONAVGUSTO, STRABONE, (l) & POMPON. MELA, (m) Actolæ metropolis, a pangendis vel construendis navibus nomen est sortita, Turcis hodie *Inebectii*, Nautis vulgo *Lepanto*, quod a *Nepanto* MARI NIGRI (n) parum recedit, dicta, a qua Sinus Corinthiacus, cui adjacet, Græcis *Κορινθιακός*, nunc Colpo seu *Golfo di Lepanto* vocatur. Altera celebris, quam Savus, haud procul a Drini & Bacuntii seu Bacsii hodie Bosutæ vel Boswetæ in Savum conflente, format, insula *Metubarensis* est, quam cum Segestica multi perperam confundunt, PLINIUS autem dicto loco exacte distinguit. (o) Nonnulli eandem putant, quam Colubaram vel Columbariam, (p) Croatiae quondam Regum, si LVCCARIO fides est, sepulcralem; Ipse enim Demetrium Suinimerum, illustrum illum Dalmatiae & Croatiae, a Gregorio VII. A. 1075. inauguratum Regem, ibidem in D. Antonii æde sacra Bichayensi, qua Croatiae Reges tumulo condi solebant, sepultum esse asseverat; ubi hodie *Sabacia*, vel *Sabacum*, vulgo *Sabatx*, cinctum undique Savo propugnaculum, quod, teste LEVNCLAVIO, Mahometes II. ab Albæ Græcæ obsidione Johannis Corvini virtute A. 1456. repulsus, (q) post quatuordecim annos redux, commodò ad infestandas Syrmii & Illyrici oras loco, extrui iussit, ne qua Savo secundo Belgradensibus obsessis, ad quorum is mœnia Danubio iungitur, venire possent commeatus & apparatus bellici subsidia; Quam quidem arcem nomine *Sabatx*, quod Turcis mirabile quid significat, insignitam scribit BONFINIUS, (r) & alibi rursus Sabatiam veluti *Savariam*, a Savo fluvio dictam, præfert; ISTHVAÑFIVS (s) autem feliciori nomenclatura

(l) Strabo lib. IX. p. 297.

(m) Pompon. Mela de Situ orbis lib. II. p. 100. edit. Lutet. 1530. f.

(n) Marius Niger l. c. lib. XI. p. 301

(o) Plinius lib. III. cap. XXV.

(p) Maty Dictionnaire d'Hollande, 1701.

(q) Joh. de Thwroc. Chron. Hung. in Vita Vladislai Posthumii cap. LV. p. 161.

(r) Bonfin. Rer. Hungar. ad A. 1470.

(s) Isthuans. Hist. Regni Hung. lib. VII. p. 62.

tura eo quod *Sabacius*, Turca, Sinderoviæ vel Samandriæ Præfectus, Mahometis jussu eandem construxerat, a conditoris nomine *Sabacium* Hungaris appellatam censet, eo potissimum argumento, quod Turcis aliter vogetur, nulla tamen nominis injecta mentione, quod ex LEUNCLAVIO suppletum *Burgurdelen* sonat. (t) Est autem *Savus* idem, qui STRABONI *Noarus* appellatur, (u) non obstante insigni nominum dissonantia, peremta ex ipsa descriptione omni dubio. Eo namque loco, quo de Scordiscis agit, habitationem ipsis assignat inter geminos fluvios Istrum illabentes, quorum alter *Noarus*, alter *Martus* vel *Bartus* appelletur, quod quidem nisi de *Savo* & *Dravo* intelligi potest, quandoquidem a plaga occidentali supra Belgradum alii ejusdem famæ in Danubium non excurrunt, præsertim cum aliam notam characteristicam ipse STRABO addat, *Noarum* scilicet Segestica præterlabi, quam alibi Pannoniorum urbem vocat, ad confluentem plurium ferendis navibus idoneorum fluminum, arcem, in gerendo contra Dacos bello, natura perutilem, castello Syscia munitam, ad quam ex Italia per Aquilejam & Nauportum seu Labacum, multa convectantur onera, beneficio *Noari* Segestica alluentis, quem dein accepto Calapi, hodie Colapi vel Kulpa, ex Albio monte defluente, in Istrum effundi addit; (*) manifesto indicio, STRABONIS *Noarum* eundem esse ac hodiernum *Savum*. Accedit & alius character ab ipso STRABONE additus, ubi ait, prope Nauportum *Corcoram* fluvium supra Segestica in *Noarum* effundi, atqui *Corcoras* hodie *Gürk* est, qui cum inter Labacum & Sisseck in *Savum* effluat, ad cujus confluentem situm *Noviodunum* hodie *Gurckfeld* dicitur, palam est, *Noarum* & *Savum* esse Synonyma. Hunc autem jam medio seculo IX. Serviam & Rasciam a

O 2

Sclavo-

(t) Leunclav. Pandect. Hist. Turc. cap. CCXVI. Ejusdem Neue Chronica Türkischer Nation lib. I. p. 92. Francof. 1590. f. (u) Strabo Geograph. lib. VII. pag. 219. edit. Basil. 1523. Gaudier vulgo Spiegel ex Turc.

in latinum versi a Leunclavio latine redditi pag. 44. edit. Francof. 1596.

(*) Strabo Geograph. lib. VII. pag. 219. edit. Basil. 1523.

(*) Strabo lib. VII. pag. 217.

Sclavonia & Hungaria separasse, ex ea colligere licet transactione, quam Paulimirus, Dalmatiæ Princeps, fufis ad Limum Glutomiri Rasciæ Jupani copiis, & Rascia subacta, cum Hungaris, quos insigni pariter ad Syrmium clade affecerat, pro constituendis limitibus & stabilienda pace, sanxit. (1)

§. v.

Flumina

POtiora *Bosnia flumina* in recensendis ejusdem limitibus jam commemorata sunt, utpote *Savus*, *Hunna*, *Verbasus* & *Drina*, præter quæ mediam Regionem a meridie ad septentrionem a Smarnitzæ montis radicibus defluens dividit *Bosna* fluvius, atque in *Savum* pariter prope oppidum Arki effunditur, SANSONIO *Wormossen* dictus, quemadmodum in veteribus Germanorum mappis pro Bosnia dicitur *Wossen*; Hinc & *Possegam* quasi *Wossengam* seu Bosnensium vicum, ejectis inde Bosnensibus, a Germanis nuncupatam HEROLDIVS conjicit, (2) atque a fluvio integrum Regnum Bosniæ cognominatum, communis fert opinio, ORBINVS autem & Regionem & flumen a gente potius Bosorum Thracia ejectorum nomen tulisse, satagit; (3) At frustra nonnulli, teste CORNELIO, Regionem hoc fluvio versus Orientem terminari statuunt, qui potius mediam peragrat, & perinde ac reliqui nominati alios plures recipit amnes, quorum minoris famæ nomina silentio hic liceat transire, mentione saltim eorum injecta, qui quondam ad Bosniam spectabant, ut cum in Veterum monumentis tanquam Bosniæ fluvii insigniantur, ratio appareat, quando eidem accenseri coeperint & deserint; Hi igitur a Septentrione omnes versus Meridiem & ad oram maris decurrentes, *Bosnia Superioris* erant, prouti vicissim in *Inferiori Bosnia* omnes ab Austro ad Borealem plagam in *Savum* confluebant.

§.vi.

(1) Du Fresne Sect. III. de Dalmat. & Servizæ Reg. cap. XXVI.
(2) Basil. Joh. Herold. Histor. Rer. contra Turcas sub Ferdin. I. A. 1556. gestar. p. 447. inter script. Rer. Hung. ed. Wechel. 1600. f.

(3) Orbinus loc. cit. pag. 345. Thwrocz. Chron. Hung. Part. II. cap. I. pag. 55. Bosn. Rer. Hungar. Dec. II. lib. X. pag. 330. Zedleri Lexic. Vniuers. Tom. IV. Art. *Bosna*.

§. VI.

CONSTAT autem ex fide dignis Historicorum & Chorographorum, ORBINI, LVCCARII, LAONICI, LEVINCIAVII, aliorumque harum rerum Scriptorum, monumentis, *dupl-*
cem fuisse Bosniam, Superiorem & Inferiorem, Ducalem & Regiam, quarum hæc quidem seculo adhuc XV. Regibus, illa vero Ducibus gubernata fuit, justis suis nunc paulo curatius describenda limitibus. Vaga sunt & incerta, interdum inania, plurimorum Lexicorum Topographicorum repertoria, a quibus vel omni solatio exutus, vel multum quam antea incertior, dimittis, plerorumque fama dignorum oppidorum, fluviorum, castrorum, sive antiqua sive recentiora quæstiveris nomina, ne superficialia quidem habita ratione. *Bosnia super-*
rior Superiorem autem Bosniam antiquo Chelmenfi Comitatu sui debere natales, Dalmatarum vicinarumque rerum scriptores docent; (b) Chelmenfis provincia eadem est, quæ a CONSTANTINO (c) Zachlunia, & in literis Stephani, Magni Servie & Rascie Jupani, dein Regis, ad Honorium III. literis (d) Ochlunia, alibi etiam Chulmia vocatur, ubi quondam Zachlumii vel Zachlumia, quorum in vita Basilii Macedonis idem CONSTANTINVS meminit, sedem habebant, quæ initio quidem ab Epidauro seu Ragusio ad Orontium, hodie Narentam fluvium, terminabatur, deinceps autem longe amplius patebat, atque ultra Naronem & Cetinam protendebatur. Inveniente namque seculo decimo tertio Neemanis Servie Regis duo fratres, Miroslavus, Culini Bosnensis Bani gener, cujus in literis Innocentii III. mentio fit, (e) & Constantinus, Chelmensem Comitatum leguntur possedisse, nominatis Nevesio, Debaro, Grecka, aliisque a Bosnensibus Banis jam occupatis oppidis: Aliam vero Chelmenfis Comitatus partem ultra citraque Naronam fluvium

O 3

- (b) Orbinus loc. cit. pag. 347. 390. (d) Honor. III. lib. IV. epist. 681.
391. apud Raynaldum Anno 1220.
(c) Constant. Porphyrogen. de Admin. Imper. cap. XXXIII. Lucius de Regn. Dalm. lib. IV. cap. n. 37.
IV. pag. 159. (e) Innocent. III. lib. XL. epist. 490.
edit. Venet. Raynald. A. 1202. n. 8.

vium usque ad Cettinensem Comitatum, præterea Biszam & Lecam, pluraque vicina oppida, Petrus Comes, ac dein alii Croatia Domini invalere, ita, ut teste ORBINO, nihil aliud Andreæ Comiti, Mirosłavi antea dicti filio & successori, cuius pactum cum Gargano, Spalatensi Potestate seu Præfecto A. 1241. initum Lycivs commemorat, (f) superfuerit, præter Popovum cum ora maritima & Stagenensi oppido. Post cuius obitum cum aliquot annos absque domino maneret Comitatus, quatuor fratres, pauperis cujusdam nobilis Branivoi, ex Barga, Chelmenensis provinciae oppido, oriundi filii ipsum usurparunt, qui cum insolentius erga vicinos sese gererent, Stephanus Bosnensis Banus, indicto iis bello, *Chelmenensem Comitatum* adortus, pleraque Regionis oppida in suam redegit potestatem, (g) indeque A. 1326. hoc titulo: Liber Princeps & Dominus Bosnae, Vssoræ, Salæ, & plurium aliorum locorum, atque *Chelmi Comes*, inscriptus legitur; Hoc pacto universus *Chelmenfis Comitatus* Bosnensi Bano subjectus mansit, quem ipso defuncto Twartkus, ex fratre nepos & successor, primus Regio diademate ornatus, obtinuit, atque dein Wlatko, Vayvodæ, Regique exercitus Duci, ob insignia, præsertim post editam Turcorum cladem, in Regnum merita dono concessit, (h) qua ratione disjunctam rursus a Bosniæ Regno regiminis formam assumpsit, atque defuncto Wlatko, ad ipsius filium Sandal, juxta LAONICVM, vel Sandail aut Sandagium, ab avita Hranæ familia Hranich cognominatum, pervenit, qui bellis contra Sigismundum A. 1410. gestis, sub Vayvodæ Chelmenensis aut Helmenensis nomine haud ignotus, teste LVCCARIO, (i) Helenam, Nicolai de Gara, Nandorpani, Syrmienfis Bani, Palatini dignitate a Sigismundo donati, viduam, matrimonio sibi junxit, ut de secundis nuptiis intelligendum arbitrer, quando citatus LVCCARIO eundem ex Maria, Constantini Mazarecchi nepti, nullam suscepisse prolem refert, siquidem illam marito, A. 1435. fatis

(f) Lucius, in Not. ad Thom. Archid. Histor. Salonit. Pont. & Spal. cap. 36. pag. 348. 472. (g) Orbinus loc. cit. pag. 351. (h) Orbinus pag. 381. (i) Luccari lib. III. p. 90.

fatis functo; adhuc superstitem fuisse, addit. Hujus ex fratre Wkasio nepos, Stephanus, patruī indeptus provinciā, avitum Hranē vel Hranich nomen a loco nativitatis *Cossac*, (k) hodie *Cotzia* vel *Cossa*, in *Cossaccia* mutavit, a quo stemmate *Cozzarum* familiam, in Nobilium Venetorum Albo illustrem, FLAVIUS COMNENUS derivari meminit. (l) Dehinc avitæ, cui imperabat, ditioni *Ducatus Sancti Saba* nomen indidit, postquam Ducali dignitate a Friderico Imperatore fuisset ornatus, (m) quod medio circiter decimo quinto seculo contigisse oportet, siquidem Fridericus A. 1440. Imperii habenas demum suscepit, (n) nec illud vero videtur absimile, nam primi ejus possessores vel feudatarii, Wtlakus & Sandaglius, quorum alter A. 1435. obiit, Vayvodæ Chelmenfes adhuc nuncupantur, nec Ludovicus I. Rex, jure connubiorum cum Stephani Bosnensis Bani, primi Chelmenfis conquæstoris filia, eundem Comitatum a Twartko, primo Bosniæ Rege, sibi vindicans, alio quam hoc nomine utitur. *Sancti Saba* autem appellatio originem traxit a Rasco, Simeonis circa A. 1236. Rasciæ Regis, ex uxore Eudoxia, Isaacii Angeli Imperatoris nepti, suscepto tertio filio, (o) qui monasticam amplexus vitam, insciis genitoribus, domo prolapsus ad religiosos viros, qui jugamontis Athos, in Macedoniæ confiniis, incolebant, se recepit, mortuoque Theodoro, Serviæ Episcopo, in ejus locum suffectus est, quem brevi post reliquit & iterum monachus factus summa vixit opinione sanctitatis, tandem in *Milesevo* cœnobio intra avitas Serviæ ditiones constituto, die XIV. Januar. A. 1250. obiit, & a Serviis in Sanctorum numerum, *Sancti Saba nomine*, quod Monachus factus assumerat, relatus, summaque religione cultus est, in cujus sepulcri loco monasterium condiderunt *S. Saba de Milesevo* titulo

(k) Orbinus pag. 382.

(l) Flavius Comnenus in Stemmate Genealogico Stephani Cossacciæ, apud Du Fresne, de Famil. Dalmat. sect. XI. pag. 265. edit. Venet.

(m) Luccari lib. III. p. 96.

(n) Vid. Acta electionis inter alia documenta Histor. Frid. III. a Kulpisio collecta in Volum. Rer. German. p. 183.

(o) Nicetas in Alex. lib. III. n. 7.

nlo adhuc notum, (p) ejusdemque memoria Illyricarum Ecclesiarum, annua celebritate ad undevigesimum Kalend. Februarii, perpetuo viget; (q) A quo tamen distinguendus est *Sanctus Sabba*, *Gordus*, a Rege Gothorum, Athanarico, martyrio affectus, (r) itemque *S. Sabba*, *Cappadox*, Seculo VI. sub Imperatore Justiniano circa A. 530. mirificæ sanctitate in Palestina fulgidus, (s) annuifque apud Venetos feriis publico devotionis ritu celebratus, cujus corpus, quod Carolus Theupolus A. 1103. ab Alexio Comneno dono acceptum, Venetias transvexit, ibidem in sacello Ecclesiarum D. Antonini, ad Theuposorum familiam pertinente, prout BANDURIUS narrat, asservatur; Nostri autem Serviorum Archiepiscopi, *Sancti Saba*, corpus amplius non existit, siquidem Sinanus, summus Aulæ Ottomannicæ Purpuratus, alter Pompejus seu Belisarius habitus, qui Tunetano Regno in Africa Hispanorum manibus A. 1574. crepto, Persico Regno in Asia ad extremas angustias redacto, captaque Jaurino Hungariæ urbe, ferocior redditus, & inique ferens, Bulgaros Serviosque Sigismundi Transylvani partibus favere, centies mille armatorum exercitu Serviam ingressus, *Milescerum* oppidum diripuit, belloque reliquius D. Episcopi indicto, cujus imaginem vexillis Serviorum militibus appictam viderat, corpus ejusdem flammis combussit sacri.

(p) Orbinius loc. cit. pag. 355. meminisse *Adm. D. Nicolai de Milescero*, quam Stephanus Banus, Ludovici Hungariæ Regis socer, fratribus minoribus in Bosnia exstruxit, qua dein corpus ejus A. 1357. cum ad nuptias filiarum in Hungariam abitum moliretur, extinctum, humo conditum est. Fuit autem *Milescerum* Serviarum vel Rasciarum oppidum, episcopali sede clarum, hinc Twardkus, primus Bosnia Rex, a *Metropolitano Milescerensi* A. 1376. inauguratus legitur apud Orbiniu, loc. cit. pag. 358.

(q) Joh. Bollandi *Act. Sanctor.* Tom. I. d. XIV. Jan. pag. 982. n. 12.
(r) Hujus facta ex Simone Metaphraste enarrat Laurent. Surius, *Vit. Sanctor.* mense April. die XII. Tom. II. pag. 147.
(s) Cujus vitam, autore Cyrillo Monacho, ex quinto Tomo *Aloysi* recenset Surius, in *Vit. Sanct.* mense Decembri Tom. IV. pag. 158. Plures hujus nominis Sanctos commemorat Joh. Bollandus, in *Notis ad Marnavii vitam S. Sabæ*, Tom. I. *Act. Sanct.* d. XIV. Jan. 1779.

sacrilégis, narrantes S. Sabæ biographo, JOHANNES TOMEO MARNAVITIO, dein Episcopo Bosnensi, in libro, cui titulus: *Regni sacris: Illyricana secunditas*, quem Romæ A. 1630. editum Ferdinando III. tunc Hungariæ Regi, postea Romanorum Imperatori, itemque Cardinali Francisco Barberino, inscripsit. (1) In hujus itaque S. Sabæ honorem Stephanus Cossaccia integro *Bosnensi Ducatui Sancti Sabæ* nomen indidit, ipsosque Duces Regnantes in posterum *custodes sepulchri S. Sabæ* dici voluit, adeo, ut & inter ipsa stemmatis gentilitii ornamenta leonem, clavem unguibus attolentem, gestaverit; Vnde non solum ipse sed & reliqui ex familia in publicis monumentis a Sancto Sabæ leguntur inscripti; Ita namque filia ejus Catharina, Thomæ, vel Stephano Thomasco, Bosniæ Regi, in matrimonium collocata, sed post mariti cædem a Mahomete II. Regno pulsa, Romamque elapsa, in cippo sepulchrali supracitato: *Catharina Regina Bosnensis, Stephani Ducis S. Sabæ ex genere Helena & domo principis Stephani nata &c.* insignitur. Ejecto autem terris suis per Mahometem Stephano, atque biennio post Dracevizzæ, haud procul a Castronovo, A. 1466. defuncto, bini filii, Vladislaus & Wlatkus, paternam invicem partiti hæreditatem, ille quidem *Ducatus S. Sabæ* superiorem, hic inferiorem, partem cum Castellonovo, tributario nomine, a virore obtinuerunt, (2) mox autem patrimonio a Bajazethe exuti, Ragusium, hinc Arbam concessere, ubi Wlatkus vivere desiit, Ladislaus vero, quem frustra Jovius, SANSOVINVS & TVBERO, cum Stephano, ad Mahometismum deflexo, confundunt, (3) in Hungariam, teste LAONICO, (4) dein

(1) Joh. Tomei Marnavittii *Vita S. Sabæ* Romæ 1630. edita, quam in capita distinctam, notisque illustratam Aetis Sanctorum, citato loco, inseruit Johannes Bollandus.

(2) Teodoro Spandugino dell' Origine de' Principi Turchi lib. I. pag. 54. Fiorenza 1551. 8.

(3) Vladislao primogenito pater sponsam praripuit, Stephanum.

natuminiorem Turcis obsidem dedit, qui dein ad Mahometismum transiit; Hinc Ludovicus Tubero, Commentar. sui temp. lib. V. pag. 114. fallitur, ubi Vladislaum propter ablatam sibi a genitore conjugem apostatam factum tradit. Orbinus l. c. pag. 387. Luccari lib. III. p. 97.

(4) Laonic. de Rebus Turcis. lib. X.

dein transit, *Ducis S. Sabe* titulo semper usus, hujus tenoris: *Duca Primorschi*, (z) *Signor di Hum*, (a) & *Guardiana del Sepolcro del beato Sava*, (b) Protendebantur autem hujus Ducatus limites ex oriente ad Rasciam, ex occidente ad Jadram hodie Zaram, teste LEVNCLAVIO, (c) vel ad duodecim itinerarios dies in longitudinem, & quatuor in latitudinem, juxta ORBINVM, (d) cujus omnes fluvii & amnes a septentrionali ad australem plagam versus Adriaticum & Jonium excurrerant, quos inter præcipui erant *Certina* vel *Zettina*, aliis *Tzettina*, CONSTANTINO PORPHYROGENITO *Zettina*, olim *Jillurus*, qui integro Comitatu *Certinensi*, urbi-que in eodem sitæ, nomen indidit, atque hodiernorum itinerariorum testimonio inter Saralium & Mostariam ponte lapideo, per Kfalimirum exstructo, (e) jungitur Epidaurum sive Ragusium inde proficiscentibus; Alter fluvius erat juxta ORBINVM *Narona*, apud PTOLOMÆVM *Naro*, (f) aliis *Noron*, CONSTANTINO ORONTIVS, idem qui *Narenta*, unde *Naronis ostia* a PTOLOMÆO (g) commemorata hodie *Golfo*

(z) Ab Illyrico Primorje, quæ Constantino Porphyrogenito Parathalassia est, atque ex divisione filiorum Stephani in superiore & inferiore Primoriam distincta in hodiernis mappis occurrit. Luccari lib. II. pag. 76.

(a) Subaudis primam originem Comitatus Helmenfis, vel Chelmenfis, Chulmiæ, Zacholmiæ, ad montem Chlum, Hlum, Hum, Zachlumiorum vel Ochlumiorum quondam sedem, variantibus pro diversa oris inflexione nominibus. Luccari lib. III. p. 101.

(b) Orbinus loc. cit. pag. 389.

(c) Leunclav. Pandect. Hist. Turc. cap. 95.

(d) Orbinus loc. cit. ex eo Du Fresne de Famil. Dalm. Slav. Turc. Sect. XI. pag. 264. A quibus

(e) Luccari lib. II. cap. XVII.

Gondola, Orator Reipubl. Ragusinae ad Portam Ottomannicam, qui A. 1674. hunc tractum peragravit, atque in Relatione sua, apud Bandurium, Imper. Orient. P. IV. ad calcem Tom. II. pag. 101. unius diei spatio longitudinem & altero tanto latitudinem hujus provinciae absolvi, refert. Decem itinerariorum dierum amplitudinem ipsi tribuit Joh. Tomeus Marinarius, in Vita Sancti Sabe jamcitata.

(e) Luccari Annal. Rag. lib. I. p. 9.

(f) De quo SCYLAX CARMANDENSIS in Periplo, sub Maniis, ex versione LVCÆ HOLSTENII: Post Nestos Naron fluvius est, aditu satis amplo, nam Stritimes & narves illum subeunt, ad emporium usque LXXX. stadiis a mari distans.

(g) Ptolomæus lib. II. cap. XVII.

Gulfo di Narenta vocantur. Omnem hunc tractum inter dit-
tos fluvios *Cettinam* & *Naronem* Ludovicus I. Hungariae
Rex, Twartko, Bosnensi Bano, dein Regi, in permutatio-
nem Comitatus Chelmenensis, una cum castellis *Imota* & *No-
yo*, concessit, unde evidens est, tum temporis diversam
adhuc cum ipso Comitatu habuisse rationem; Vbi autem
post obitum Ludovici, Bosnensis Rex Chelmensem Comi-
tatum sibi rursus vindicaret, uno eodemque nomine fuere
conjuncti, & dein a Stephano Ducatus titulo insigniti, in
quo plurimorum testimonio metropolis erat *Narona* ad ho-
monymum fluvium sita, pro qua in PTOLOMAEO forte ob-
scitantiam scriptoris, Gallicum nomen in Dalmatiam
transferentis, *Narboña* legitur, apud PLINIVM vero, (b)
ut & in ANTONINI Itinerario & THEODOSIANA TABULA
Narona pariter habetur, ac teste LVCCARIO accolis *Star-
rieve* dicitur, (i) ejus Episcopus, Metropolitano Ragusi-
no suffraganeus, ab Ecclesia Divo Stephano sacra, Epi-
scopus S. Stephani vulgo dicebatur. *Narona* autem eadem
est quae alias *Narenta* seu *Arenta*, a qua *Rentani* apud CON-
STANTINVM PORPHYROGENITVM (k) hujus tractus incolae
nomen tulerunt, quos Sclavi tanquam Baptismi S. fontibus
nondum ablutos *Paganos*, indeque Regionem *Paganiam*,
eodem PORPHYROGENITO teste, cognominarunt. *Narona*
vero ad *Herzegovinam* spectasse, dubio caret omni, quo-
niam castrum *Imota* seu *Imosch*, quod cum Naronensi agro
simul in supradicta permutatione Ludovicus Rex Twartko,
Bosniae Bano, concessit, adhuc in Instrumento Pacis Passa-
rovicensis Veneto-Turcicae castellum *Herzegovinae* appella-
tur. (l) Inde saltem factum existimo, ut plerisque
Geographis *Naro* seu *Narenta* caput *Herzegovinae* vulgo insi-
gniatur, a qua etiam Dabiscia, Miroselai Stephani Bosnen-
sis Bani filius nothus, *Dominus Narona* inscribi voluit. Ce-
teroquin vero metropolis totius Sancti Sabae Ducatus seu

P 2

Herzega-

(b) Plinius lib. III. cap. XXII.

(i) Luccari lib. I. pag. 24.

(k) Constantin. Porphyrog. in Vita Basilii Avi cap. LII. inter Script.

Hist. Byzant. a Francisco Combesio uno Volum. congestos.

(l) Du Mont Corps Diplomat. Tom. VIII. P. II. n. 200.

Herzegovina, ex testimonio PETANCII & ISTHVANFI, (m) fuit *Varbosania*, MORERIO & HOFFMANNO *Warbosaum*, qui secundo post Jaiciam dignitatis loco eandem collocant, (n) in binas partes, labente per mediam urbem Melietzka amne, dividitur, sed mœnibus destituta fertur, in qua, post deletos Bosniæ superioris Duces, Præfecti Turcici sedem collocaverant, quos inter præsertim in Solymani II. Historia, & secunda totius Bosniæ Panoletthria, Wsrefus, *Varbosania Præfectus*, a frequentibus in inferiorem Bosniam excursionibus, ac iterata toties Jaiciæ obsidione, in Hungarorum Annalibus celebris est. (o) A qua metropolis appellatione integer subinde Ducatus Sancti Sabæ sub *Varbosania* titulo apud Historicos insignitur, quem ab Illyrico *Varbosine*, vel uti THWROCZIO scribitur *Werhbozanya*, (p) prognatum superiorem Bosniam notare, post THWROCZIVM LVCIVS testis est, (q) unde etiam fit, ut Bosnæ & Herzegovinæ Præfecti sibi invicem contradistinguantur. (r) In eo tamen errat RATTKAY, quod duos statuât superioris Bosniæ Principatus, alterum Ducatum S. Sabæ, alterum *Varbosaniam*, seu Hungarorum ore *Herzegovinam*, (s) quos constanter reliqui Hungaricarum rerum scriptores pro Synonymis tenent. Ad supraddictum Narentam fluvium, duodecim milliaria supra urbem ejusdem nominis collocant plerumque *Mostariam* seu *Mostar*, quam in catalogo veterum Illyrici urbium *Salonianam* censet BAUDRANDIVS, ORBINVS autem (t) & LVCCARIVS (u) a Radigost, vel Radivoy Gost, Curopalata Stephani Cossacciæ, A. 1440. conditam statuunt; Modernis temporibus ab insigni armorum Damascenæ

(m) Felicis Petancii de Itineribus aggrediendi Turcum, inter Script. Rer. Hung. minor. pag. 613. Isthuanf. lib. VI. p. 58.	18. p. 133. edit. Wechel. 1600.
(n) Joh. Jac. Hoffmanni Lexic. Vniversal. Tom. I. pag. 566.	(q) Lucius lib. V. cap. III. p. 255.
(o) Isthuanf. lib. VI. p. 58. lib. VII. p. 71. lib. IX. p. 99.	(r) Rattkay Memor. Reg. & Banor. Dalm. Croat. lib. IV. p. 153.
(p) Joh. de Thwroc Chronic. Hung. in vita Sigismundi cap.	(s) Idem lib. I. p. 28. Pejus fallitur Herbelot, in Biblioth. Orient. p. 473. <i>Herzegovinam metropolin Ducatus S. Sabæ</i> venditans.
	(t) Orbinus loc. cit. pag. 384.
	(u) Luccari Ann. Raguf. lib. III. p. 97.

maſcenæ Chalybis duritiem adæquantium fabrica celebris eſt reddita, atque adhuc A. 1674. quo MATTHÆVS GONDOLA, Orator Reipublicæ Ragufinæ ad Portam Ottomanicam, hunc tractum peragravit, a Chriſtianis latini ritus, Epifcopo Boſnenſi ſubjectis, inhabitata, (x) qua dein Herzegovinæ Præſides vel Purpurati ſedem translocarunt, Boſnenſi Pro-Regi ſeu Eparchæ obſequium recusantes, ſed ad imitationem forſan antiquæ jurisdiſtionis, Regiæ & Ducalis invicem diverſæ, ſeparatum quoque dominium ſibi arrogantes. *Caſtronovum* vel *Caſtellonovo* in Hiſtoria Boſnenſi ſæpius commemoratur, in parte illa Ducatus Sancti Sabæ inferiori, quam in diſiſione patrimonii Stephani Coſſacciæ, ultimi Ducis, alter filiorum Wlatkus obtinuit, quod PALLADIUS FVSCVS XL. ab Epidaurò ſtadiis, haud procul a ſinu Catarenſi, olim Rizonico, collocat, atque validiſſimum prædicat, a Regulo quodam paulo ante tempora ſua conditum, (y) quod ſeculo quidem XIV. a Boſnenſi Rege Twartko, inter Raguſium & Catarenſem urbem, prope Dracovizzam A. 1373. exſtructum eſſe, LUCCARIVS autor eſt, (z) & ex eo colligere licet diplomate, quo Maria, Hungariæ Regina, Sigismundi Regis uxor, ſtatim poſt obitum parentis Ludovici I. in favorem Ragufinorum A. 1383. prohibet, ne quis ſuorum ſubditorum vinum alioſque alimentorum commeatus, contra Ragufii civitatis privilegia, ad dictum caſtrum convehere audeat. (a) Potiſſimum vero *Caſtronovum* captivitate inclaruit binarum Hungariæ Reginarum, ſenioris Elifabethæ atque Mariæ junioris, quas, teſte CARESINO, Johannes, Croatiæ Banus, cum in ſinem, ut ambæ Neapolim ad Margaritam, interfecti Caroli uxorem, vindictæ cauſa transveherentur, carcere hic cuſtodiverat, velut ex literis Urbani VI. A. 1388. d. 14. Junii datis conſtat, quibus Antonio Venerio, Venetorum

P 3

Duci

(x) Vid. Relationem Matth. Gondolæ, Italico idiomate conceptam, in Anſelmi Banduri Imper. Orient. P. IV. ad calcem Vol. II. pag. 101. (y) Pallad. Fuſcus de Situ oræ Illyrici lib. I. edit. Lucii pag. 455. (z) Luccari lib. III. p. 115. (a) Du Mont Corps Diplomat. Tom. II. Part. I. n. 130. p. 178.

Duci, gratias agit, quod ope trirremium Venetarum Regina Hungariæ ex captivitate *Castrovenensi* liberata fuerit, itemque ex aliis binis ejusdem Papæ epistolis, altera ad ipsam Reginam, altera ad Sigismundum conjugem, gratulatoriis colligitur, quas omnes CHIZZOLA, Reipublicæ Venetæ Commissarius, coram Ministris Archiducalibus, in suo circa dominium Maris Adriatici sermone, ex authentico produxit (b) Prope *Castrovenum* non ignoti nominis oppidum est *Dracovizza* in rerum Bosnensium scriptoribus, a morte Stephani Cossacciæ, ultimi Bosnensis Ducis, qui Ducatu suo Sancti Sabæ a Mahomete II. exutus, Ragusium confugit, ibique nobilium Albo inscriptus paulo post *Dracovizza* A. 1466. e vita discessit. (c) Data opera Ragusium hic prætermitto, (d) quæ olim quidem ad districtum postea *Herzegovina* dictum pertinuit, antequam tamen hæc Bosnensibus Toparchis subjiceretur, sui jamtum juris erat reddita, licet in Hungarorum clientela diu subsistens; sic namque Maria, Hungariæ Regina, in citato diplomate anni 1383, *Ragusium* suam aliquoties civitatem vocat, (e) atque Vladislaus Bohemicus, circa A. 1493. teste ISTHYANFIO, *Epidauros*, id per legatos postulantes, in fidem clientelamque rece-

- (b) Amelot de la Houssaye Suite del' Histoire du Gouvernement de Venise, ou Histoire des Vénitiens Tom. III. pag. 239. Amsterdam. 1705. 8.
(c) Joh. Gobellin. Commentar. Pii II. Papæ lib. XI. pag. 311. Francof. 1614. f.
(d) *Ragusium* veterum *Epidaurus* vulgo habetur, quam DIO & MELA in Parthinis, PLINIO Parthenis, Dalmatiæ populis, ponunt, unde *Epidaurii* & *Epitaurenses*. CONSTANTINVS autem PORPHYROGENITVS, de administr. Imper. c. XXIX. destructa a Sclavis *Epidauro*, ejusdem incolas ait prærupta vicina loca, ubi nunc oppidum est, inhabitasse, hinc suo

idiomate, quibus *Lau* præcipitium est, *Lausinos*, quasi præcipitium insidentes, appellatos fuisse, Romano deinceps ore *Rausinos* pronunciatos. Vide ANSELMI BANDURI notas ad Constant. Porphyrog. de Administrando Imperio ad calcem Tomi II. Imper. Oriental. p. 78. Vnde PALLADIUS FVSCVS, in descriptione Oræ Illyrici lib. I. a LVCIO edita, pag. 455. errorem vulgi notans, quadraginta stadiis ab hodierna *Ragusio* *Epidauri* Coloniarum vestigia collocat, de quibus conf. SPON Voyage de Dalmatie.

- (e) Apud Lucium de Regn. Dalm. lib. v. cap. III. p. 256.

recepit, a multis seculis Pannoniæ Regum amicitia patrocini-
cinioque suffultos. (f) Ob brevitatis studium silentio pa-
riter liceat præterire plures alias urbes & arces, quarum ex
numero *Rama*, (g) *Soko*, (h) *Stagnum*, (i) *Popovum*, (k) in
ipso narrationis filo jam commemoratæ sunt, quæ cum
omnes ad Bosnensium Ducum jurisdictionem in harum re-
rum scriptoribus relatæ legantur, evidens est, totum illum
tractum atque *Chelmensem Comitatum*, cujus memoria in hodi-
erno *Clinovo* adhuc viget, sub *Ducatus S. Sabæ* vel *Herzegovina*
appellatione *Bosniam Superiorem* constituisse, quod ad intelli-
gendos ipsorum Annales notari meretur. Hunc vero Du-
catum quare *LAONICVS*, (l) in enarratione totalis Bosnensis
excidii, non aliter, quam *Sandalis Regionem*, nuncupet, non
omnibus obvia est ratio; *LEVNCCLAVIVS* enim corrupto vo-
cabulo ex *Sancto Sabæ*, vel juxta os Italarum *Sansava*, per er-
rorem *Sandalis* enatum putat, (m) quod nodum secuisse,
non solvisse, dixeris. Verum haud inepte *LAONICO Sanda-
lica* dicebatur regio, a *Sandale* vel *Sanduglio* Hranichio, qui
eam a parente *Wtlako*, primo *Twartki* Bosnensis Regis
fendatario, jure hæreditario obtinuerat, sub *Chelmenis*
Vayvodatus nomine, *Sancti Sabæ* titulo nondum ad ist-
hunc Comitatum translato. A quo demum tempore, sub
finem seculi XV. idem Ducatus, ab *Actuarii Malatestani*
Germani

(f) Nicol. Ihsstuanf. Hist. Regn.
Hung. lib. IH. pag. 20.

(g) Vid. supra Cap. I. §. XI. p. 26.
seq.

(h) *Soko* fortalicium primum di-
citur Luccari lib. III. pag. 96.
in prærupta petra situm oppi-
dum, prope quod *Piva* & *Tara-*
amnes ex monte *Prolog* exeunt,
unoque alveo in *Drinum* ca-
dunt, teste *Mario Nigro* Geo-
graph. Comment. lib. VI. pag.
90.

(i) *Stagnum* Bosniæ jurisdictionis
commemoratur Luccari lib. II.
pag. 46. de in. sub. ditione. Rei-

publ. Ragusinz Anselm. Bandur.
in notis ad Constantin. Porphy.

de administr. Imper. ad calcem
Partis IV. Imperii Orient. pag.

101. cujus episcopum Ragusini
suffraganeum ponit Aub. Mi-
raus, in Notitia Episcopat Orb.
Christ. lib. IV. cap. X. pag. 183.

(k) *Popovo* rupes munita a Maho-
mete II. post excisum Step-
hanum Regem destructa Luccari
lib. III. p. 97.

(l) *Laonic.* de Reb. Turcicis lib. X.
pag. 290. edit. Reg.

(m) *Leunclav.* Pandect. Hist. Turc.
cap. XCV.

Germani pronunciatione Græca, germanizante, ut putat LEVNCLAVIVS, ore, *Herzegovina*, seu prout in Passarovicensi pace Veneto-Turcica scribitur, (n) *Erzegovina*, quasi Ducis sedes, salutatus fuit, ab aliis *Orzega*, vel *Herseca*, Turcis *Hersec*, juxta CASTALDVM *Chersec*, majori nunc, nunc leniori gutturis aspiratione facile alternante, quemadmodum alibi idem LEVNCLAVIVS nomen *Herzecogli*, quod Ducis filium sonat, nunc *Cheserogli*, *Chersecogli*, nunc *Herzeogli*, *Hersecogli*, scriptum commemorat, indeque incolarum *Herzegovinae* nomen *Cudverges* apud LAONICVM prognatum scribit, (o) a quibus vel integram regionem *Chudvergie* nomen tulisse conjicitur. (p) Quæ cum nativa soli fertilitate, qua Ragusini tanquam horreo & cella gaudent, omnium ore & eloigiis commendetur, & quondam nobilissimam Bosniæ partem, cujus castellum *Imosch* vigore Pacis Passarovicensis, Reipubl. Venetæ relictum est, constituerit, operæ erat pretium, nec ab instituto alienum, paulo fusius de eadem differere, præsertim, cum casu recuperandæ Bosniæ non infima sane hujus tractus habenda sit ratio, cujus beneficio optimum cum Epidauriis vel Ragusinis stabiliendum esset commercium, horumque ope ad Venetos & Batavos, in Bosniæ non solum, sed & retrojacentium Sclavoniæ, Croatiæ, Regnorum, commoda extendendum.

§. VII.

Bosnia inferior

Inferior autem Bosnia, a Regio Regimine Seculo XIV. Regni dignitatem consecuta, urbibus arcibusque superiori longe celebrior, decem distribuitur provinciis, una *Czer-nickensi*, versus Occidentem; quatuor versus Meridiem, *Cra-coviensi*, *Salensi inferiori*, *Suitaviensi* (q) & *Podrimensi*; binis versus Orientem *Varesiensi* & *Salensi superiori*; totidemque ad Boream

(n) Art. I. Tract. Passarovic. in Du Mont Corps Dipl. Tom. VIII. part. II. n. 200. p. 525.
(o) Leunclav. Pandect. Hist. Turc. cap. CLXI. p. 374. edit. Venet.

(p) Orbinius loc. cit. p. 382.
(q) Suitavam in bellis Stephani Cossaciæ cum Ragusinis ab his occupatam commemorat Luc-cari lib. III. p. 97.

Bosnam *Possavienſi & Modriſzenſi*, quas inter in medietullio ſita eſt *Viſſora*, (r) cujus præſertim in Twardki, primi Boſnenſis Regis, Hiſtoria crebrior ſit mentio, a qua perinde ut & Salenſi, tanquam præcipuis Regni partibus quondam Boſniæ Principes & Reges in publicis monumentis nominatim inſcribebantur; Ita Stephanus ille Boſniæ Banus, Ludovici Hungariæ Regis ſocer, in Epiſtola Tragurienſium d. 12. Jun. 1326. *Liber Princeps & Dominus Boſnæ, Viſſora, Sala & plurimum aliorum locorum*, ſalutatur. (s) Turcis hodie in tres Sanguiacatus; *Banjaconſem, Sarajienſem & Obracenſem*, diſſecitur, cujus longitudinem quadraginta, latitudinem vero, ab origine Boſnæ fluvii ad Savi confluentem, quindecim miliaribus abſolvi, itineraria teſtantur. (*) Inter celebriores civitates & arces, cum chorographicum huius ſermonis non ſit inſtitutum, illas recensere ſuffecerit, quæ vel famam in Hiſtoria meruerunt, vel in ſupranarratis locum invenerunt. Primas facile tenet *Bosnarium, Bosna-Serai, Serail* vel *Serraglio*; hodierna Regni metropolis, ad præterlabentem fluvium *Bosnam*, a quo *Bosna-Serai* cognominata fuit. Poſtquam enim Turcarum Principes Sultanz matris vidualitium ad huius urbis reditus, qui propterea ſane non adeo exigui eſſe debent, assignaſſent, probabile eſt, illam a Palatio deſumptam nomenclaturam invaluiſſe; Nam prouti *Serai* Perſis ædem ſeu palatium denotat, Turcis etiam Palatium Sultani aliorumque magnatum innuit, atque officia illa *Aulica Serai-Dar-Agaſi*, vel *Serai-baſſi*, ſupremi Palatii Præfecti, inde nomen ſortiuntur, *Serail* item Sultani Gynæceum connotat; ita & urbs, a Sultanz ſede Turcis *Serai* cognominata, Gallorum dein terminatione *Serraille*, Italoꝝ more *Seraglio*, nonnullis autem latina inflexione *Saralium*, teſte BAYDRAND nuncupata fuit, hodieque urbem Regiam indigitat, ut mirum non ſit, nunc *Jaiſciam*, nunc *Saralium*.

(r) Bruzen la Martiniere Grand Dictionnaire Geographique & Critique Artic. Boſnie. Amsterdam, 1730.

(s) Vid. Tragurienſium Literas apud Lucium de R. D. & G. lib. V. cap. III. p. 256.

(*) Zedleri Lexic. Univerſal. Tom. IV. Artic. Boſna.

Zwornick

Saravium Rēgni sedem vel metropolim ab Historicis & Chorographis salutari. (1) Feruntur in eadem, Itinerariorum testimonio, trecenta circiter Muhamedani cultus ædificia vel delubra numerari (2) incolarum autem numerus, eo tempore, quo a Serenissimo Duce Sabaudiz Eugenio A. 1697. occupata fuit, ad tricies millenarium a DV. MONT extenditur, (3) hodieque duplo major a peregrinatoribus perhibetur; Vrbs quidem ipsa munimentis destituitur, arx tamen antiquo circumvallata more refrenandis primis hostium insultibus sufficit. Post hanc fama, magnitudine opibusque, celebris est *Srebernicum*, hodie *Suornic* vel *Zwornick* ad flumen Drinum sita, auri - atque argentifodinis clara, a quibus & nomen sortita, quod perinde aliis in vicinia minoris momenti oppidis, metallo ditibus, commune est, quibus tamen illa, quæ in Hungarorum Annalibus de *Srebernico* occurrunt, applicari nequeunt, sed de hodierna *Zwornick* intelligenda videntur. Laudat enim ISTHVANFIVS, (4) *Srebernicum* Sigismundi Imperatoris & Regis Hungariæ temporibus præsidio militari custoditam, Regiaque præfectura celebrem, urbem, a qua simul proximæ Tessenii & Socolii arces pendebant, quibus sub Rege Ludovico II. Thomas Mathusnajus præerat, propter ignominiosam urbis deditionem exilio & publicatione bonorum mulctatus. Prædicat dein ISTHVANFIVS non mediocre ejus munimentum, quod sæpius hostium impetus fortiter sustinuit, præsertim vero famam A. 1520. meruit obsidione Solymanni II. qui admotis quidem scalis primo assultu idem expugnandum ratus adeo maseule repellebatur, ut mutato in obsidionem consilio post operosos decem dierum conatus, urbem inedia & fame magis exhaustam, quam bellica virtute superatam, ceperit. In recentioribus autem ævi nostri annalibus

ab

(1) Vid. d' Herbelot Bibliotheque Orientale, Artic. Sarai pag. 759. Paris. 1697. f.

(2) Autor Vita Principis Sabaudiz, sub titulo: Eugénii Heldenethaten Tom. I. pag. 544. centum & quinquaginta conu-

merat templa, & 6000. ædes privatas.

(3) Du Mont Explication Historique des Batailles du Prince Eugene, fol. 7.

(4) Isthuanf. lib. VI. p. 58.

ab immortalis Sabaudia Ducis expeditionibus inclaruit, (*) ut mirum sit, neque in HOFFMANNI, DAVITY, MORERII, MATY, CORNELII, aliorumque Memoriis Chorographicis, ullam vel pristini *Srebernici*, vel moderni *Zwornikii* nominis, mentionem fuisse injectam, quod tamen haud adeo ignotum poterat videri, siquidem Dabiscia, Bosnensis Regis nepos, in excidio Regni per Mahometem, ad Ragusinos confugiens, *Dominus Srebernici*, vel *Signor di Sreberniza* apud LVCCARIVM inscribitur. (2) Minoris quidem ambitus, fama autem *Jayza* major est *Jayza* vel *Jayza* BONFINIO, *Gaiia* LAONICO, *Gaiiza* LEVNCLAVIO, & *Jaiia* ISTHVANFIO, in privilegiis Pauli II. Pontificis, ob ejusdem recuperationem, fratribus Minoribus in Bosnia, A. 1467. indultis *Zaytze*, (a) DRECHSLERO *Gaisa*, (b) Regia quondam sedes, Regnique metropolis, ad confluentem Plivæ & Verbasi, (c) in edito saxeoque monte, arx naturali situ & arte munita, quam fama fert ab Italo Architecto, ad similitudinem Neapolitanae arcis, a Guilielmo Normanno exstructæ, & ab ovi forma *Castel-Ovo* nuncupatæ, ædificatam ab ea nomen tulisse, quandoquidem *Jayza* apud Illyricos *ovum* significare, certum est. Omnibus harum rerum scriptoribus, unanimi ore, tanquam fortissimus locus commendatur, præsertim BONFINIO & BOTERO *inexpugnabilis arx ac hostibus inaccessibilis* dicitur. (d) Experientia saltem atque supracommemorata cîtea eandem bella testantur, quoties eo etiam tempore, quo res tormentaria perfectionis gradum jam attigerat, frustra

Q 2

stra

(*) Vid. Eugenius nummis illustratus, pag. 82.

(a) Luccari lib. III. pag. 97.

(2) Luc. Wadding. Annal. Minor. A. 1467. n. XL Tom. XIII. pag. 405.

(b) Wolffg. Drechsleri Chron. Saracen. Turcic. ad A. 1463, sub calcem Cæli Aug. Curionis Histor. Saracen. pag. 58.

(c) Dominici Marii Nigri Commentar. Geogr. lib. VI. p. 91.

(d) Bonfinius Rer. Hung. Dec. III. lib. X. p. 534. Giovanni Botero Relazioni Univerfali dell' Europa, Part. I. lib. I. pag. 79. edit. Venet. 1640. 4. ubi Fratres Minores conventum nomine S. Catharinae, multis indulgentiis intercedente Catharina, Bosnensi quondam Regina, decoratum habuisse, Waddingus refert, Annal. Minor. A. 1458. m. 35. Tom. XIII. p. 78.

stra tentata fuerit, quam neque Mahometes II. nisi summa opera A. 1463. expugnavit, neque Matthias Corvinus facili negotio dein recuperavit, quandoquidem ille prima Octobris urbe jam potitus, arcem, non obstante, quod major inhabitantium pars Turcicum jugum ægre ferens arma abjecerat, medio demum Decembri ceperit. Nec Solymannus II. illam, testante ISTHVANFIO, decimo obsidionis die subegisset, nisi Præfecti socordia & imperitia viam stravisset. Propter quam loci fortitudinem primi Bosniæ Bani dein Reges, sedem suam & aulam ibi collocaverant, unde vicini campi prata Regia appellantur, per quæ Christophorus Frangepanus, Ludovici II. Regis Hungariæ Bellicus Dux, in famosa illa per Solymannum II. Jaiciæ obsidione A. 1520. militem & commeatum apparatusque bellicum feliciter in urbem introduxit, eandemque liberavit. (e) Hinc etiam constanter apud LAONICVM, LEVNCLAVIVM aliosque Historicos & Geographos *Jaicia caput & sedes Regni Bosnensis* nuncupatur, a qua Hervoya Bosniæ Princeps, & Spaleti Dux, *Dominus Jayza* inscribi voluit. (f) Post delectos etiam Reges Banis ibidem sedes, antequam aliunde translocaretur, mansit, ita enim in transactione Vladislai Bohemici cum Maximiliano I. circa successionem A. 1491. inita, *Banus de Jayza* juramento Regi Romanorum præstando adstringitur. (g) Ad radices montis junctum est oppidum mediocriter munitum, præruptis rupibus & vadis obfirmatum, ubi duo amnes Verbasus & Pliva concurrunt, junctoque dein tertio Verbanja, omnes uno Verbasi nomine late patenti in planitie decurrentes, tandem infra *Gradiſcam*, quæ BRIETIO aliisque veterum *Servitium* est, Savo commiscuntur. In eo autem errat ISTHVANFIVS, (h) quod tertium cum *Verbaso* concurrentem fluvium *Bosſutam* seu *Bacantium* cognominet, hic enim ex luculenta PLINII descriptione in Savum Syrmio oppido effluit, (i) atque a septen-

(e) Isthuanf. Hist. Pannon. lib. VII. pag. 71. (g) Du Mont Corps Diplomatique Tom. III. P. II. n. 145. p. 263.
(f) Vid. Diploma Vladislai de A. 1406. in Du Mont Corps Diplomatique Tom. II. P. I. p. 297. (h) Isthuanf. lib. IV. pag. 31. ad A. 1500.
(i) Plinius lib. III. cap. XXV.

septentrione versus meridiem means, in hodiernis mappis *Bosna* vel *Bosnia*, alibi *Bosai*, BONFINIO *Bosna* scribitur, cui quondam Elisabetham Hungariæ Reginam, Mariæ matrem, Segismundi foceram, in rebellionem Hungaricam demersam tradunt; (k) quamvis CARESINVS eandem in carcere Castronovenſi extinctam commemoret. Computo autem BONFINII *Jajcia* a confluenta Verbasi & Savi quatuor dierum itinere, (l) & ab altera plaga, juxta LAONICVM a Clitia vel Clissa quinque dierum intervallo distare perhibetur, quamvis, ejusdem testimonio, Mehemetes Bassa elapsum *Jajcia* Stephanum Regem secundo die in Cliffensi arce, concitato ob prædæ Regiæ cupidinem cursu, attigerit. Si fides est HERBELOTIO Turcæ *Jajcium* ordinarie *Kbacvazam* nominant, teste autem LEVNCLAVIO *Covadzam*, (m) qua appellatione etiam in Annalibus Turcicis alibi occurrit. (n) Videri hinc poterat, *Bebazium* arcem, quam GOBELLINVS & LAONICVS commemorant, (o) ORBINVS autem & LVCCARIVS *Bobovaz* appellant, (p) ob quendam nominis consonantiam, eandem esse cum *Covadza* seu *Jajcza*, siquidem ab omnibus tanquam arx fortissima & Regni quondam caput, seu de *Jajcza* hactenus dictum est, prædicatur; Sed cum LAONICVS æque ac ORBINVS, in eadem Bosnenſis excidii narratione, utramque luculenter invicem distinguant, ac expugnata *Bebazii* arce, Mehemetem Bassam, jussu Mahometis Sultani, fugientem Regem persecutum, *Jajcia* jam elapsum cognovisse, & demum in arce Cliffensi attigisse, narrent, dubium remanet, utrum de illo *Bobovaz*, quod ad orientalem Bosnæ fluvii plagam in hodiernis mappis collocatur, allegata

Q3

corum

(k) Pauli de Paulo, Patritii Jadrensis, Memoriale, seu Diarium, a Lucio editum pag. 423.

(l) Bonfin. Rer. Hung. Dec. III. lib. X. p. 534.

(m) D' Herbelot Biblioth. Orientale Artic. *Jajcza* pag. 476. Leunclav. Pandect. Hist. Turc. cap. 141. p. 451. edit. Reg.

(n) Annales Othmannidarum a

Gaudier, vulgo Spiegel, ex Turcico germanice translatus, a Leunclavio latine redditus pag. 30. edit. Francof. 1596. f.

(o) Joh. Gobellinus Commentar. Pii II. Papæ lib. XI. pag. 311.

Laonic. de Rebus Turcic. lib. X.

(p) Orbinus loc. cit. pag. 374. Itaq. Luccari. Annal. Ragul. lib. II, pag. 58. lib. III. pag. 108.

Banjaluka

eorum narratio intelligi queat. Nec infimum locum occupat *Banjaluka*, urbs ex adjacentē arce admodum munita, moenibus antiquo more fortissimis turribusque rotundis instructa, ad Verbanum seu Verbasum fluvium, qui supra urbem aquis Verbanjæ auctus, antequam in Savum infra Gradiscam antiquis Servitium effluat, haud procul a *Banjaluka* Vaniam amnem recipit, a quo urbis nomen promanasse conjicitur, quandoquidem in antiquis mappis & apud Sansonivm alioſque *Wanialuka*, corrupte vero *Wammeluka*, vel *Waimelikha* apud BAVDRANDIVM scribitur; alias etiam *Vienatz* appellata videtur, quoniam LVCCARIVS Bani de *Vienaz*, seu castelli ad Verbasum meminit. (q) Tempore Ferdinandi I. Austriaci a Solymanno II. culpa Andreæ Radovitii, Arcis Præfecti, in panolethria integri Bosnensis Regni expugnata fuit, nunquam abhinc in Austriacæ Domus potestatem reversa. (r) Per seculum & quod excurrit sedes fuit Purpuratorum seu Bassarum, vel potius Beglerbegorum Turcorum, Pro-Regis dignitate hanc Regionem moderantium, qui Hungarorum Banis respondent, nam prout hi Regio nomine in subactis Regnis, tanquam Præsides administrandi Regiminis, constituebantur; ita & Beglerbegi Turcis proprie dicebantur, qui supremum in acquisito aliquo Regno magistratum gerebant, communi tamen Bassarum Bosnensium nomine sæpius in Historia obviam veniunt, quos probabile est suam *Banjaluka* sedem fixisse, quo infestandis in Croatia Christianis viciniore essent, quod præsertim exante seculo XVI. experientia docuit, ubi Hassan Bassa Bosnensis maxima inde nostratibus damna continuis A. 1593. intulit excursionibus; (s) Hodierno autem die Præsides Bosnenses sedem suam *Travnickium*, ignobile ceteroquin oppidum translocasse constat. Hoc loco perinde ut in reliquis Bosniæ urbibus hiulca sunt aut confusa, aut plane falsa, Lexicographorum & Topographorum adversaria, ut nisi aliunde de veritate constaret, continuus locus foret erroribus,

(q) Luccari loc. cit. lib. I. pag. 9. (r) Thuanus lib. CIV. Chytræus lib. & lib. III. pag. 110. XXX.

(s) Istvanffy, l. c. lib. IX. p. 99.

toribus. Qua ratione enim tueri poterunt BAVDRANDVS, ejusque affecia HOFFMANNVS, (1) *Banjalucam* primariam esse Regni Bosniæ urbem; Quodsi enim magnitudinem opulentiamque respexeris, Saralium vel Sarai & Srebernicum seu Zwornick eandem exsuperant, si metropolitanam proedriam spectas, Jaytza primaria foret, ceu antiqua Regum sedes & pristinum omnium ore Regni caput, quod nomen unquam *Banjaluca* convenisse, dissententur omnes; Majori insuper vitio laborat BAVDRANDI descriptio, ubi ad aliud hujus nominis ignobile oppidum illam accommodat, *Banjalucam*, dicens, *primariam esse Bosnia urbem, versus montes & confinia Dalmatiæ, prope flumen Cetinam*, ut vel urbem & oppidum inter se confuderit, vel nostram ad Verbasum *Banjalucam* prorsus ignoraverit, vel alterutram male collocaverit, in quem errorem impingere videtur CORNELIVS (*) celebris ille apud Gallos Comicus & Geographus, qui *Banjalucam* Bassæ Bosnensis sedem annunciat, sed *ad flumen Cetinam* versus Dalmatiæ Confinia collocat, quo pacto unus alterum transcribens ad eosdem cum hodego scopulos allisit. MORERIVS (x) idem trahit filum, nec aliam hujus nominis urbem novit, nisi *ad flumen Cetinam*, in Dalmatiæ confiniis, quem innumeri alii minores Lexicographi torrentis instar sequuntur, uno ab altero sua quamvis erronea mutuato, ut ita de *Banjaluca ad Verbasum* altum ubique maneat silentium. Fuit autem in hoc montium versus Dalmaticas oras tractu ad Cetinam, de quo supra dictum est, oppidum *Banjaluch* seu *Banjalucum*, SANSONIO a *Wanialuka* seu hodierna *Banjaluca* urbe & arce probe distinctum, in novissimis mappis raro obvium, quod a Sebenico versus orientem quadraginta, & a Spalato ad borealem plagam, triginta milliaria distitum, DAVITY commemorat, BRIETIVS autem *Blandanam* vel *Blananam* fuisse,

(1) Joh. Jac. Hoffmanni Lexic. Universal. Lugd Bat. 1698. IV. Vol. I.
(*) Thomas Corneille Dictionnaire Universel Geographique & Historique. IV. Tom. in forma majori, Paris, 1708.

(x) Morery Dictionnaire Universel Historique, ou Melange curieux de l'Hist. sacrée & profane. Amsterd. 1724. VI. Tom. fol.

Deber se, testatur. Nec silentio hic prætereundam arbitror ob quædam supranarratorum momenta commemoratu haud indignam arcem *Deber*, quam THWRACZIVS, pleræque etiam hodiernæ mappæ in *Vijera* Provincia collocant, prope meridionalem Savi ripam, quam pace Passarovicensi Cæsareæ jurisdictioni restitutam, *recuperatorum* nomine vulgo insignimus. In Hungarorum Annalibus a prima Bosnensium contra Sigismundum rebellione A. 1387. famam obtinuit, nec munimentis destituta fuit; quibus tantum confisus est Johannes ille Horwath, alias Hericart, Banus, tum temporis dissidiorum fax & tuba, rebelliumque protageron, (1) ut in urbe Possegenſi non satis tutum sese arbitratus, illuc ad Episcopum Zagrabienſem, in istis tumultibus pariter ibi commoratum, confugerit, quam tamen Sigismundus superato Savo facile expugnavit, Episcopum cepit, Banumque elapsam, sed insidiis Regiis in via constitutis interceptum, iusto supplicio affecit, Regem vero Bosnensium ad obedientiam denuo redegit. (2) Reliquas arces, (a) permittente id instituti ratione, silentio præterire liceat, quarum insignis adeo est numerus, ut LAONICVS & ORBINVS ea expeditione, qua Mahometes II. A. 1463. integrum Regnum subegit, *intra octiduum septuaginta amplius natura & arte munitissima oppida in manus hostium pervenisse, asseverent*, (b) quibus & GOBELLINVS Synchronus patrocinator (c) BOSFINIVS autem a Matthia Corvino, Regnum paulo post recuperante, brevi tempore *viginti & septem Jaicia circumfusi-*

ma

(1) Georg. Rattkay de Nagy Thabor Memor. Reg. & Ban. Croat. lib. III. p. 83.

(2) Joh. de Thwrocz in Vita Sigismundi cap. IV. p. 122. edit. Wech.

(a) Quarum ex numero *Deber*, *Schebze*, *Maglar*, *Branduck* vel *Vanduck*, *Tschem* &c. in expeditione Sabaudiz Ducis A. 1697. innotuere. Vid. Eugenii Helden-Thaten Tom. I. pag. 539. 540. 544. 546. Alia vero castella

in montibus disposita, utpote *Blagaja*, *Visocki*, *Dubrownitch*, *Cbolniza*, *Bocham*, *Chrefevo*, *Profor*, & in sinistra Veibasi tipa, *Bozaz*, *Greben*, *Suezai*, *Frachlin*, *Meurichin* & *Vinam*, non longe a Jaiza, nominat Marius Niger Geograph. Comment. lib. VI. p. 91.

(b) Laonic. Chalcocondylas de Rebus Turcicis lib. X. Orbibus loc. cit. pag. 375. 377.

(c) Joh. Gobellinus Commentar. Pii II. lib. XI. pag. 311.

ma oppida expugnata testetur, (d) & ISTHVANIVS in re-
 censione progressuum Solymanni II. in Bosnia *ad solam Jai-*
ciam duodecim pertinuisse arces, referat, simul cum expugnata
 Jaicia ab hostibus subactas, quas inter *Bela-Jesero, Orbava-*
cium, Socolum, Levaciam, Serepnarum, Aparuriam, Bergam, Bos-
sariam & Grebenum, recenset. (e) Quæ numerosa arcium
 series in retrojacentium & vicinorum hæreditariorum Re-
 gnorum securitatem luculentissima sane sperare jubet emo-
 lumenta, quæ cum ultra ducentos annos nostris crepta fue-
 rint manibus, mirum non est, quod a perpaucis agnoscan-
 tur. Pagorum quidem numerum, quem ad denum mila-
 lenarium extendunt, vix integrum erit determinare, con-
 spicuum tamen esse, nemo facile vocaverit in dubium, ma-
 triculae saltem, nonnullos pagos quingentis & ultra con-
 stare ædificiis, perhibent; evidenti argumento, Regno
 huic non deesse gentem, & agris colendis & armis feren-
 dis, sufficientem, quod sane ad speranda hinc emolumen-
 ta pertinet, de quibus mox fusius dicetur, postquam de
 intrinseca Regionum conditione, territorio, aliisque bene-
 ficiis pauca adhuc fuero præfatus.

§. VIII.

QVod Regni fertilitatem attinet, multis sane parafangis
 ab ea distat, quam vulgo traducunt, a sterilitate parum
 dissonam, nullo facto discrimine inter terram sterilem, &
 minus cultam. Sterilitas naturæ soli inhæret, & inhabilita-
 tem producendi fructus gignit, incultum vero non territo-
 rii conditionem arguit, sed agricolarum vel negligentiam,
 vel defectum spectat. Vnde si inter terras nostras studiose
 cultas, atque inter illas, ob inhabitantium partim barba-
 ricam, partim desidiam, neglectas, comparisonem velis in-
 sistuere, sterilitatis sane posteriores accusaveris; quotquot
 enim vel a limine istas salutarunt oras, in sesquipedalia ex-
 quisitæ rerum abundantia non excurrent elogia, sed regio-

*Bosnia ter-
 ritorium*

R

num

(d) Bonfinius Rer. Hungar. Dec. | (e) Isthvans. lib. IX. pag. 99.
 III, lib. X, p. 534.

inimicioribus incolis impensiorique dignarum cultura do-
lebunt sortem ; Quodsi autem ad naturalem soli ipsius , &
intrinsicam terræ qualitatem respexeris, aut inculta incultis
æquiparaveris, asseverare audeo, in nostris oris reperiri de-
serta, non quæ hominum cura, & studio derelicta sint, & de-
serta, sed quæ omni humana industria, omnique conatu
fecundari nequeant, utut ipsorum intuitu integræ ditiones
nec desertæ nec steriles vocentur, alia vicissim deprehendi
loca, quæ inculta, nonnisi spinas, vepreta, & dumeta pro-
ducunt, ubi e contrario in planitiis Bosnensibus, etiam
in cultis, herbæ nascuntur omnis generis salutiferæ Bota-
nicis laudatæ, fragrantæ, peregrinorum animos in admira-
tionem rapientes, evidenti sane argumento, easdem terras
suapte soli natura , & frugifera conditione , absque ulla
hominum arte producendis ejusmodi egregiis herbis aptas,
ad summum fertilitatis gradum, accedente incolarum in-
genio, cultura, industria & labore, evehi posse, propter
eaque minus sterilitatis esse insimulandas, siquidem in exa-
minando ligno non quæritur, an factus sit, sed num fieri
ex eodem possit Mercurius. Hæc enim Turcarum est po-
litica, & ratio status, ut pro conservando numerofo exer-
citu, atque alendo ad expeditiones bellicas perpetuo qua-
si milite, populum spolient, omnibusque nisi ad susten-
tationem summe necessariis bonis exuant, ne vel impensiori
agricultura a bellica virtute deflectatur, vel domesticis de-
tentus curis ab armorum exercitio disturbetur, vel locu-
pletior redditus emolliatur, vel glebæ affixus castra recu-
set sequi: Subditi itaque desperantes, se commodis, multo
minus opibus, quas labore sibi parare possent, esse gavisu-
ros, agriculturæ commercioque ulterius non incumbunt,
quam summa necessitas efflagitat; hinc illæ sylvæ immensæ,
omnia ubique vasta, & potior agrorum pars deserta : Qua-
li incuria optimas regiones hirsutam induisse faciem novimus,
sic Palæstinam in ipsa Palæstina quæremus, ita & Bulgariæ, Ser-
viæ, vicinorumque Regnorum facies a suo flore pristino emar-
cuit, tum enim Romani Imperatores voluptatis causa ad has
usque regiones devchebantur, quod ex præsentī terrarum
habita

habitu fabula quidem videretur, nisi tot a Romanis illæ conditæ urbes testimonium afferent; loquitur id insignis Trajani pons, cujus rudera prope Severinum adhuc visuntur, hac epigraphæ ornatus: *Providentia Aug. vere Ponsificis, Virtus Romana quid non domat, sub jugum ecce rapitur & Danubius*. Quantum pulchritudine & rerum gestarum gloria inter omnes Thraciæ urbes semper emicuerit *Adrianopolis*, apud priores *Odrysum* vel *Orestida*, hinc vel maxime colligitur, quod ejus regionis fecunditate veteres Bithyniæ Reges allecti, ex Asia in Europam commigrantes ipsam sibi in domicilium atque Imperii sedem diu ante Byzantii expugnationem tenuere. (f) Bosniam pariter seculo adhuc XII. ubertate soli rerumque abundantia celeberrimam fuisse, tradunt Historici. Tempore enim Culini, Bosnensis Rani, Boritzæ vel Boritzii successoris, qui, teste ORBINO, circa annum 1172 vixit, atque 36. annos regnavit, cujus in Vladislai diplomate (g) amplissima fit mentio, tanta extitit rerum omnium ubertas, & copia in Bosniæ provinciis, ut qui similem dein vellent denotare abundantiam, proverbii vice vulgo dicerent: *Jam ad Culini tempora redijmus.* (h) Celeber-

Campus
Merlinius

- R 2 Pristina,
- (f) Felicis Petanzii Libell. de itin-
ribus aggrediendi Turcum, ad
Vladislaum Hungar. & Boh.
Regem cap. I. Inter Scriptor.
Rer. Hung. Wechel. pag. 621.
item in Tomo V. Operum Con-
ringii pag. 1040.
- (g) Vladislai diploma Tuerkoni
Bosniæ Regi A. 1406. d. 26.
Aug. concessum ex Lucio lib.
IV. p. 261. assert. Du Mont
Corps Diplomatique Tom. II.
P. I. n. 223. f. 297.
- (h) Orbinus loc. cit. pag. 350.
- (i) Joh. de Thwocz. Chronic.
Hung. P. II. cap. XLVI. p. 154.

Prifina, ob ubertatis præstantiam, Myfiæ Dominis quondam maximis habitus deliciis. (k) Ob quam ampliffimam lateque patentem planitiem numeroſiffimis diſponendis exercitibus apprime idoneus conſertis toties diverſarum gentium præliis potiſſimum inclaruit. Galli olim Græciam & Aſiam occupaturi illic primum tumultuantes cum circumſinitimis populis certamen iniere. In *campo Merula* Wlatkus Boſniæ Vayvoda ſub Twartko, primo Boſniæ Rege, Turcas binis præliis A. 1398. fudit, (l) de qua victoria ipſe Rex datis ad Tragurinos literis ovat: (m) In *Campo Merula* Lazarus, Servia Despota, Amurathi ex Thracia in Myſiam irruenti occurrens cecidit: Ibidem Johannes Hunniades Corvinus cladem ab Amurathe II. perpeſſus, (n) in quo acerrimo prælio ſtrenui militis partibus functus Franco Banus glorioſe occubuit. (o) Quamvis autem Boſnia multum ab illo vigore decreverit, in conſeſſo tamen eſt omnium, eandem, taliter qualiter cultam, conſpicuam nihilominus producere frumenti, tritici, utriusque hordei, avenæ plantarumque quantitatem, alendis non modo regnicolis ſufficientem, ſed & alienigenarum ſubſidiis idoneam; accedunt fructiferae ubicunque locorum obviae varii generis arbores, & præſtantia uvis vineta, prata etiam graminis feraciſſima, numeroſis paſcendis gregibus aptiſſima, præſertim tot recensitis fluminibus, amnibus, rivulis & fontibus irrigata. Nec huius fertilitatis famam diminuat montium longo quaſi tractu concatenatorum numerus, iu oppoſitione ad ampliffimas multaque milliaria, præſertim ad Savi oram, pergentes planities, camposque, qualis Kupreſſinus eſt, inter ipſam montium ſeriem, peregrinantium teſtimonio, admodum ſpatioſos, adeo ut dici nequeat ardua ſaxis regio, rupibusque

(k) Felix Petancius de itineribus
aggreſſendi Turcum loc. cit.
pag. 621.
(l) Orbinus Regn. Slav. pag. 381.
(m) Literas Twartki Boſniæ Regis
ad Tragurinos d. 1. Aug. 1398.

vid. apud Lucium lib. V. cap.
III. pag. 257.
(n) Luccari Annal. Raguf. lib. III.
pag. 95.
(o) Rattkay Mem. Banor. Dalma.
lib. III. pag. 95.

busque & scopulis salebrosa, (p) crebra licet montibus, qui inculti herbas minimum producant, ovium, caprarumque pastui apprimè commodas, culti autem & plantandis vineis, & ferendis milio aut panico, teste experientia, neutiquam sunt inhabiles. Sua id industria docuerunt Epidaurii seu Ragusini, qui territorium suum, utut natura longe sterilius, indefessa opera, & arte adeo reddiderunt fecundum, ut eximia etiam in collibus vitium, laurorum, aliarumque arborum fructiferarum, series intuentium animos oblectet. Saxosos etiam montes improbo labore reddiderunt feraces, effodiendo rupes, & evellendo Saxorum fragmenta, quorum vacuum advecta navibus terra repleverunt, & ferendo coluerunt, ingenii arte defectum naturæ resarciunt. Absconditis præterea terræ thesauris abundat Bosniæ Regnum, & ubi plantarum, frumentique non adeo ferax est, quod omnibus fere locis, quæ metallis ditia sunt, comune asseritur, ibi *metallifodinis, minerisque est locuplesior*, atque argenti, ferri, æris, cupri, plumbi & salis, feracissima, spe effodiendi auri non præcisa, siquidem agricolæ alicubi locorum præsertim prope Voïnitziū æs eruere auro ditissimum. Hæc sane argenti & mineralium quantitas, quam Boterivs summopere deprædicat, (q) non infima fuit causa, quare in expugnando Bosniæ Regno tantam collocaverint operam Turcæ, tot prælia sustinuerint, divitemque anhelantes prædam ante ejus expugnationem nunquam quieverint. (r) Celebris hinc fuit in Bosniæ, Rasciæ & Albanæ confiniis, decem forsan a Campo Merula miliaribus, Novomontana civitas, Germanorum colonia, ubi Saxones quondam, in Mysiæ partibus metalli & argentifodinas perscrutati sedem habuerunt. (s)

R 3

§. IX.

(p) Qualem hirsutam faciem ipsi appingit Marius Niger, Geograph. Comment. lib. VI. pag. 90. edit. Basil. 1557. f. Melius autem judicat Martinus Cromerus, Bosniam florens opibus & munitionibus Regnum vocans, de Rebus Poloniar. lib. XXV.

pag. 374. edit. Basil. 1568.

(q) Giov. Botero Relazioni Universalì dell' Europa P. I. lib. I. pag. 79.

(r) Albini Meissnische Berg-Chronica IX. pag. 83.

(s) Felix Petancius loc. cit. cap. II. p. 621.

§. IX.

Res pecuariae

Quod si pecuariam rem spectaveris, armentorum, pecudumque minorem in Bosnia, quam in aliis regionibus deprehendi numerum, inficiabuntur quotquot seu testes autoptæ ad suffragia vocantur. Probe id noverant Viscocij, alique in Croatia & Sclavonia præda inhiantes vicini, qui aliquot jumentorum milia inde secum abduxisse feruntur: Loquitur etiam id ponderosa pellium bubularum & lanæ copia, ad Spalatenses, & Sebenicenses quotannis transvecta; Præsertim vero Veneti Bosnensium jumenta Jadram, sive Zaram, indeque in Italiam abducunt, in vicinis ad *Atagin* seu *Atbesin*, hodie *Adige*, Germanis *Esch* de quo Virgilius: (1) sive *Padi ripis Atbesin* seu propter amaram, pratis depascenda, quorum pinguefactorum carnes optimi Saporis Venetis prædicantur. Equi Bosnenses multis aliis generosiores sunt, & perniciores, quorum vigor feno & labore primis annis nondum frangitur. Feris etiam tam volatilibus, quam quadrupedibus, abundant sylvæ in quibus nec rara deprehendis examina, optimumque falconum genus Bosnensium esse Botterus commemorat. (2) Fluvios pariter ac stagna & lacus propter calorem ignis subterranei piscibus repleri, Isthvanfius observat, ita ut Bosniæ nihil, quod ad vitam commoda spectare potest, desit. Jumentorum enim quantitas præter largissima alimenta pro commercio etiam sævum suppeditant pellesque bubulas, numerosique ovium greges lanam porrigunt alio transvehendam, sylvæ etiam ex feris vestes pelliceas stragulaque, ex apibus mel & ceram, in proprios non modo, sed vicinorum quoque usus subministrant.

§. X.

Incola

Fertilitati terræ, & rei pecuariae affluentia respondet incolarum numerus, ex quibus solis aliquot septimanarum spatio

(1) Virgil. lib. IX. *Æcid.* vers. (2) Giov. Bottero Relazione Universali dell' Europa loc. cit. p. 79.

spatio exercitum trices mille militum conscribi posse, experientia æque, ac itinerariorum fides comprobata. (x) Horum non infimus quidem numerus Christianum adhuc profitetur nomen; (y) Præsertim vero Viscoci, quorum non pauci tractum illum ad alteram Savi ripam, vi pacis Passarovicensis restitutum, inhabitant, uti Christianæ fidei, & Austriacæ Domui semper manserunt addicti, ita Turcarum jugum ferunt inviti. Sunt autem natura genus hominus ferocissimum, ad arma nati, a Proavis ex Dalmatia oriundi, sed patria emigrantes, ceu vox Dalmatica *scuoco* i. e. *transfuga* innuit, alibi sedem figere coacti, Viscocorum nomen indepti sunt. Putat quidem *Lazarus Sorenzius* (z) a voce Slavonica, quæ saltatorem notat, ita appellatos fuisse, quod capreoli in morem per præcipitia montium calcæis lorariis saltare soleant; *Levnclavius* (a) autem a latrociniiis, & insigni ex rapinis vivendi genere nomen tulisse fatagit, unde & *scacchorum*, quasi latrunculorum ludum, ortum duxisse autumat, cujus veriolem tamen originem Thoma-

MAS

(x) Frequentissimum quondam Incolarum hujus Regionis numerum vel inde licet colligere, quod ex Urbani V. literis *Rav-naldus* ad A. 1366. n. 11. referrat, post insignem tum temporis Ludovici victoriam ex solis Patariensis in Bulgaria & Bosnia *ducenta milia* baptismo fuisse lustrata; *Waddingus* autem in *Annal. Minor. A. 1402. n. XI. Tom. IX. p. 256.* commemorat, Vicarium Bosnæ Pontifici Gregorio IX. literis significasse, quæ ratione ultra *quingenta milia*, ex solis in Bosnia hæreticis, Fratrum opera, fidei orthodoxæ nomen dederint, quod sane nonnisi de minimo Regnicolarum numero intelligi poterat.

(y) Vid. Relationem Matthæi Gondolo, Reipubl. Ragus. ad Portam Ottomannicam Oratoris, qui A. 1674. has oras peragravit, ipsumque Bosnensem Episcopum Comitem habuit. apud Banduriam sub calcem Vol. II. Imperii Orientalis pag. 101. Giov. Botero *Relazione Universali dell' Europa Part. III. dello Stato della Religione lib. I pag. 456.*

(z) Lazari Sorenzii Ottomannus, sive de imperio Turcico cap. 63. ex versione Joh. Scuderi ab Heroltzberga in *Conralli Operum Tom. V. p. 949.*

(a) Levnclavius, *Pandect. Histor. Turcic. c. 242. p. 376. edit. Venet.*

mas. Hæc aliique plures eruere solidius (b). Non autem confundendi sunt *Vscoci*, qui Jovii error est, cum *Chimeriis*; *Aniuntlaris*, *Albanis*, vel *Epirotis*; trans-Sinum, ex adverso *Corcyræ*, sitis, qui in Albania Acra Ceraunia, seu vulgo *Acroceraunios* montes, ad promontorium *Japygium*, quod *Capo di Santa Maria* dicitur, incolunt; cujus regionis continuam montium seriem nautæ *Chimeram* appellarunt; a qua *Chimeriotis* nomen. *Vscoci* autem, ceu dictum ex *Dalmatia* transfugæ, medio fere decimo & sexto seculo circa annum 1540. in proximis patriæ confiniis novam figere sedem coacti *Clissam* elegerunt, arcem munitam ad veteris *Salonæ* rudera sitam, qua denuo ob pristinum rapinis, spoliis, & latrociniis vivendi genus a *Turcis* ejecti, *Segnam* confugerunt, (c) celebrem *Croatia*, nunc *Caroliadensis* *Toparchiæ* urbem arte & natura satis munitam, hodie *Zeng* dictam; unde perpetuis *Turcas* infestabant excursionibus, innumerisque *Venetos* conturbabant solitudinibus, ut *Turcæ* quidem peculiare militiæ genus, an non a natione sed professione *Marralossorum*, i. e. exploratorum vel latronum nomen erat, ad reprimendos *Vscorum* insultus alerent, (d). *Veneti* autem longo annorum tractu terra marique arma adversus ipsos cingerent. (e) Tantus

- (b) Thomas Hyde de ludis Orientalibus, tam politicis quam bellicis. Oxonii 1694. 8. Godofr. Guil. Leibnitzii, de quibusdam ludis, imprimis de ludo quodam Sinico, &c. in Miscell. Societ. Berol. T. I. A. 1710. pag. 22. Joh. Meursii Græcia Ludibunda & Palamedes Redivivus. Lugd. Bat. 1625. 8. Vide Gronov. Thes. Antiquit. Græcar. Tom. VII.
- (c) Giorgi Tomasi, Veneto, Segretario. del Sigismondo Battori, Delle Guerre e Rivolgimenti del Regno d' Vngheria lib. VIII. pag. 113. Venet. 1621.
- (d) Amelot de la Houffaye Suite

de l' Histoire du Gouvernement de Venise, ou Histoire des Vscques Tom. III. pag. 15. Wolfsg. Drechsleri Chronic. Saraceno-Turcic. ad A. 1538. sub calcem Cœlii Curionis Histor. Saracen. Francof. 1596. Petrus Bizarus de Bello Pannonico inter Scriptor. Rer. Hung. Hung. minor. p. 495.

(e) Vid. Emanuel Tordisiglla Relazion Verdadera, ove si discorla materia degli Vscocchi, e del presenti moti d' armi in Friuli &c. Madrit 1616. hujusque confutationem a Prospero Verbani editam sub rubro? Difesa a favor della Seren. Republica

Tantus sane eorum contra Turcas fuit usus, ut tempore Rudolphi II. Imperatoris, Carolus, Dux Stiriae, stipendiarios ex hac gente milites conducere, qui inundantes Stiriam Turcas crebris, quibus potissimum excellebant, lacefferent insidiis, quorum res gestas ab A. 1540. ad 1602. ARCHIEPISCOPVS JADRENSIS, s. Zarenfis, qui partim Romae sub sede Clementis VIII. P. M. cui erat ab epistolis, partim etiam Jadrae, in Viscorum vicinia, illi periodo Synchronus, fide digna narratione recensuit, quam dein PALVS SARPI ad annum usque 1613. continuauit, (f) ex quo pleraque JOH. BAPTISTA NANI, in Historia sua, mutuatus est, quam licet in vulgus ediderit, priusquam altera publici juris fieret, insignis tamen utriusque narrationis aequalitas suspicionem creat haud inanem, illam Salspiano in Bibliotheca S. Marci asservato MSto fuisse usum. Ex eo autem tempore Visci ancipite propemodum Marte nunc a Turcis subacti, nunc iterum Victores sceptro Austriaco semper manserunt devoti, & omni tempore, quo vel Caesares, vel Hungaricae, ut historia docet, copiae istas regiones penetrarunt, illius eorum castra secuti, strenue sub vexillis Imperialibus dimicarunt, atque ut Turcarum jugum excuterent, omnes impenderunt vires, quod pariter imitati sunt Maurolachi, Morlachi, vel Murlachi, qui inter illos versantur, atque ceu infensissimi Turcarum hostes in Historia noti sunt. Praeterea integer Bosniae populus natura ferox est, & robustus, militiae aptissimus, ad arma fere natus, ferendis laboribus, & belli incommodis idoneus, armisque quasi

S

di Venezia, &c. Add. Vrsachen, derentwegen die Herrschaft Venedig wider die Vskoken zur Wehr zu greiffen bewogen &c. 1617. 4. item: Ertzhertzogs Ferdinandi zu Oesterreich Verantwortung auf der Venediger Vrsachen zum Kriege wider die Vskoken. 1618. in 4.

(f) Vtramque Gallica donatam versione edidit Amelot de la Houffaye, qua tertiam partem ipsius Historiae Republicae Venetae, sub titulo Suite de l'Histoire du Gouvernement de Venise Amstelodami 1705. 8. evulgata constituit, occasione ferulis Venetorum contra Viscos belli, de quo plura Nani lib. III. Histor. Venetae tradit.

quasi nutritus, faculandi artem a pueritia edoctus, vibrando acinaci nulli secandus, & ab avita pugnandi manuque conserendi cupidine haud degener. (g)

§. XI.

Clima

Quod *Clima* denique concernit, iis, nunc occurrendum est, qui aëris intemperiem vituperant. Si elevationem poli respicias, in eadem cum Mantuano constitutum est latitudine, imò hinc velut paludosis exhalationibus notorie noxio, maxime præferendum. Pronus equidem largior, exercitus Cæsareos, quotiescunque hisce in oris Castra posuere, maiorem semperferali morbo quam inimico ferro cladem fuisse perpeffos, unde communi dicterio Pannoniam Germanorum sepulchrum, vel Cœmeterium cognominant. Atenimvero ubicunque locorum magni colliguntur exercitus, sana ratio docet, experientia comprobatur, in tanta hominum pecudumque, una sæpius lege viventium, multitudine lugubres audire nannias, nunquam nec in Italia, neq in Germania, nec in Belgio, fuisse insolitum, eo quidem minus, quo mortuorum numerus in adunato Castris exercitu magis, quam dispersis per varias regiones copiis, advertitur. Multiplices morborum inter exercitus grassantium causæ nimis trita, lippisque & tonsoribus adeo sunt notæ, ut locum hic merito non inveniant, quibus tamen etiam ii, qui ceteroquin temperanter vivunt, sed vel anomala vivendi generi a primis incunabulis haud assuescunt, vel naturali viscerum defectu laborant, vel suapte temperamenti dispositione facilius succumbunt, expostiti censentur, luculento argumento, aësis vitio sæpius tribui, quæ qualicunque demum, civiliter etiam innocenti, excessui, vel defectui vertenda essent. Haud postrema tamen ratio meretur haberi fontium viva scarrigine destitutorum, qui quod facile exhauriantur, nihil aliud quam cavernæ subterraneæ sunt, in quibus confluentes e mineris & halinitri venis sulphureæ aquæ stagnant, quæ cum a sitiente vel itineribus confecto milite

milite nimis avido hauriantur potu, mirum non est, quod multorum causæ sint incommodorum. Admissa autem vel maxime decantata isthac aëris intemperie, imbecille tamen præbuerit argumentum, in oppositione ad reliqua magna ex recuperatione Regni speranda emolumenta, ubi non agitur de novarum transplantatione Coloniarum, sed de propriis regni incolis, nativo Climati assuetis, quodammodo crudiendis, barbarieque abstergendis. Quis unquam credidit, Siberiam cœli injuriis multo rudiorē post primas Petri Russorum Autocratoris curas ad hodiernā redactum iri incrementa. Quis adeo injurium, quam Petropolitānum Russorum, Clima, quod ante aliquot lustra Germani verebantur adire, brevi temporis intervallo præsentem faciem esse induturum prævidit? Quare & aliæ ad alterum extremum calidæ oræ sufficiente cultura, & flore non destituuntur? Sola Smyrnenfis civitas, in qua quædam periculosa sane quam in Bosnia furit lues, grassantibus, potissimum mense Septembri & Octobri, malignis febribus, ditissima tamen est, & opulenta, ut vel centies mille ejusdem cives & incolæ consuetis morbis non absterreantur. Hisce igitur de situ & interno Regni habitu præmissis, nunc ad commodā ex recuperatione ejusdem speranda intendamus oculos.

Membrum II.

De Beneficiis ex Bosnia situ & habitu sperandis.

§. I.

EMolumenta, quæ in acquirenda, aut recuperanda aliqua provincia spectari solent, vel propriam ipsius defensionem & majorem renoſcentiam securitatem, vel Principis redditus & proventus Camerales, vel denique subditorum commodā atque commerciorum incrementa, concernunt, qualia ad præsentem quæſtionis statum accommodare, nunc erit institui. Ex supradefcripto Bosnia

*Securitas
nitimorum
Regnorum*

situ apparet, illam si recuperaretur aggeris instar vicinis Croatiae Sclavoniae & Serviae Regnis, adeoque Antemuralis loco reliquis retrojacentibus terris inservire posse. Etenim cum dicta inter Regna tanquam cuneus, si ita loqui fas est, procedat, vero nihil magis convenit, quam ut eodem occupato, binæ separatæ extremitates iterum jungantur, proptereaque una breviori linea muniri possint, quæ hæcenus trilaterali ambitu defendenda sunt. Ut enim facilius est, in Triangulo Hypotenusam, quam gemina crura, vel in cono basin, quam latera, emetiri, ita & leviori crediderim opera extremam Bosniæ faciem præsidii custodire, quam integrum tractum Slavoniæ ad Savum, Croatiae ad Vnnam, Serviae ad Passaroyicensia confinia, continuis, vel ex solo quasi interiacente Bosniæ Regno, insidiis expositarum. Hoc pacto amplius iste dictorum confinium ambitus non amplius foret confiniarius, sed quasi in terræ medietullio sub recuperandæ Bosniæ umbone reclusus & fartus, dummodo in extremis Bosniæ oris excubitorius sufficienti numero ac perpetuus aleretur miles, in reliquis autem urbibus, castellis, arcibus, & oppidis bona stabilirentur præsidia, non quidem cum nostris tirohibus, ob subitanæ climatum mutationis periculum, sed cum veteranis in vicina Slavonia, Croatia, Servia, coelo ardentiori jam assuetis, alternatura. Repentinis autem Turcarum insultibus, aut excursionibus improvisis, omnis facile præscinderetur aditus, si angustæ, per proceros montes aut opacas sylvas, in ipsorum territorium & versus Albaniam pergentes, viæ amputatis arboribus occluderentur, illa insuper loca, ad quæ dictæ compitæ perducunt, aliquot muniminibus instruerentur vallata. Accedit & hoc pro majori securitate beneficium, quod vituperata montium copia, & continua quasi series, impetus hostium sua jam natura impediatur, quos non æque ac planities vel loci cursu, aut necessario belli apparatu superare licet, præsertim cum obvia in editis montibus castella, natura & arte munita, tales cursus remorentur, & refrænent, ita ut eadem impedimenta, quæ nos offendimus intrandi, majora

inimicis reddi possent, unquam retrovertendi. Quale quidem beneficium ex altera parte sperari vix poterit, ubi ampliores extendendo nostros limites, angustiores redderemus in defendendo curas, & majores sane in acquirendo conatus, præsertim cum in novis confiniis versus Bulgariam & Romaniam nova construenda essent munimenta, insigniorque contra majorem hostium vim alendus præfidiariorum numerus, ubi e contrario in recuperatione Bosnensis Regni, Provinciæ Cæsareæ dilatarentur, confinia autem coarctarentur siquidem ab una parte Venetos amicos in Dalmatia, ab altera nostram contingeremus Serviam, ita ut nihil opus foret, quam ista versus Albaniam confinia cautis custodire curis, manente Belgrado, tot sumptibus exstructa, confiniario munimento. Accedit, quod ille inferior ad Danubium tractus in Bulgaria & Thracia sive Romania, multo aridior sit Bosnensis, & nonnisi infelix lolium, sterilemque avenam producat, nec ab incolis tantam concipere jubeat spem, quam a Bosnensibus, quorum permulti Christiano nomini adhuc faventes, quamprimum firma ipsis excutiendi jugum fiducia foret, arma illico nisi adversus Turcas converterent, ad minimum contra Imperatorem abjicerent. Nec quidem probabile existimaverim, ut inita post felices armorum ad Danubium successus gloriosa vel maxime pace, Turcæ in permutationem forsân acquisite Bosnense Regnum nobis sint cessuri: Experientia etenim hucusque docuit, omnes fere per tot secula tractatus cum infidelibus, titulo *possideris* fuisse inscriptos, unde succedentibus ulterioribus ad Danubium progressibus, majus defensionis onus in nos devolvimus, quam commoda acquirimus; quæ qualis exigui sint pretii, ex ultimorum elapsi seculi annorum historia meminimus.

§ II.

PRÆter hæc ad securitatem, & defensionem partorum spectantia beneficia, non exigua sane speranda licet *Commerciorum incrementa*, tot enim suprarecenti fluvii cum

Commerciorum

omnes, suis quilibet auctus annibus, in Savum decurrant, primum est; incolae hac via merces suas, frumentum, cuprum, plumbum, aes, ferrum, pelles bovinas, lanam & ceram secundo Savo ad Albam Gracam, & ita porro, restaurata pace, beneficio Danubii, ad Turcarum ditiones, transvehere posse, dummodo usitata jam in istis oris navium genera majori numero exstruerentur, & deportandis mercibus magis adaptarentur. Alia commerciorum via patet a plaga meridionali, per Herzegovinam, Dalmatiam, & Ragusense territorium, ad Venetos, quæ communicatio, cum utroque pacis Carlovicensis & Passarovicensis Instrumenta stabilita sit, eo magis usibus nostris conducere, si quidem beneficio commemoratorum supra fluminum Cetinae & Orontii, siue Narentae, qui sinu ejusdem nominis, vulgo Golfo di Narenta in Adriaticum effunditur, commercium cum Venetis, imo Batavis, stabiliri posset, quibus vinum, lana, mel, cera, metalla, pelles bubulae, aliaque, quibus indigent, merces, solutionis aut permutationis loco, concedi possent, pro panno, quo hactenus Smyrneses naves, ex Belgio, Turciae & Transylvaniae prospexerunt; Quale institutum & in Sclavoniae simul vergeret commoda; quæ omni hactenus commercio destituta, nullum ex terrarum suarum proventibus lucrum quaerere potuit.

§. III.

*Proventus
Camerales
ex Molendinis*

Supra commemorata fluminum quantitas aliud sperare finit commodum ex construendis ubicunque molis, quarum insignis usus vel ex iis, quæ in vicinis Sclavoniae ad Savum oris frequentiori conspiciuntur numero, non ignotus est, nec Cameralibus curis, propter certam frumenti quantitatem a qualibet in horreum publicum contribuendam, indignus. Harum praesertim ob fluviorum rapiditatem iis in oris praestantius, quam alibi, est beneficium, ut vel inde *Trium* annis, hodie *Kerka* dictus, prope Bosniam, ex triplici confinio, per Dalmatiam ad Sebenicum, versus meridiem in Adriaticum decurrens, a molis versandis apud Geographos

phos clarus sit, quem propter eorum proventus, una cum molendinis, Hungariæ Rex Ludovicus inter alia privilegia tanquam Regium beneficium, Sebernicensibus A. 1357. publici vigore diplomatis (b) concessit, ex quo simul liquet, eidem flumini *Karka* nomen fuisse, quod etiam in Instrumento Capituli Ecclesiæ B. Mariæ Virginis de Scardona, A. 1284. ratione limitum edito, jam occurrit, (i) alibi quoque *Quarta* dictum, quod *FRESCHOTTUS* (k) idem esse testatur cum antiquo *Titia*, qui *PROLOMÆO Titus*, *PLINIO* autem & *FLORO Titius*, aliis etiam *Tinus* audit, a quo non solum adiacens urbs & Episcopalis sedes *Tininium*, *Tunenæ*, *Tina*, Illyricæ & in hodiernis mappis *Kuin*, Croatiae Ruberæ urbs, *DIONI Arduba*, sed & *Trena Zupania*, vel *Tininienfis Comitatus*, a quo *Tininis Comitatus* in Dalmaticarum rerum scriptoribus celebres sunt, nomen tulerunt. (l)

§. iv.

Quantos ubicunque terrarum *salis*, consumptio Principum Ex *Salinis*.
ærarario afferat redditus, in vulgus notum est; Vnde in Bosniæ Regno non minor sperandus esset, quam in Sclavonia, ex *salinis* fructus, si vel ex *Stiria* secundo *Savo* sal adveheretur, vel in Bosnensi oppido *Soly* excoqueretur.

§. v.

Quæ communia sunt cum aliis Regionibus Principum Ex *Metal-*
metallifodinis emolumenta, nec in Bosniæ Regno deficiunt, ubi ex montium visceribus tanta ferri, cupri, plumbi, stanni & argenti, præsertim ad supradictum *Srebernicensæ* oppidum, eruitur quantitas, ut non solum incolarum usibus, sed vicinorum quoque commodis interserviat, imo

(p) Vid. Du Mont Corps Diplomatique Tom. I P. II. pag. 338.

(i) Apud Lucium lib. IV. cap. XIII. pag. 202.

(k) Calimiri Freschotti Memorice

Geografiche pag. 291. de Scardona.

(l) Du Fresne de Famil. Dalmat. Slavon. Sect. V. pag. 305. edit. Reg pag. 238. edit. Venet.

Imo majores sperare liceret terræ divitias, si enixiori industria minera pervestigarentur, eo quidem magis, quod in nonnullis, locis aes auro ditissimum ab agricolis detatum novimus.

§. VI.

Ex Decimis

LAndata superius Bosnici territorii naturalis foecunditas, spem concipere jubet minime dubiam, fore ut impensiori accedente cultura major ubertas, atque redundans ex terræ proventibus lucrum, meliorem quoque reddat tot incolarum conditionem, consequenter & Domini ærarium locupletiori augeat contributione, ubi ex frumento, vino, ceterisque fructibus decimæ, quas nunc Sultanus percipit, Cæsaris solverentur Quæstoribus, prætereaque servitutes Onerosæ, quas Turcicis equitibus, sive Spahis, Bosnensi Purpurato obedientibus, hucusque præstiterunt subditi, soluto ad gazam Cæsaream pretio redimerentur, & statuta numerorum quota permutarentur. Ut taceam alia commoda, quibus si Augustissima Domus Austriaca aliquando optata frueretur & constanti pace, facilior foret aditus, quo cæptis felicitas incrementa adduntur facilius.

§. VII.

Epilogus

ALlegata hætenus emolumenta non sane talia sunt, qualia vel impensissimis hominum curis, vel exhausta ingenii industria, vel profusis ærarii sumptibus, produci possent, sed qualia ex præsentis Regionum statu, & intrinseca conditione sperare liceret, accedente qualicunque cultura ad majorem perfectionis gradum perducenda. Istiusmodi instituta prout nec uno anno absolvuntur, ita & temporis saltem successu uberiores pollicentur fructus. Aspicimus longe majores aliorum Regnorum conatus, atque successu eosdem non caruisse docebimur. Ardua illa & multorum judicio in limine impossibilia Petri Russorum Monarchæ molimina non unius modo provinciae, sed totius

tius imperii faciem multo elegantiore reddidere, quorum beneficia per longum seculorum tractum ad omnes Regni successores locupleti redundabunt usura. Vt enim magna instituta magnorum sunt Principum, ita & immortalia ipsorum memoriae constituunt monumenta, quæ nec invidia, nec temporum injuria, destruit. Cur ergo animum nos abjiceremus in re, quæ non tam ardui est negotii, quam maximi momenti, in expellendis Bosnia Turcis, atque stabilienda hujus tractus confinium majori securitate, præsertim si verum est, ut, casu, quo nobis angusta ejusmodi foret provincia, inter communem utrimque hostem, Turcis, inter Dalmatiam Venetorum & Sclavoniam nostram, qualis nunc est Bosnia, nos jam diu eadem fuisset expulsi, & ejecti. Vituperat BVSBEQVIVS, mollissimi seculi moribus ita fere receptum esse, ut res quæcunque, quantumvis præclara, quantumvis utilis, modo in exequendo aliquid difficultatis præferat, pro ea habeatur, ac si perfici nullo modo possit; Qua animi imbecillitate multi adducti, cum a vera belligerandi ratione difficultate absterreantur, nihil in armis esse præsidii conqueruntur, eoque relabuntur, ut imminens capitibus nostris periculum non aliter depelli posse credant, quam pace & induciis quacunque ratione cum hoste pactis, imo ab hac sententia tanquam a Jovis ara, aut statua Imperatoris, avelli se nullo pacto patientes ea facienda putent omnia, quo in aliqua parte pacis cum Turcis, vel precibus vel pretio redemptæ, hæreamus. Pejus aliud huic malo accedit incommodum ex Christianorum, ne dicam Germaniæ Principum, in promovendis contra Turcam progressibus, tepore. Romani, ubi intestinis quondam conflictabantur discordiis, audito barbarorum ad bellum motu, posthabitis domesticis diffidiis, communes vindicarunt aras, communemque contra communem hostem, unitis propellendum viribus, fecerunt causam. At in nostra Republica nemo de Josephi detrimento sollicitus, atque ardente proximi pariete rem suam agi ratus, sed alto velut assopitus somno, ad delendas flammæ accurrit. In comparabile omnino propugnaculum Ger-

T

maniæ

maniz fuit Hungaria , atque haud fcio , an Germania tamdiu refiftere ac repugnare Turcis potuiffet , quam haftenus refistit , ac repugnavit Hungaria . Panonum pectora noftri fimulfuere muri , illique ut noftrum fervarent sanguinem , fuderunt fuum ; Et nifi potentiffimum illud armis & opibus Regnum Auftriaco Sceptro felici junctum effer vinculo , quis quaefo , & ex quali alia Domo Imperator tanto reprimendo hofti fufficeret , quid de Germania fieret ? Austria fane caput non modo eft Imperii , fed & pectus & umbro , fub cujus tegmine tuta quiefcit Germania . Quodfi Imperii Proceres huic foli , ut alia taceam , immortalis Auftriacae Domus in Germaniam beneficio , atque in totum Chriftianum orbem merito , iuftum ftatuere pretium , nullo eft dubium , quin ad ferendam tanti belli molem , ad fublevandum perpetuum Auftriae onus , illico ac lubentes concurrerent . Bellum quidem Turcicum non Imperii fed fuo nomine gerit Auguftiffimus Imperator , at in ipfius eventum omnium fidelium convertuntur ora , ab ejus fucceffu profperitas pendet totius Germaniae , finifro autem , quem Deus clementer avertat , exitu , tota periclitaretur Germania , conturbaretur Imperii tranquillitas , imo Chriftianae Reipublicae peteretur falus . Quo potiffimum argumento ufus legitur Paulus II. Pontifex Maximus , Ludovicum , Galliae Regem , A. 1464. poft primam Bofnenfis Regni fub Mahomete II. panolethriam , ad praeflanda pro facra expeditione fubfidia , vigore publicae Bullae , (m) hisce inter alia adhortatus verbis : *Nam nifi hoftis & finitimis Chriftianorum finibus arceatur , facile illis , quod Deus avertat , occupatis , ad reliquas Chriftianorum provincias tranfibit , quod plures admodum Reges ac provinciae expertae funt , quaedum Graecis reliquisque finitimis fuccurrere neglexerunt , fenfim hoftem in penetralibus receperunt , & non arcetes vicinam incendium , ipfi per incuriam conflagnarunt .* Unde cum tanti fit hoc bellum momenti , cum integri Imperii vel beneficia , vel damna fecum trahat , quid aequitati magis confentaneum , quid iuftitiae convenientius ;

(m) Quam ab Antonio Vionio Herouvallo ex Authentico fecum communicatam adducit Du

Frefne de Famil. Dalm. &c. feft. VIII. pag. 258. edit. Venet.

entius, quid in patriam amori officiosius, quam ut omnes Imperii Electores, Principes & Proceres proprio motu, vel copiis, vel gerundarum rerum nervo, suppetias ferrent, quo uno tandem felici ictu ad incitas redactus Turea pacem efflagitare cogeretur, atque dein collectus ex robore militum exercitus in novis Bosnia aliisque confiniis aleretur perpetuus, ut æternus tandem Christiani nominis hostis, nisi in Asiam usque retrusus, a nostris interim cervicibus repulsus, insuperabilibus coerceretur limitibus. Cujus negotii totius cardo in eo vertitur, ut ineatur ratio, qua nunquam deficiens cogatur pecunia, ad exercitum indefinenter in finibus alendum, qualem jam tempore suo HENRICVS TVRRIVS VICE COMES DE TVRENNE, ad Regem Christianissimum oratione de bello Turcico, Marsalii A. 1663. habita, scite exposuit, perinde ut de instituendis cohortibus, colligendis commeatu ac apparatu bellico, impendendis in fortalitia sumtibus, consultationem iniit LAZARVS SVENDIVS, Cæsareus quondam Consiliarius, quibus non inferiora fuere habita BVSBEQVII, Comititis TARNOVII, aliorumque (n) de Bello contra Turcas feliciter gerendo consilia, qui præter Principum & Rerumpublicarum stipem in belli sumtus collatitiam a denis quibuscunque tum civibus tum rusticis unum quotannis militem alendum esse rati sunt. Flagitante Reipublicæ necessitate Romani olim nec Vxores nec Flamines suos & Sacerdotes immunes esse a contributione voluerunt, sed uno omnes ore, uno animo, ad reprimendos Republicæ hostes, conspirarunt: Cum diuturno Punico bello indefinenter lacefferentur, atque delendam denique esse Carthaginem perspicerent, ad hujus usque excidium spe futuræ ducti quietis, nunquam quievêre. Christiana Respublica ab eo tempore, quo primum Ottomanni Bosphorum Thracicum transgressi pedem in Hungariam moverunt, ultra quatuor secula ab infidelium excursionibus nunquam tuta quievit nec unquam quiescet, nisi omnes serio impendamus conatus, ultimamque operi admoveamus
ma-

(n) Quorum opuscula uno Volume collecta edidit CONRIN-

GIVS, ejusdem operum Tom. V. p. 1040. seqq. inserta.

manum, insigni Turcarum clade gloriosam nobis & utilem impetrandi pacem & perpetuam quietem, pro qua demum obtinenda extremos sane uno nisu præstiterit intendere conatus, quam pacis quacunque ratione, ex virium defectu, induciis, aut minus gloriosa pace, posthæc continuis exponi fluctibus, crebroque bello successive viribus exhauriri, & tuta nihilominus non frui quiete. Ille interim, per quem Reges regnant, qui ex alto mortalium conspectat molimina, præriorumque decernit exitus, justissima Augusti nostri secundet arma, totius Christiani orbis causam tuatur communem, Principumque corda animosque, ut uno impetu in perpetuum Christiani nominis hostem ferantur, dirigat & flectat, faxitque, ut, post gloriosa ante vicennium auspicia, fausto successu nunc prorsus complementum adipiscantur quæ ante hos ducentos annos felici omine celebris quidam vir, de labefactandis per Carolum VI. Turcis, vaticinatus legitur. (o) Eapropter invictissimum Romanorum Imperatorem, cujus haud fucata pietatem Zelumque pro Evangelio indefessum novit, cœlestibus complectatur ulnis, Angelicisque comiteretur custodibus, ne mortalitatem suam prius impleat, quam immortalibus mortalia omnia beneficiis affecerit, tum cum inter Christianos lætum erit, Turciam in Turcia quærere, excisis Mahometismi saltem per Europam vestigiis, ac Christianorum servitute in imperium commutata, ut iisdem ergastulis constrictos Turcas includant, quibus nunc ab his sub intolerabili detinentur iugo.

F I N I S.

(o) In Johannis Manlii Locorum Communium Collectaneis cum Præfat. Joh. Sulceri, Francof. ad Mœn. 1594. his verbis: Quis scit quidnam Carolus VI. designatus sit? Deus suam gra-

tiam ipsi largiatur; Videtur aliquid magni portendere & præstiturus esse; Fortassis Turcæ vires labefactabit, aut tale quid simile præstabit.

• D 4

